

Hans E. Kinck

Fabler og Noveller

Tegninger af ERNST CLAUSEN

KUNST OG KULTUR
Kjøbenhavn 1954

Udvalgt og oversat af Ole Jacobsen

INDHOLD:

[F](#)åretyven
[H](#)østnætter
Da rødpil-[N](#)ils og huetyven blev forligt igen
Den nye [k](#)apellan
[V](#)irgo immaculata
Når æbler [m](#)odnes
Foråret i Mikropolis
Mod [b](#)allade
Færden

FORORD

„Det er altid med en slags gru man går til Kincks bøger,“ skrev Gunnar Heiberg engang — „en vis modvilje fordi der er anstrengelser i vente, og noget af gysen fordi man skal gennemrisles af stærk nydelse. Altid anstrengelse. Altid nydelse. Aldrig fladt landevejstrav.“

Det er rigtigt og træffende sagt. Men anstrengelserne har skræmt mange; så mange, at det blev Kincks lod at stå som et stort og glimrende navn i norsk litteratur, men læst af få, dyrket alene af en spredt skare hjemme og ude. Det lidet lykkelige forhold til publikum blev tidlig aktuelt, meldte sig allerede med de første bøger og fulgte ham livet ud. Han tog den manglende forståelse som en kendsgerning, abenbart også som en udfordring han måske engang med tiden skulle vide at besvare; foreløbig erklærede han blot, at han ikke agtede „at omlægge hverken stil eller motiv efter det store publikums smag“. Det kan lyde som halsstarrig trods, men egentlig havde han nok intet valg. Han måtte skrive om sit eget på sin egen maner. Ikke som folk måske ville have det, men som instinkt, natur og kunstnerisk temperament bød ham. Oftest var det vel så, at han selv mindre valgte sit emne frit, end at emnet valgte ham. Han skrev under en art tvang, og kun om det som vakte hans lidenskab. Det ynglede i hans sind af billeder og syner, emnerne besatte ham, og han brændte bestandig af en indre glød, som al omverdens kulde ikke kunne slukke, men snarere satte i heftigere brand.

Og synerne strømmede ud i bøger, værk efter værk i stadig følge, et mægtigt forfatterskab af romaner, noveller, dramer, essays og digte, indtil døden omsider i 1926 rev den ensomme mand pennen af hænde.

Af alt dette er her gjort et udvalg af novellerne i den enkle men muligvis naive tro, at disse ejendommelige og dybtsøgende digtninge også kunne have noget at sige danske læsere, når sproglige vanskeligheder var søgt fjernet ved en oversættelse. Han kan jo frembyde vanskeligheder nok endda for

sympatisk forståelse hos danske. Det lader sig nemlig ikke benægte, at Kincks digtning rummer en anden, gådefuldere og vildere gru end den Gunnar Heiberg sigter til. Den møder os i dette udvalg f. eks. i „Høstnætter“, i „Foråret i Mikropolis“, i „Virgo immaculata“, i „Mod ballade“ og „Færden“, ja, muligvis vil man ane den også andetsteds i bogen, seiv bag latteren og den barske humor, overalt hvor den mindst var at vente. Er det da således, at denne dunkle gru altid hos Kinck bor inderst i alt, i menneske og natur?

Som svar herpå er det fristende at citere et prægtigt sted i Kincks artikel om Tryggve Andersen: I romanen *Mot kveld* . . . boken om den fra urtiden i menneskenaturen nedlagte livsangst, sander man tydeligst, hvor forfatteren gennem mørkt sekter-væsen og dommedagsrædselen langsomt oparbejder følelsen av verdensusikkerheten blandt menneskene, blotlægger et ur-instinkt, indtil saa en morgen pludselig solen ikke staar op og de tumler om hverandre som blinde muldvarper: „ . . . Og saaledes hadde vel menneskedyrene nat efter nat sittet i tidernes gry, hunner og hanner og avkom; skjult i bjergenes kløfter og under skogens trær hadde de speidet ud efter det samme ukjendte som er i pagt med mørket...“ Og da saa tilsidst havet brænder, heter det om verdens-meningen og livs-resultatet — og man tør vel her lytte sig til et personlig tonefald i røsten, noget bortimot en livsbetragtning hos forfatteren selv: „ . . . var det nu ved tidernes kveld, da var eventyrenes og sagnenes flitterguld det eneste bytte, som er vundet efter aartusenernes kamp mot det ukjendte. Den overmægtige fiende var den samme, menneskene var de samme, og et latterligt og ødselt spil av skaperen hadde den været, den golde frugtbarhet som kaldes liv.“

Det er ikke så enkelt og ligetil, at alt hos Kinck lader sig overskue fra een tanke, fattes ud fra en stor og afgørende grundoplevelse. Dertil er hans værk for rigt og mangfoldigt, brydningerne i hans sind for uendelig skiftende. Men her er trods alt et vigtigt spor for den, der vil famle sig frem til forståelse. Den i mennesket fra urtid nedlagte livsangst

kredser Kinck atter og atter om, og „den golde frugtbarhed som kaldes liv“ kunne være hans eget billede, med alt hvad det rummer af isnende skønhed og gru.

At eventyrenes og sagnenes flitterguld, når alt kom til alt, måske var det eneste vundne bytte i kampen mod det ukendte, det var for Kinck heller ingen fremmed tanke. Var det en fattig sum af årtusinders kamp, var tanken ikke uden trøst for en digter. Den viste, hvad kunsten havde kostet, at den virkelig var en dyrekøbt ting, den ægte kunst. Og det var den, Kinck svor til. Den var, trods alt, alle ofre og alle vansmægtelser værd. Derfor blev han aldrig træt, bevarede til det sidste det spændte sind, intensiteten, den dirrende streng, som fornemmes i alt hvad han skrev, aldrig et ord, som ikke sjæleligt er gennemglødet, gennemlevet og gennemlidt.

Ole Jacobsen.

Fåretyven.

Der kom en båd roende dovent over fjorden om aftenen; den skøre rislen af søsprøjtet, som forgæves rejste sig mod den fremglidende bådestavn, var den eneste lyd; for det var fugtig luft, så roklampen ikke så meget som knirkede under åren. Det var Mons Leite med posten fra stoppestedet hinsides fjorden. Oktoberaftenen var mørk, der var ingen måne på det blanke vand. Det

lyste lidt af himlen, og der stod en stjerne i skysprækken i nord, hvor der endnu ikke var overskyet. Der dæmrede også en svag blygrå stribe hav ude i sydøst. Men ellers var alt sort, og jo nærmere han kom ind under Vestlandet, des sortere blev mørket, for her kastede også fjeldsiderne og de bratte lier deres skygge ud over — og *de* lå jo nu uden spor af genskin fra den sunkne dag. Han roede langsomt ind i bælgmørket under Vestlandet. Der var ingen lys i husene på stranden, folk havde vel lagt sig.

Og da han var helt inde i denne dumpe gravsothed, der blev så tæt, at den ligesom var uden genlyd, sukkede han som en der har stridt ud for stedse, lagde årerne lidt op for at hvile og åndede ind i alt det svale, søsalte mørke; skvulpet foran boven sank straks til ro; små gnistrende perler trillede lydløst langs årebladene og i vandet — svært så megen morild der var i søen i aften! Og han kiggede løseligt op over sin li.

Der så han pludselig lys helt oppe på Klep! — Klep var en nedlagt sæter inde under en brat afskåren top midtvejs i fjeldsiden, noget som en flad vorte af en fjeldhammer. Der stod endnu et forfaldent sæterhus tilbage, det var alt; for alle sætrene var flyttet længere indover imod dalen. Efterårsmørket var tykt, så lyset deroppe blev rødt som fra en fed fyrrespån. . . . Men måske var det genskin i vinduet af noget ?. . . Endskønt, hvad skulle det være genskin af, når alt ellers var kulsort nat! Og desuden var der såmænd heller ikke en hel glasrude tilbage deroppe i sæterhuset til at kaste genskin ...

Han slap årerne ned i vandet og begyndte at tænke. Han roede, pludselig og uden sit vidende, forsigtigt som en tyv, medens han tænkte:. . . Folk her på stranden havde i årevis mistet får i fjeldet, der var dem, der savnede op til fem får om høsten, ja, godt og vel det. Man sagde almindeligvis, at ræven tog dem. Men det var nu pokker til ræv: ti, tyve får hver evige høst! . . . Og her i vår, da en konfirmand løb efter en odder i Skutlebergsuren, opdagede han et overmåde langt vadmelsvæv — der var vadmæl nok til at klæde hele vejen for Kristi indtog i Jerusalem!

Det væv havde ikke vovet sig så langt som over fjorden til stampning hos farveren, men stukket sig bort her i stendyngen allerede halvvejs til badehuset. Ejermanden efterlystes fra kirkebakken, men ingen meldte sig, ingen ejede det. Nej bevares! Der var nok ingen som kendtes ved det væv! Og man blev da enig om at udstykke det til klæder til de fattige i bygden. Det var ligesom et træf, at det bare blev dem, der havde mistet får for ræven, der denne gang erklæredes for fattige og kom i betragtning. Vadmelet blev endog udlignet procentvis efter fåretabet forrige høst. . . Hans søsters mand, Isak på Skutlebergs-brinken, syntes for syns skyld, han måtte holde sig til, han også, og gøre krav; han havde jo gået her det hele efterår og fortalt, at han savnede et får ved indhøningen. Men dør blev det kort nej; *han* fik så sandelig intet. Og Isak slog sig til tåls uden så meget som et eneste muk... Ja, mon dog ikke det var af de ræve på to, som huserede i fjeldet om høsten?

Mons Leite sad og strakte hals, medens han roede, så sig tilbage over skulderen op efter lyset på Klepsæteren: Var *her* nogen måne nogetsteds at se som kunne give genskin, om der så var aldrig så mange hele ruder i vinduet deroppe! . . . Han kom frem mellem holmene og ind på vågen; her inde under det bratte land kunne han ikke længere se Klep, for lien kom imellem, og lyset blev borte. Baden gled rislende ind mod badehusene, søens skvulp foran stavnen skar nu højrøstet igennem, så man kunne høre, bare ved hvorledes hver lyd kastedes tilbage, at land var tæt inde på ham, og det højt, brat land, næsten som en væg. Her, klos under den sorte bjerghammer, lå Skutlebergs--jægten synkefærdigt lastet med tagfliser og svære fortovsfliser. Isak, ham svogeren, var kommet sejlene hid fra stenbrudet for et par dage siden. Og i år, efter det med vadmelsvævet, havde han da taget Liile-Ingjel, sin 16-årige og eneste søn, med sig som andenmand om bord. Her lå han nu sejlklar til at fare til byen ved første ord, som han plejede, når fårenes indhentning forestod! ... Ja, det var en Guds lykke, han fik

mod til at sige nej i år, da svogeren igen ville hyre ham! Men mon det ikke netop var sådan, Skutleberg'en ønskede det? Sønnen var jo det eneste her på jorden han pralede af: Liile-Ingjel var god for een mand, og mere end det! allerede da han gik til præsten. Og desuden, efter det med vadmelsvævet, var det sådan sin sag at have Mons gående oppe på dæk, om så var, at der lå stuvende fuldt af fremmede fårekroppe under lugen . . . Mons roede ind på skroget, og der kom denne underligt årvågne spændthed i genlyden som gør tavse folk musestille under skibssider, — som om et levende væsen åndede lunt ud over en; han lyttede, nej, her var ikke folk om bord; der lå heller ingen båd bundet her. Jægten var tom . . . Hvem var det, som for med lys nu på Klep ?

Han havde det med, Isak på Skutlebergsbrinken, hvert efterår at begynde at gå i fjel det en otte dage før de andre og lede efter får. Han drev dem vel sammen om dagen etsteds deroppe i fjeldene og stængte dem inde eller bandt dem — han måtte vel gøre det på den måde, ville han tro. Men han kom ned igen om aftenen, så indenfor i stuerne både på Leite og på Rabben og på Skåre, og sagde, at han ikke havde set nogen af bygdens får, ikke en klov. De måtte holde til i andre fjelde i år, fårene! Det var det samme hvert år. Mons havde været på Skutleberg hos søsteren og set det, når han sådan kom styrtende hjem henad aften, drivvåd af sved . . . Og i går, og i dag en stund også, havde der været får helt nede i lien, og de havde slængt fra sig disse vrantne bræg, som de plejede mod uvejr. Ja, havde ikke hele lien en stund stået i et eneste bræg! Da blev de enige på stranden i eet nu, for de huskede vadmelsvævet i vår, — og der gik bud rundt på gårdene, at de skulle hente fårene sammen i morgen. I *morgen!* — pludselig otte dage før ellers! Der sprang først og fremmest ilbud til Skutlebergsbrinken om den aftale.

Mons slog fanglinen om en stok nede ved landingspladsen og løb med post og aviser op ad den bratte vej fra søen til gårdene gennem Skutlebergsuren. Der var slukket og mørkt på Skutleberg, selve huset lå lidt langt fremme og kunne med flisetaget kigge ned på vågen. Han gik ind i stuen til søsteren. Kari lå i sengen, men var vågen. De talte gennem mørket, det var som hun gøs af kulde, når hun svarede ham. Han famlede sig frem og lagde Skutlebergs-avisen fra sig på bordet: — Hun havde vel ikke sin mand hjemme i aften? spurgte han tilfældigt, idet han ville gå. Hun vidste ikke rigtig, svarede det med forstilt undren i stemmen . . . var her lige nu, for lidt siden! . . . gik vist ned til jægten, eller hvor det var. — Han Lille-Ingjel heller ikke hjemme? spurgte han. — Var her lige nu, han også . . . vidste ikke så nøje! — Om de måske havde været hjemme i dag? — Da svarede hun livløst, med uddød stemme, og broren syntes han så for sig gennem mørket, hvor de vege, hæderlige øjenbryn stivnede i skam og gru: ... Jo, vist havde de det! — og hun svælgede længe efter ordene derhenne i mørket. — Om der ikke var kommet besked til Isak i dag, at hele stranden skulle hente fårene samtidig i år og slutte med den uvane at gå spredt og på egen hånd som andre ulve, som det var gjort her i fjor, og forrige år, og året før, og året før igen?

Da svarede søsteren slet ikke. Og Mons Leite gik. Han tog først hen om Rabben. — Der var folk, som for med lys på Klep! sagde han ind i stuen og afleverede bladet. Så manden, der havde lagt sig, for op, kastede klæderne på sig og kom ud. Var der folk, som for med lys på Klep? sagde han stille. Og de to tog så ind om Skåre på vejen opover; for

manden her var så ædende hidsig af sig og god at have med, sådan. — Der var folk, som for med lys på Klep! sagde de ind i stuen til ham.

Og de blev tre mand i følge opover. Den sidste havde også tydeligt hørt nogen klatre over indmarksgærdet et sted her i aften; men han lagde ikke så meget mærke til det dengang; det knagede i en gærdestav og susede i kvaset. Så nogen var vel da på opvejen eller nedvejen, som ikke havde videre lyst til at gå den rette vej over Skåre-tunet.

De famlede sig op over den første bakke i det begsorte mørke; men de var kendt på sætervejen som på deres eget stuegulv, med hvert sving og hver sten; for her havde de gået fra barnsben af hver evige sommerdag. Stien krydsede sig frem og tilbage opover; det var egentlig langs en glat tømmerløype de arbejdede sig frem, og stundom lå vejen midt i løypen. Der var skov på begge sider, og her inde krummede og snoede stien sig ud og ind mellem stammerne, skar af og til tværs over løypen for at sno sig en stund på den anden side, ligesom for afvekslingens skyld. De kom ind i en trang fjeldkløft til sidst; der var en brat nøgen klippevæg lige op på den ene side, og lige der oppe strakte en mose sig ind over. Og her under den nøgne klippe stod højstammede elletræer og strakte deres grene et stykke op langs bjergvæggen. Der stod en syrlig lugt af el ud imod dem fra det sorte mørke derinde. De tænkte højt herinde og om igen de samme tanker: For genskin kunne det ikke være, det lys på Klep, mumlede de. Hvad skulle det være genskin af, når der ingen måne var? De så jo kun lige et svagt skin af bly derude, hvor fjorden lå, det vil sige, når man på forhånd vidste, at der var sø; for ellers havde man vel ikke engang været sikker på *den* glans. I nord stod stjernen endnu i skysprækken —, meget at den holdt sig så længe! . . . De standsede og lyttede; bjergvæggen her var bestandig våd af rustødt silende jernvand, som kom fra mosen; nu hørte de det dryppe og klaske ned i opblødt, drivvådt mos derinde i det sorte mørke mellem stammerne.

De blev pludselig bange for mørket og

stilheden. Og de hvædede hidsigt, for at lokke modet frem igen: . . . lure efter, så de engang fik set, hvad slags ræv det var, som for her i fjeldet, og tage vidne på den, sagde de. Det var, som om de allerede havde ham under lås og lukke; man måtte nu omsider i al retfærdigheds navn gøre noget imod dette uvæsen!

Men Mons blev ved at tænke på det saftige lys, som nu stod alene deroppe midt i den mørke ugerning og skælvede i lufttrækket gennem de knuste ruder, som et lumsk lurende øje, et blodsprængt øje, der vågede i fjeldmassen. Han så sin svoger Isak tydeligt for sig, fregnet, med det lange teglstensrøde strileskæg, og de to små iskolde skipperøjne, som han havde set dem så mangen god gang i storm under færdene til Nordland, så tindrende skarpe i det blå som en nysleben kniv, eller snarere med en hvidlig glans i sig som et farligt glasskår —, hvorledes de med rorpinden under sig styrede jægten frem mellem skær, så der ikke var en tomme vand tilovers i begge bord —, de øjne glippede ikke, når de ville frem! Men på det ene øjenlåg sad der en godmodig vorte, som mere end een gang bragte folk i forvirring og narrede dem til at tage ham for et fæ og en tosse som en af os andre. Det øjenlåg glinsede, når han pralede af sin søn; det var vel også i tillid til det, at søsteren i sin tid gav sig hen til Skutlebergs-gutten.

Nu hørte de noget oppe på bjerget, de hørte pust og støn, som om en slæbte noget frem fra mosen ud til kanten. Der blev vist surret noget sammen. Så gled det ud over kanten og ned langs den våde, silende bjergvæg — dunk i fjeldet inde mellem elletræerne. Så ny pusten —, og nu kom det fra de svajede grene, som sprang i vejret igen efter noget tungt. Alle pulsårer på de tre mænd begyndte at dunke, så de intet hørte en stund, alene af den grund. Men da de lidt efter fik hørelsen igen, gik det tydeligt for bjergets fod. Folk trådte, pustede og stønnede derinde mellem stammerne. Der lå også nedfaldent vissent løv som raslede.

Mons Leite forhastede sig af bare spænding, han lettede på en ellegren og

sagde modig ind i bælgmørket: Er der folk her? Men det var som om der ikke randt stemme i ordene, det hele tørrede bort for ham på halvvejen.

Det svarede heller ikke derinde mellem stammerne. Men det blev ikke stille af den grund; det bare lod som ingenting, det puslede sorgløst videre, i ubetinget rolig selvtillid, i uforstyrrelig vilje.

Og denne hensynsløse ligegyldighed for dem, og for lov og ret, lamslog de tre mænd, hvor de stod, ja, ham fra Rabben hostede for i tide at varsko, så de slap for at rende lige ind i det herinde blandt elletræerne og gribe det på fersk gerning —, ingen kunne vide, hvad dette var for levende! Og Mons følte med forfærdelse denne stille stålvilje, som nu rådede enevældig i den begsorte nat — den samme som i fjor nødte hans bundhæderlige søster til at væve vadmél en hel vinter igennem af stjålen uld, og som nu i år tog sin 16-årige søn med på ugerningen! Vidste han måske ikke så inderlig vel, denne, Isak, at Mons i aften kom roende over fjorden med post og måtte se lyset på Klep! Skyede han ingen verdens ting, det menneske! Var han i selve den ondes vold ?

Det pustede stakåndet ned imod dem derinde fra den bratte li. De flyttede sig helt bort fra løypen, valne af den fremmede vilje, som styrede så uvornt ned imod dem. De var så ivrige for at komme væk i tide, at de rendte på hinanden i mørket —, for at stå bedre på lur! sagde de til sig seiv. De stod dødsstille mellem ellestammerne på den anden side og gloede, medens det kom nærmere; de stod som i mareridt, uden så megen røst tilbage i struben som til et lille varsko . . . Nu løsnede det igen deroppe, gled; en skridende hælring skreg mod bjerget. Der for noget tungt fejende forbi tværs over vejen og ned over den glatte løype. — et helt læs! — og hælringen red med nedover. Det gentog sig dernede, de samme lyde; der lød smæld af kviste, som brast, dunk i bakken, sus af blade — svajede grene sprang tilbage. Så blev der stille påny. De lyttede, var så bange for deres egen stilhed, at de til sidst stod på tå. Det var som et glubsk utyske, fejende af sted på tusind lave

buskede ben, med glubende kæft, nu stønnende ad sig ned gennem lien; og der lå tilbage her oppe lige foran deres tæer ligesom et bredt spor efter det, og sporet var lige som en streg —, gik oppe fra lyset, som blaffede i sæterhytten på Klep, og lige ned i lastrummet i Skutlebergs-jægten på vågen. Der knagede det allerede i markgærdet nede på Skåre! Ja vist gik det stærkt!

Manden fra Rabben vågnede først op og trak vejret, men i gru: . . . Havde ingen let byrde, han, som for der! sagde han. Men ham fra Skåre hviskede igen æggende og lod, som om han ville sætte af sted ned efter det: Det var nu, fa'n heller, ikke mere end et menneske, trods alt! — For han var så ædende hidsig af sig, manden fra Skåre, og god at have med, sådan.

Men Mons Leite så bare det skarpslebne skipperøje for sig, hvor det styrede iskoldt frem gennem natten, som det havde stævnet i årevis frem mellem bygdens mistanke og alt raseriet fra de bestjålne —, så urokkeligt ind mellem farlige skær, hvor der knap var een tomme vand tilovers i begge bord: . . . Det kom an på, hvem der fik tag i rorpinden —, så gav de andre sig, for den havde lykken og retten, som havde modet! Og den onde friede nok sine! Han hviskede hæs, at det måtte være en udenbygds mand, som for med lys på Klep: det måtte være folk der ovre frå dalen på den anden side fjeldet — ja gu' måtte det være det!

De slog til ved første ord, de to andre — for nu kunne de ikke komme ned igen i nat, siden dette holdt til i den under dem! — og lod, som dette utyske slet ikke var noget. Op på Klep, se, hvem der for med lys! hidsede de hverandre. For der havde de hele det vældige fjeld for sig og kunne rømme så langt bort det skulle være. Mons sagde, at de hellere måtte dele sig, drage på skrå, en ind over og en ud over fjeldet, og komme tilbage frå begge sider, og en nedefra, for at omringe hytten, så de fik set, hvem der for med lys. Han ville huje, når de skulle begynde at gå frem mod hytten igen

...

Oven for løypen og bjergvæggen la den brede mose, og fra den øverste ende af den

rejste sig en ny bakke, som gik lige op under Klep. De to løb af sted på tå opad, satte ind gennem fjeldkløften og svingede frem på mosen. Her skiltes de, den ene tog ind over, den anden ud over fjeldsiden, og de holdt sig godt borte fra utyskesporet, som gik til søs i lige linie — den vej kunne Mons komme! Herfra kunne man heller ikke se selve Klep-hytten, men et får skreg deroppe i mørket.

Mons Leite blev stående lidt tilbage i løypen og lyttede. Han hørte dybt dernede, at det ligesom arbejdede tungt i bakken, allerede på vej op fra søen — han løb uhyggelig stærkt, ham dernede! Der steg lyd af tunge støn op imod ham over bakken. Han gemte sig bort, satte sig på hug. Der jog noget pustende op forbi ham, som havde voldsom hast. Det var en mand med langt skæg imod himlen —, det var ikke til at tage fejl af, lyset fra stjernen i nord faldt lige ind under hagen og på struben. — Men var her ikke to? Hvor var sønnen, ham Lille-Ingjel? Mons gik efter op gennem mørket. Han gik rasende stærkt, ham foran; men Mons var lige så godt kendt her i marken, og desuden udhvilet, så han holdt sig lige i hælene på ham, som gik foran, og følte hele tiden hvert sving han tog. Lige under bjergvæggen gjorde han en lille omvej for at nå derop. Her oppe i mosens nedre kant løb Mons uforvarende lige op i skægget på fyren — under et fyrretræ. Da stod fyren allerede med en ny fårekrop på ryggen.

— Du Isak! Du Isak! stammede det i mørket.

Da hviskede og hvæsedede det stakåndet: Jeg spør' fan ikke de andre ad, hvornår jeg skal hente mine får! Så spurgte han glubsk: Hvem var de andre, du?

— Skåremanden og manden fra Rabben! Gik op på Klep for at se, hvem der for med lys! svarede det villigt under stålviljen. Mons var allerede flået op i trevler som af et glasskår.

Da sagde den anden pludselig urolig: Tag denne krop, Mons! — og leverede den over på Mons Leites ryg.

— Jaha. Jaha.

Men det var et menneske i klæder, han fik lempet over på sin ryg. Det var sønnen Ingjel.

Han mærkede det ikke, før han havde fået ham helt over på sin ryg.

— Ja, snakkede faren videre, — han var blevet syg nu netop over mosen her, han læssede så alt for meget på sig ... Jeg må op til Klep øjeblikkelig — hente lygten og min vest på loftsbjælken!

Men da for Mons op, tænkte på moren; for han ville ikke bære hjem til gårds en helseløs søn: — Jeg skal hente lygten og din vest på bjælken! — Han sprang forbi ham under fyrren og lagde menneskebylten forsigtigt fra sig ned i mosset lige for farens fødder. Han strøg en tændstik, som straks gik ud; men han havde set et ligblegt ansigt: — Bløder fra munden! . . . Du Isak! Du Isak!

— Nej, svarede det; for faren havde tænkt frem til just det samme: når de kom bærende med Ingjel, deres eneste søn, til gårds: — Nej, jeg må derop!

— Nej, *jeg!* Jeg skal bære det andet også.

Og Mons begav sig på vej gennem mosen; han turde ikke engang blive tilbage her hos Ingjel i mørket.

Og faren bøjede sig igen over sønnen. Det gurglede svagt nede fra mosset, men så ædende ondt: Slip mig, dit fæl! sagde det... Gå op på Klep, begge to!

Faren klamrede sig glubsk til dette: Ja, du tror, det gir sig nu, hva', Ingjel min? — Og skyndte sig ind over mosen efter Mons.

Oppe på Klep stod to sky vædere bundet og ventede på at blive slagtede. Isak løste dem og slap dem ud i bælgmørket, tog sin vest ned fra bjælken og pustede lygten ud. Væderne satte vilde af sted ind i natten, det brægede højt engang derhenne, og så blev alt stille.

Men da lyset slukkedes og det langtrukne vrantne bræg lød, råbte det i mørket langt inde fra fjeldet —, det var manden fra Skåre, den ædende hidsige, — og det lignede det sprukne skrig fra en sulten ræv. Han ville bare sikre sig irnod uforvarende at rende lige løs på fåretyve her i bælgmørket: — Er her foooolk! hvinede det. Og Isak forstod det hele: Er ikke så kry, hvor han nu står, den karl! prøvede han at fnise. Og Mons og han løb igen ned gennem lien under Klep. — Men

manden på Rabben, hvor han nu stod her i mørket, turde ikke kny til svar på det råb fra Skåre-bonden.

— Det var godt, du kom, Mons far! sagde han bare. Kil på!

Han havde slået femten får ihjel her i aften. Det var fremmede får allesammen! Havde de ikke været slagtet, kunne han have sluppet dem igen, som de to deroppe, men med døde kroppe var der ingen udvej eller råd. Isak havde ført fårene med tov ned fra fjeldet, så langt han vovede for brægets skyld, og slået dem ned og stukket dem. Her i Klep-skråningen havde han liggende tre kroppe, under rævegrotten lå andre tre; inde i Skårekløften lige under mosen lå fire; i Skutlebergsuren lå to; og ned til strandkanten havde han allerede slæbt tre kroppe. Men det hele lå så bekvemt i lige linie fra Klep og ned til jægten. Og i løvhytten under markledet på Rabben stod to sække stopfulde af uld; dem havde Ingjel bragt ned, allerede før det blev nogenlunde mørkt i dag.

Han viste Mons stadig flere kroppe, sagde kun det samme og gentog: Det var godt, du kom, Mons far. Kil på! — Og Mons var under hans stålvilje, som så frit trampede på lov og ret; de skarpslebne øjne styrede glimtende gennem den sorte nat. De to gik stumme og bar fårekroppe i basttove over mosen; og de sank i under byrden. Det var et overmenneskeligt slid, men de sled ligesom for livet. Isak måtte have det under dæk før morgen, koste hvad det koste ville. Det måtte af vejen før daggry. Det var godt, her var brat. De slæbte kroppene frem til tømmerløypen, lagde dem på birkegrene og lod dem rutsche ned; fulgte selv med, holdt sig i grenene ved siden af — et under, at de ikke slog sig rent ihjel! . . . Og så bar de dem igen frem til næste styrt. Mons mærkede, at kroppene var varme endnu. De var ikke flået —, han tænkte vel at flå undervejs ombord på jægten. De blev blodige på klæderne, medens de bar, især ned ad læggene; hovederne hang og dinglede, slængtes omkring anklerne; selv skoene løb halvfulde af blod fra det stik i halsåren.

Men de to andre, ham fra Skåre og

manden fra Rabben, de holdt sig dødsstille oppe i fjeldet under alt dette. De lyttede hver på sit hold og sank tryllebundne i jorden ved at høre, at det ligesom vrimlede omkring dem af levende, som ikke svarede. De rørte på sig med mellemrum, hver gang det var, som de fik utysket for dødeligt nær ind på sig, og gjorde da løbske rend ud i mørket, som kreaturer der bisser —, meget, at de ikke sprang ud i afgrunden og slog sig plat ihjel! Og så stod de dødsstille påny og sank i jorden. For de turde ikke engang tænke på at søge ned til bygden igen, før det lysnede af dag og utysket var borte.

Isak forstod også det.

Han og Mons var uforstyrret fire vendinger til søs i løbet af natten med læs efter læs og kom tilbage. Isak stak det ind i badehuset indtil videre —, hvis der skulle være nysgerrige folk ude at strejfe i nat! De var drivvåde af sved; de mærkede, at blodet begyndte at levre nu, så de blev slibrige på klæderne og på næverne.

Men dog var det altsammen børneleg imod den byrde, som ventede dem til sidst i ham Ingjel, der lå i mosset, ligbleg af blødbrækningen, og gurglede.

De havde netop ham tilbage og to kroppe under rævegrotten i mosens øverste ende, da de gjorde den sidste vending. Da kapløb de op fra badehuset, men uden at mæle et ord; for de ville begge være den første til at nå kroppene under grotten. Mons var foran, da de begyndte på mosen, han havde længere ben; men alligevel løb faren videre og forbi fyrren, hvor sønnen lå. Mons stod allerede over kroppene og lagde tov om dem, da Isak nåede frem. Han greb efter tovet — nej! — Og nu hvæsedede det pludselig uræd imod ham fra Mons:

—Jo!

Det var som farlige glasskår skar mod hverandre i mørket.

I det øjeblik kom der stormende noget ude i mosen lige under grotten; det var vist den hidsige mand fra Skåre, for han skulle have omringet Klep omtrent fra denne kant. En vidløs mand, som ikke fik svar nogetsteds fra i bælgmørket, skræmt fra sans og samling. Fødder sank ned i blød mose — det lød som utallige flaskepropper tæt efter hinanden blev halet op. — Er her f-o-o-olk! hujede det.

Mons gøs i det samme. Men i næste øjeblik vendte han sig efter ham, som for forbi, i uforklarligt raseri, og skreg: Kryster! Gå hjem og læg dig!

Og grottens stenvæg kastede skriget uhyggeligt tilbage ud over mosen. Langt borte trommede rædde fødder på stengrund, rapt som et ungt kid; nu bar det på skrå op over den bratte Klepskråning igen, for han turde nok ikke gå ned til stranden og i hus, før det lysnede! Et tungnemt får etsteds inde i fjeldet svarede omsider på skriget med et glædesløst bræg.

Men Isak fattede ikke rigtig det indædte skrig fra Mons efter manden. For det lød som en ny stålvilje i natten, der hvislende sprang i vejret og slog ham lige midt i synet. Det gav et sæt i ham ved omslaget, og han slap tovet —, mumlede, som om han ikke ville give sig: Jaja, men så må du sejle jægten til byen med mig, når nu Ingjel er blevet syg. Jeg må flå fårene. — Men han gik tilbage tværs over mosen, uden at vente på svar, for at hente sønnen under fyrren.

— Slip mig, dit fæ! hvæsedet det imod ham nede fra mosset.

— Jeg er færdig nu, Ingjel min, svarede

det sørgmodigt.

Og han lagde sig på maven, lempede sønnen forsigtigt op på sin ryg. Duknakket og varsomt gik han med ham, men han gik hurtigt endda; for Mons indhentede dem nok igen, han for jo ned ad løypen. Af og til mærkede han svage ryk fra sønnen —, det var, som han skulle til at hoste eller brække sig. Da tænkte han for at trøste sig: Femten får — det var ikke så værst på een nat! . . . Han bar ham ned ad sætervejen og ind mellem træerne, i mange krumninger langs med tømmerløypen. Der for Mons stønnende forbi med det sidste læs! —

Faren gled gennem markledet på Skåre og tog tværs over indmarken ned for tunet. Han tænkte endnu forbi sønnen: Femten får — det var ikke så værst! . . . Han bar ham ned gennem Skutlebergshaugen og nåede frem til sit eget markgærde.

Men her, på sin egen jord, begyndte han at give sig god tid, og gik i store bugter og sving; for her var så brat, mumlede han for sig selv. Dernede lå husklyngen, og alt var endnu sort af nat. Der var mørkt i vinduet endnu, som venteligt var, og Kari lå vel i sengen. Han følte sig pludselig så dødsens træt her nede ved udhusene: — Femten får — tro mig, det kan mærkes, en sådan tørn! Og han mumlede videre for sig selv: Det var vist så småt ved at gi' sig nu. Og han begyndte at snakke bagud over skulderen, hvor sønnens hoved lå mat nede mellem hans skulderblade: — Du læssede for hårdt, Ingjel min, må du vide.

Ved husvæggen kviede han sig så stærkt, at han standsede helt op; han spurgte, om han ikke var bedre nu, en lille smule?... Og han mumlede svaret seiv: — Jo, det begynder at gi' sig nu, jovist! Han åbnede sagte husdøren og lempede forsigtig sønnen ned af ryggen, så han stod med ham i armene til sidst. Han støttede ham varsomt op mod en sæk derinde i den mørke gang, og tyggede ustandselig godsnavkende om igen det samme, medens han lagde sønnen ind i gangen til moren: . . . Tror det gi'r sig nu ... håber snart; tror det gi'r sig nu ... håber snart. — Og han skulle lige til at træde lidt

fast i gulvet for at vække hende i stuen, da han hørte, hun steg frem af sengen af sig selv. Han tumlede hastig tilbage fra hende og ud: ... Tror det gi'r sig vist! sagde han.

Men ude ved husvæggen standsede han og lyttede. — Er det nu får igen, Isak? hviskede det langt og skælvende fra hende.

Så blev der strøget en tændstik, og det stønnede derinde: — Ah Isak! Du Isak!

Da lød det rask uden for bræddevæggen: — Forløftede sig på en stenflise om bord på jægten, Kari! . . . Jeg må skynde mig.

Og dermed ilede faren af sted ned ad den bratte vej til søen under Skutlebergs-brinken.

Nede ved badehuset stod Mons Leite allerede og lastede jollen med fårekroppe. Der var kommet som en lille lysning i himmelranden over fjeldene i sydøst. Der var nu et svagt søndentræk i luften.

Men her spillede Mons Leite ordentlig op. Nattens stålvilje var faret i ham, og nu så de, både han og Isak, klart hvem raseriet gjaldt. Selve stålviljen gjaldt det, som havde tvunget ham til at være med til sligt i nat. Det var et skræmt dyr, som nu samlede sig til spring og tog hævn, i hele sin hensynsløshed. Mons slog om sig med skældsord og sparede ikke, medens nattens mare gled af ham:

— *Jeg sejle med dig til byen!! Dig!!* Fåretyv! . . . Manddræber! . . . Klarede du *dette* i nat, klarer du altid at sejle jægten alene! . . . Flå fårene, sa' du! *Selv* skulle du være fået, og huden garvet til skødeskind til selve Satan i hedeste helvede!

Men nu efter endt slid var det et øjeblik ligesom der bare var den godfjottede vorte på Isaks øjenlåg tilbage af hele hans stygge stålvilje. Han knyede ikke, han sprang bare i jollen. Da sagde han ind imod land — men nu var han pludselig højroestet igen, der var ligesom dag i luften —: Du kan hilse, sagde han tørt, og sige til Kari, at *hun* må tage med, når strandens folk henter fårene i dag. — *Han* havde travlt og havde såvist ikke tid til at ligge over med jægten og vente, til det passede de andre.

Mons Leite gik op til søsteren på Skutlebergs-brinken. Isak kunne få lov at stå med rorpinden mellem benene, tænkte han,

og få får undervejs ud af fjorden. Han klarede vel en fårelæg i hver bov, hvis det ikke blæste mere end nu. Og der var jo femten får nede i rummet. Så det blev at arbejde døgnet rundt.

Der hang nu en tændt lampe derinde i stuen. Han stillede sig først ved vinduet. I sengen lå Ingjel, kridhvid om læberne. Moren gik og tørrede blod op.

Medens han stod der, kom manden fra Rabben og ham fra Skåre styrtende i løb ned gennem indmarken, forvildede af nattens angst; de havde set, der brændte lys på Skutleberg, og kom nu farende helt herved. De luskede omkring stuehuset og lyttede lidt, rendte frem til vinduet for at stirre ind. Der stødte de på Mons.

— Hvad blev der af *dig?* sagde de, slukørede.

— Hvad blev der af *jer* to! sagde han frækt, endnu besat af nattens stålvilje.

Og de dukkede sig begge fejge: Nej, såmænd, sagde de; for det havde vel været genskin i ruden, det de så, hvordan det end var!

De havde vel set stjernen, de også, i nat? spurgte Mons med samme harme stemme.

De to stirrede ind gennem ruden: — *Blod?* spurgte de med gru. — Bløder fra munden?

Mons svarede ikke, stod bare med ansigtet ind mod ruden.

Og manden fra Rabben og ham fra Skåre stirrede stadig på Ingjels ansigt og på halskluden. De skottede tilbage hen på Mons her udenfor vinduet, og i lampelysets usikre genskin så de vist, at det glinsede af slimet blod på han skuldre og ryg, og han var vist rød helt ned til læggene; de så sig forfærdede rundt på alt dette størknede blod.

Og Mons følte, at deres øjne lå og ledte på ham herude.

— Er det muligt, at det er *hans* blod, alt dette? sagde de, men de pegede ind i stuen.

— Hvem fan's skulle det ellers være! udbrød Mons, og Skutlebergs-blikkets hvide glimt skar farligt i luften.

De to dukkede sig sagtmødt for anden gang: Nejvist, nejvist, sagde de begge og turde ikke gå dybere ind på sagen; — det havde nok

været genskin alligevel, mumlede de, omend der var aldrig så lidt hele ruder tilbage i sæterhyttens vindue ...

Mons gik fra dem og ind i stuen. De fulgte efter ham ind.

Kari sagde stille og forfærdet til de to fremmede: Så tidlig på færde? Sid ned!

— Blodbrækning! gurglede det ivrig imod dem fra sengen:

Forløftede mig . . . forløftede mig. Sønnen fægtede med hænderne, fordi han ikke fik resten frem for gurglingen.

Og moren kom til hjælp: Ja, forløftede sig i lastrummet på en stenflise, sagde hun hurtigt.

— Så jeg måtte bære ham op i hus, svarede Mons til, og så forklarende ned over sine blodige klæder.

De satte sig på bænken. De to fremmede sank straks forvågede sammen, med hovederne ned på brystet, og drog deres første vældige snork efter nattens skræk og strabadser. Mons så lysvågen og stirrede ud af vinduet; men det var endnu for mørkt til at skelne noget ude.

Da, just i det første gry, skreg det i en sejlblok nede på vågen. Det skreg straks i en til, og i flere.

Da vågnede de to op igen, så stivøjede hen på hinanden.

Og Mons udbrød rask: *Du* må gå med og hente fårene idag, Kari, bad Isak.

De to mumlede, det havde nok været stjernen alligevel — jovist. Og faldt påny sammen i de retfærdiges snork.

Høstnætter.

Den femten år gamle datter sad inde ved bordet efter aftensmaden med halvlukkede øjne og vogtede på farens blik; han sad der, en lille skægget, langhåret, grå stakkel i det svage lys fra den lille sodede lampe, som hang i ståltråden ned fra loftsbjælken; hans øjne klippede så rask, og stirrede vidåbent nu og da, smøg sig ligesom fra hende og ud gennem loft og væg — således gjorde de altid, når han havde fortalt og pralende leet ad hin sorte høstnat, da han som ung sad på bådehvælvet og frøs.

Hun forstod, hvad det var, når anfægtelserne sådan kom over ham, når der kom frysende rim ind i det leende mæle og fugleøjnes stivhed i synet; hun havde hørt mere engang før, han sad og pralede for moren, som nu var død — hørt om en gammel bedstefar, som ville op på hvælvet, men blev sparket ned for pladsens skyld.

Hun rejste sig brat og strøg til dørs. Hun mindede om en vipstjært, da hun forsvandt; det var, som der ikke fandtes blod i hendes ansigt; — farens øjne, de store lyseblå, som rørte sig underlig koldt og tungt, det var som en løsreven sjæl drev om i hvert.

Han spurgte efter hende, hvad det var.

— Jeg vil ud! skreg hun; det var som indestængt vejr brød sig vej.

Han sad tilbage og lyttede efter skridtene; — han vidste næppe nogensinde, hvor han havde hende. Det var ikke bare af skabning, hun lignede vipstjærten; hendes tanker var lunefulde som dens vævre vip —, men alligevel stærke og stride som strømstærrens

flugt. Han var mere bange for hende, end han selv ville tro.

Hun skyndte sig gennem den stille sorte efterårsaften, ned mod stalden og standsede hende ved væggen.

Alt lå i venten rundt om øen, mørk venten, det høje fjeld inde i fjorden, søen derude, den sorte sky, som ikke ville røre sig. Der satte sig en sådan angst for brystet, målløs angst, som ventede noget.

For der var ingen verdens ting rundt om hende —, men hvem kunne *da* vide, hvad der ville komme! —

— Ragna, hvor er du? skreg det skærende oppe fra huset. Hun svarede ikke faren.

Tunge trin lød ned over engen og ledte rundt; han kaldte på hunden, de to nåede ned til staldvæggen, hvor hun stod.

— Du er da ikke bange, ved jeg? sagde han; hun anede gennem mørket, at han prøvede at smile.

— Naj-j! — Bare et bådehælv, jeg syntes jeg så ude i sundet! trillede ordene ligeglade.

— Skulle nu ikke være bange for ingenting, da! lo han, alt hvad han kunne; latteren var tør og kold, så det stak hende i sind som isnåle.

Men så kastede han sig omkring, løb hjem om kap med hunden som et skrækslagent får.

— Du er da ikke bange, ved jeg! skreg hun efter ham og hånlo; hun stod igen og skælvede og ville ikke være ræd.

Men mørket tætnede, høstnatten lå ligesom og stønnede ganske sagte til alle sider, udover og indover —, ynkede sig, fordi der ikke fandtes levende liv i den. Det var, som det gik an at dø her uden anden lyd end sit eget skrig.

Hun rev krogen på stalddøren af, skyndte sig ind i båsen til koen —, hun måtte ty til noget levende, som ikke var ræd.

Hun kløede den i skallen bag hornene. Hun stod og kløede den hele natten, og svarede ikke faren, som fra tid til anden kom ud på trappen og skreg „Ragna“.

Dagen efter holdt faren sig nede i bådehuset, som han plejede, og klinkede på

båden.

Ragna gik hjemme og småpuslede, kogte og passede koen: ... Å, om hun bare havde noget bestemt at være bange for i aften, ordentlig bange, så hun slap for at gå her og vente i ensomhedens uvisse angst! For som det nu var, var hun ræd, fordi her intet var, fordi hun måtte stå ansigt til ansigt med høstnattens stønnende ingenting. . . . Bare storm, å storm! — så det knagede i hvert hushjørne, så taget fløj af! Bare tordenbrag, som om bjerget derinde ville styrte ned over dem! Bare larm og brag! Men ikke den stille sorte venten!

Og hen på eftermiddagen mørknede det ude over havet; himlen stod som en tæt stålblå væg og flyttede sig ind over fjorden, med røde lynstriber og med lummer luft.

Hun lå i sengen, da det kom. Larm og sus fra søen; hvinende vindstød om hushjørnet; skyllende regn med et bulder ude på engen som af fast dansetrampen. Der blev lyst i stuen som ved højlys dag.

Hun så i lynets lysning, at faren sprang frem, satte sig på sengekanten for at fortælle om vindstødet, som kastede båden rundt dengang.

Han talte højt, skreg stundom, for at overdøve tordenen; men det skarpe spinkle

ansigt, som gemte sig under alt det buskede skæg, blev blegere for hvert skrald.

— Du er da ikke bange, ved jeg! afbrød han og skoggerlo; men da var læberne kridhvide.

Hun svarede ikke; hun forstod ham nok, han sad der og måtte le for at hente sol og lys over høstnattens minde! Han var ikke så meget mandfolk, at han orkede at gå og bære på mindet, som det nu var, alene! ...

Igen begyndte han at fortælle om bådehvælv. Hun hørte efter med et hånligt smil om munden.

Lige ud for stuevinduet skar et lyn igennem; det lyste op, så hun så helt ud til de yderste sorte skær. Og derpå en larm, så det var, som hun ikke havde øren længer, som der ikke fandtes høreelse mere på jord.

Dette blev for voldsomt; han standsede brat, skreg op, kastede sig på hovedet i sengetæppet, lå og stønnede.

Hun rejste sig i sengen, støttede sig på knyttede næver —, tænderskærende ond i hver tanke.

— Åh, var *dette* noget! sagde hun skarpt, da det stilnede af, og så i trods ud mod uvejret.

Så blev der dødsens stille, og alt sort. Hun stirrede rundt i mørket: — dette var jo atter venten, venten på næste lyn! Det for i hende som stikkende krampe i hver finger, i hele kroppen; hun kunne ikke holde et lem i ro. Rædslen tog hver sans, slappede hver trodsig sene, løftede hende op af sengen, hev hende ud af stuen; — dette var venten! dette var venten igen!

Ude på trappen blev hun blindet af et lyn; det tog vejret fra hende, hun stod tænderklaprende og gøs som i iskoldt vand. Faren lå derinde og skreg.

Hun løb ned over engen; ville ingensteder, ville bare finde en krog, hvor hun ikke så lynet. Hun krøb sammen bag klipperne —, men det kom. Hun var nede på stranden, ville gemme sanserne i bølgebraget —, men lynet fandt hende. Hun lagde sig på maven i det våde eftergræs, borede ansigtet ned i —, men det stak hende også her.

Uvejret jog hende rundt over græs og

klipper. Alt, som levede i hende, havde samlet sig under brystet til en skræmt klump, der lå og småskælvede uophørlig som kødet af et nydræbt dyr; nu vidste hun næsten ikke mere, hvad værst var: venten eller selve det, som kom!

Hun rev stalddøren op, famlede sig dyngvåd ind til koen, som lå, lagde sig på knæ inde i båsen, gemte øjnene mod den hårede hals, medens hun kløede den i nakken bag hornene.

Lidt efter tog det i døren; faren kom pustende ind, klemte sig ind i båsen på den anden side. Hunden stod udenfor, hylede og peb for hvert lyn.

Hun lå stille, hørte, hvor han ligesom klynkede sig fred til fra koens varme krop, som ingen rædsel kendte.

— Den høstnat ville ikke slippe væggene, hviskede han for sig seiv; han ledte efter fordybningen bag hornene.

— Nej, *jeg* vil klø hende! skar hun i; der var ikke plads her, når der ikke var det på bådehvælvet!

Han for sammen øjeblikkelig, men lod, som han kom sig straks:

— Du er da ikke bange, ved jeg! lo han stort og rejste sig.

— *Du* er ikke bange, ved jeg! vrængede hun efter ham i blindt raseri.

— Vilde bare ned og se til koen, svarede han og forsvandt i mørket.

Der gik tre, fire år.

Og far og datter kløede koen bag hornene, så vist som uvejr kom, så vist som de stille sorte høstnætter truede.

Hun rejste sig nok i sengen med knyttede næver og trodsede stormkast og lyn; — altid endte det med, at hun måtte ud og ned i stalden. Og hint høstnatminde jagede faren pustende efter ind i båsen på den anden side; det minde sad fast i stuen som den ækle lurende edderkop i det grå spind oppe under bjælken.

Og hun havde så tit gået ude i høstnattens forventning disse år, famlet sig frem i strandkanten. Men der fandtes aldrig et væsen med hvile i sig; der var ikke anden

hvisken end søens slikkende lyd, ikke anden tale end muslingers knas under foden.

Og uden nytte havde hun længtes længere ind i fjorden. Længtes efter elveleg, længtes efter rødmende frugttræers fred, længtes efter dales lokkende grønt. Mangen en jægt gled hårdhjertet forbi indad, med sol i sejl og på dæk, med hvide terner i kredsende leben, kåde og glade for følgeskabet ind imod det, som lå leende derinde.

Ja, hendes længsel havde været susende og frisk som solgangsvindens blå; den havde været underlig langsynet og stille som porsbladets sølv langs højfjeldsskrænt.

Men *han* kom ikke, ham hun ventede inde fra kirkebygden, ham hun holdt af fra dengang, hun gik til præsten. Hun måtte gå her alene ude ved havets yderste rand, hvor folk ikke var og tanken standsed — så rislende kølig alene, så meningsløst langt borte fra alt, at ingen sti førte indover mere.

Hun var blevet ond inde i sig på alt; hun længtes stundom efter folk, bare for at sige nej. Sindet var tomt; det var stridt og træet; det var stivnet i angst og skræk.

Men en høstdag var hun syg — den dag, hun plejede at være det. Hun følte forventning skælve i sig allerede om morgenen. Der var ikke fred i hoved eller bryst; det talte i sindet som hundrede stemmer; de kom og de gik, sagde et, sagde et andet, koldt og hastig skiftende som æspeløvet leg:

— En nøgen ensom ø længst ude i sundet,

hvor søen videde sig ud til en vældig flade, for sidste gang før havet kom, ja, så langt ude, at jægternes flåde, som kom indefra, måtte dele sig, sætte kursen syd om eller nord om — en ø med krans af hvidt vuggende skum om de sorte skær, som alvorlige mødte dønningen langt ude og brød den. Nej, den havde aldrig syntes hende så smal og skarp som i dag, den lå her og kløvede strømmen udefra i to, hentede ind på den yderste oddespids drivende søgræs og tang, der klinede sig glat ind til begge sider som blødt hår til et pigebarns pande . . . Grønt græs og grå sten —, der var for hårdt herude til at være andet. Ingen buske undtagen æbletræet, som hældede sig ind mod husvæggen; ingen dal, som gav læ. Det, som ville stå oprejst her, måtte klare sig seiv! —

Det var de hundrede stemmer inde i hende, som hidsede hende, fortalte hende det samme om igen, det, som havde svømmet i hver af hendes tanker så langt tilbage, hun kunne mindes.

Til middag sagde faren, at han ville have gamle farbror herud om efteråret og vinteren.

— Da er du bange, din usling! skreg hun.

Det var han ikke —, måtte bare have hjælp til båden.

Hun hørte ikke på, hvad han sagde; denne farbror var nok samme usling som han seiv, lo hun —, lod sig skræmme fra vid og sans den første dag!

Hun ilede fra faren ud på engen, gik omkring og lyttede og så ud over søen; ja, alle var bange her; og de var bange for alt. At leve på denne ø var som at klamre sig til bådehvælvet en kold efterårsnat.

Hun havde ikke fred i sig til at stå stille et øjeblik. Faren hang i badehusets dør, så efter hende og råbte „Ragna“ af og til. Hun svarede ikke, drev i store ringe rundt om huset, glemte midaften og glemte aftensmaden. Glemte næsten mørket også, da natten kom. Til hun med eet standsede og lyttede. Der lød et langt skærende ræveskrig, argt ind i natten; det kom ovre fra strandbredden tværs over sundet. Det var sagtens en, som var ude alene.

Det tav. Hun lyttede; nu smuttede og

sprang han, kiggede og snuste —, han ledte efter en anden. Hun hørte helt herover, hvor det gled over sten og strøg langs klipper med lådne bløde hår. Og odderen slog følge, det anede hun så godt gennem mørket; han plejede at stå derovre på bredden og vise tænder ved højlys dag.

Der blev så fuldt af dyr rundt om, som gik og ventede og undrede sig. Og denne lydløse undren blandede sig med efterårsaftens mørke forventning . . . Alle slags dyr, tause dyr, som ikke havde rist eller ro i sit blod . . . dyr hist, dyr her. . . ledende, vimsende, som aldrig fandt. . . ventende, vejrende, som aldrig så. Men des mere jagede de, og des mere lydløse blev de; des mere stikkende skinnede deres blik i mørket. Og deres længsel blev til sugende smerte, til tærende angst, som hun kendte og delte med dem. Hun hørte utallige små hjerter banke og arbejde i bævende ryk, det var som småbørn hulkede og græd. Hun hørte livet i dem arbejde heftigt med hastige pust — hendes øre lå mod deres bryst! Det var som strenge brast derinde, som årer brændte og tørrede ind til raslende, slunkent skind.

— Bjerget venter. Bjerget venter, brummede det sagte; den gamle bedstefar sad derovre på stranden og skælvede, filede hen over holmen med en felebue af slap tangtråd, som flyttede sig ganske lidt, men bare frem og tilbage på samme streng. Og denne streng var hendes sind.

— Søen venter, svarede det bløndt; men strengen var det samme sind.

Hun følte det, som det videde sig ud og trak sig sammen om hende, som smærten om en værkende byld; det hvævede sig til en overmåde stærk tone, stille, truende, som om selve søen gærede og steg for at slå over bjerg og eng.

— Gad vidst, hvad det nu blir til, sukkede og stønnede det hult gennem luften. Gad vidst, hvad det nu blir til!

Hun gabede efter luft; for hun var ved at kvæles, hvor hun stod.

— Hvem er der? sagde det sagte fra strandbredden, en båd strøg ind i tangen.

Hun holdt vejret, hun kendte stemmen.

Det var ham, drengen inde fra kirkebygden.

Hun blev ved at holde vejret. Blodet steg susende til hovedet, så der ikke var fred til tanker.

Det kom som slikkende bølger til strand, som trippende leg ind i sind; det var en glæde som før i tiden at finde en stor kridhvid muslingskal i strandens lyseste sand: Nu var han her da —, for at hente hende ind til stille skoves sus, til flade dalstrækningers glidende elvestrøm, til lune sundes lyse sol!

Og med eet følte hun, at brystet var buet og spændt, hofterne runde; ansigtet var fuldt af glæde, og det stak i øje og hud, som om røde pletter var ved at bryde ud både her og der. Alt var stærkt og skælvende, frodigt og frisk som dugvåd eng i morgensolens første stråler.

Det trådte i sandet.

— Jeg vil ikke gifte mig! råbte hun mod ham og sparkede tåen i bakken.

— Hvad vil du ikke, Ragna?

— Jeg vil ikke gifte mig, hører du! råbte hun igen og svingede sig rundt.

Det stod stille i sandet. Hun skyndte sig hen over engen, rev krogen på stalddøren op og stængte på indersiden.

Hun sad ør og skælvende inde i båsen, klemte sig ind til koen, kløede bag hornene og talte med sig selv. Hun lyttede efter åretagene fra båden, som roede væk, og svarede ikke på farens råb.

Det var som at stå ude på yderste odde-spids og stirre ned i havstrømmen, som væltede forbi indad, stå og se det glide med tang og fisk og alle slags dyr, ødselt og gavnløst. Hun vidste ikke selv, hvordan det bar til —, men hun blev så ond, da hun følte glæden inde i sig.

Da rødpil-Nils og huetyven blev forligt igen.

Våren blev lang og kold; og da var det ikke spøg at være kvæg på Teigland. Det var nu heller ikke spøg at være husbond da; laden stod tom, så at sige — bare lidt avner og græsfrø henne i det ene hjørne; så manden måtte ligge hele dage i stenuren nede ved fjorden og hugge lind eller birk, flække og afkviste; eller også holde til oppe i udmarken og skære lyng.

Det var nu særlig galt i år. For nede på Øiren sad Ådne, Teiglands nærmeste nabo, og det var en mand med kontanter, som gjorde folk en lille tjeneste, når det kneb og der var kautionister at opdrive. Nu havde Ådne købt sig hoppe her i efteråret, og da tog han imod en sådan lille kristelig håndsækning på halvjerds kroner fra sin bedste og nærmeste nabo; han skulle til gengæld tage for trediver kroner hø som første afdrag —, i det gældsbevis de lavede sig imellem, blev kursen sat til een krone vågen. Og her i slutningen af februar, da priserne var helt oppe i 2,30, kom han og hentede trediver våger af bedste sort enghø. Det indgik i aftalen, at Ådne skulle køre det vederlagsfrit ned til badehusene på Øiren.

Men hoppen var gammel og tandløs; og birkeris og lyng var ikke akkurat det allerbedste hun vidste at ernære sig af.

Allerede da hun trak høet ned ad bakken til stranden, havde hun stive, ophovnede fødder, og ribbenene stod ud, synlige som nyrejste spær ved rejsegilde tide; hårene lå ustriglede og i tjavser; og dette afstumpede eller så godt som hensovede fik ligefrem et skær over sig af kynisk trods, når hun stod således og gloede drømmeløst ud på livet gennem den uredte manke. Ådne havde købt hende for at skaffe sig kontanter; naboerne holdt nemlig ikke hest, så al kørsel her på stranden måtte derfor foregå gennem ham; og vårpløjningen rundt om på gårdene havde han gjort sikker regning på, alt det han og hoppen kunne overkomme. Men hun var stor, og tilmed tung at føde, så folk var nærmest bange for at tage hende på kost nu i vår.

Alligevel faldt der hin vår Ådne Teigland den eventyrlige tanke ind, at hun burde have sig føl. Men da slog hoppen forhærdet bagud, så de sagde, de hørte drønet i hingstevommen helt nede på Øiren. Hingstekarlen tog det som en personlig finte og strøg krænket sin vej ud over stranden til næste bygd. Men den forårsaften kom Ådne ned til præstegården med en tom sæk sammenlagt under armen og sin langhårede hund i hælene. Han måtte tale med vor mor som snarest. Det var lørdagften, så han havde set præsten ro til nabosognet.

Ådne Teigland var en høj, skægget, askeblond mand. — Guds fred! sagde det med fast og prægtig røst fra det åbne, blåøjede ansigt —, og han var al tid særlig højrøstet, når han kom i præstegården; men læberne var fugtige, næsten hvide, af alt det han havde hyppet på hoppen i vår, for det var tungere at vende hende på ageren end at vende en tunglastet stenhægt i vindstille. Han var kommet for at kære sig for fruene over den sene vår. Og så fortalte han om det, som var hændt i dag: Bar en hoppe sig således ad, så kunne vor mor selv forstå — ! Så følg med mig da, Ådne! sagde præstefruen. Og de gik ned i laden sammen. Der stoppede han i den tomme sæk; ja, om det så ikke var mere end bare en lille høvisk i næven, snakkede han og stoppede. Han stoppede sækken sprængfuld. Da han var færdig, sagde han: Jeg har en

sjælden fin rødpilstok hjemme. Den vil jeg give dig, mor! — Han skulle save den op til stove, til smørbøtter og sligt, snakkede han. Fordi det ikke smagte af kar, når de var lavet af rødpilved.

En forårsaften det frøs, kørte han stokken ned til søen; han lagde den i strandkanten ved Nils Øirens søbod, og der skulle den ligge, til han fik stunder at ro den til saven.

Men et par dage efter satte det ind med vældigt vejr. Regn og storm. Det var våren, som endelig kom og tog sneklatterne og isskorpen af jorden; elven steg, og søen brød op; en morgen, da lå stokken ikke længer på land! . . . På den måde var det, at rødpilstokken kom til at få en lille plads i bygdehistorien.

II.

Nils Øiren hørte til de rødlig fregnede stakler, med et minimum af ansigt inde i skægget. Han stampede vadmelsvæv for folk på den indre og ydre strand, og var farver. Han farvede mest blå. Alle forsamlingshuse bar mærker efter ham på bænke og pulte; ja, selv plankevæggen lige bag katederet i skolestuen var ikke fri for at have en blålig sky efter noget levende, en slags vag og henåndet glorie, som fik en til at mindes mærkerne inderst i båsene, der hvor kvæget puster sine vårlængsler ind i tømmervæggen. Men når folk var „så flittig på kirkesti“, bredte han sig just ikke henåndet og i vage omrids; hver næve, som kom stikkende frem på en sådan søndag og signede mødet, var en

eneste uvorren hilsen fra Nils Øirens blå farver. — Men ellers drev han handel, rejste til byen, handlede med smør, med bær, med skind, med slag; han var også mellemmand, når nogen i byen skulle have sig en robåd. Om sommeren lejede han stuehuset ud til byfolk og boede da seiv på søboden.

En aften efter uvejret roede han til dampbåden på den indre strand. En husmand under præsten fulgtes ind med ham i båden. Det var en våd aften med susende bække; fjorden var lergrøn langt ud af alt det isvand, som kom inde fra vigene. Da de rør forbi Lammenæsset, retter manden på bageste robænk sig og siger: Hvad er det der ligger her? Den anden roede nærmere; det var en rødpilstok, som lå og drev i søen, ræverød i veden som Nils Øirens skæg. De sagde ikke stort; det var ikke værd, den lå *her*, sagde Nils; han løste fanglinen forude, slog den ene ende om stokken og bad så ham på den bageste robænk gøre den fast agter i stavnsædet. Så ville han tage den på slæb ind til saven og lægge den op der indtil videre. Dette passede utrolig godt, sagde han; for nu havde han just tænkt at lægge fem og tyve kroner på for byfolkene, når han bare kunne skaffe møblement; og rødpil var det fineste som var at få til møbler. — Inde ved landingspladsen prøvede den anden forsigtig: Det var *mig* der så den først. — Nils lod som han ikke hørte: Giv mig en hånd her! skreg han og halede stokken op på strandbredden; så snart han fik tid, ville han ind igen og skære den op i planker, snakkede han. — Jeg så den med det samme, gjorde jeg, sagde den anden sjæleglad over fangsten, og halede i med; den lå således og duvede og stangede i bølgeskvulpet. — Tag i topenden du, så bærer jeg den op under saven! råbte Nils; — det skulle blive en bordplade, som ikke stod tilbage for mahognien i præstegården, sagde han. Og de bar stokken på skuldrene helt op til saven. — De kunne save den i to nu, prøvede den anden igen, og dele den imellem sig, siden de var to om at finde den. Men nej! du kan stole på, Nils Øiren hørte: Du skal ha' tak for besværet da! sagde han bare. — Det er ham Ådne Teigland, som ejer stokken, sagde

den anden. — Endnu et lille bitte nap! skreg Nils og rykkede stokken ind under halvtaget.

Sent samme aften stak husmanden skyndsomst indenfor på præstegården for at få sig en dråbe „klart vand“; med det samme fortalte han pigen, at han næsten havde slæbt sig fordærvet sammen med Nils Øiren for at få en rødpilstok op til saven, den lå og drev i søen uden for Lammenæsset; men hun måtte da ikke med et ord nævne det for vor mor.

Og første gang præstefruen traf manden på Teigland, sagde hun: Du skal rigtig have tak for den rødpilstok, Ådne.

— Hvorledes det?

Så fik han hele historien om stokken ude ved Lammenæsset. Han blev glubsk i øjnene og huggede til:

— Jeg skal klare det, mor! Du skal la' mig klare det alene.

En morgen, han stod på Teigland og så manden på Øiren ro indad, gjorde også han sig færdig. Da han nåede frem til elvemundingen under saven, gik rundsaven allerede, så det hvinede ned til ham mellem badehusene; han så en rødhåret stymper stå bøjet over en stok deroppe under halvtaget.

— Guds fred! råbte han festligt, da han trådte ind til ham.

— I lige måde! hvinede det til svar; han var lige færdig med at kantsave stokken, og stillede den nu ind for at tage det første bræt.

— Du er flink, du skærer rødpilstokken op for mig!

Da svarede Nils Øiren ikke. Han slap bare vandet på; og rundsaven skar hvinende igennem, så der ikke var ørens lyd.

— Men du skærer den for tykt! skreg Ådne. — Nej, nej, nabo! Og Ådne sprang hen til stighbordet og standsede vandet, stillede så stokken ind påny: Så! skreg han. Nu kan du slippe vandet på igen!

Og Nils lystrede. Han gik duknakket, så ikke op og lystrede, til hele stokken var skåret op i tynde stavtræer. Da det var gjort, råbte Ådne:

— åh, giv mig en hånd her, og bær den ned i båden med mig!

Og Nils så gjorde.

Bagefter roede de side om side i hver sin båd hjemad om aftenen. Ådne holdt den gående med højroset snak fra sin båd; han udbredte sig om, hvilket fremragende materiale rødpil var til stavkar, i smørtønder, mælkekar, i bryggerkar: der fandtes ikke dens mage i verden! — Den anden var snarest lidt fåmælt af sig.

Henne i elvemundingen under Øiren blev Ådne med eet dæmpet i mælet; han spurgte, hvordan det havde sig med deres papir nu. Nils svarede sagtmødt, at der i afdrag var betalt tredive våger hø på de halvfjerds kroner. Så nu skulle der ligesom stå fyrre tilbage. — Ådne spurgte, om ikke prisen på enghø i vår havde været oppe i 2,30? Så nu skulle han da have fået alle de halvfjerds, så nær som een krone?

Der blev dødsstille på landingspladsen; den eneste lyd var de knitrende smæld under skoene, når de trådte en tangblære itu.

— Stik hjem efter vort papir! sagde Ådne og skiftede tone; — morsomt at se lidt på det. Og det skulle ikke tage så lang tid at hente det.

— Du ved, det er hurtigt gjort! sagde det til sidst fra den anden.

— Ja, stik hjem! sagde han; imedens gik

han her og bar rødpilbrædderne ind i Bådehuset.

Den anden blev væk bag hushjørnet og forsvandt oppe ad stien ind mellem de grå stengærder. Da han var kommet tilbage og tog papiret frem, hviskede Ådne atter med eet:

— Det var dog svært så tykt du skar, til at være stavtræer, Nils! — Ståk så en krone i næven på ham, mumlede noget om sidste afdrag, og rev så beviset langsomt i to; så ham fast ind i øjnene: Nu kan du gøre *lige* hvad du vil! — Og rakte ham papiret tilbage i to bidder.

Nils Øiren rev det tværs over en gang til. Rev det på kryds og på tværs. Druknede bidderne i søen nede mellem to sten. Så gik han tavs tilbage mod Øiren.

Da råbte Ådne med sin pragtfulde røst: Du skal ha' tak for besværet da, Nils får!

— Åh, ikke noget at takke for! svarede det fromt henne ved bådehushjørnet.

Men der glimtede noget hvidt i ræveskægget. Ådne skulle ikke kunne sige, om det var i øjnene eller det var i tænderne. Men noget hvast var det.

III.

Øiren lå på en flade, som alle gårde af det navn gør; den var skabt af de sten og sand, som jøkelelven ned gennem tiderne havde ført med sig i sit jag mod fjorden og sluppet her, just da denne snebræens kolde rest lergrøn svømmede ud i det salte. Så var der lidt efter lidt gennem gødning og arbejde blevet gård ud af det, og de rundslidte kampesten lå nu stablet op i grå stengærder; bag hvert af disse grå stengærder lyste en grøn rude af firkantet, mager græsmark. På den ældste og fedeste rude stak våningshuset op bag stengærdet, hvidmalet og skifertækket. Der stod nogle rønnetræer og en del asp langs gærdet; ellers var det småt med træer.

Men Øirefolket ejede da frugttræer. Der stod to, tre kirsebærbuske ned langs stengærdet, og oppe ved hushjørnet ludede et par ældgamle æbletræer. Men Nils-ungerne

for ilde med dem; de slog ned, før frugten rigtig var begyndt at vokse. Ja, tidlig på efteråret stod træerne der ribbet endog for blade og kviste. Og da var der jo ikke andet for end at se sig om i andre folks æblehaver, såsandt man ville have sig omend aldrig så lille en mundfuld at gnave på i fuldmodningens tid. Det gjorde Nils-ungerne da også, de var ligefrem berømte for det både på den indre og den ydre strand.

Det var en nat, samme år som rødpilstokken blev skåren. Høstmånen stod fuld og så løssluppet høj; midtjords et sted blinkede søen et og andet blink — ellers lå den stivnet som lyst sølv; i fjeldkløfterne rugede mørke, tunge skygger. Det var stille i luften. Og så overflødig med dug i græsset. Just en æbletyve-nat. Det var endda lørdag nat. Og rosen-stripsæblet på Teigland var vide bekendt.

Ådne stod ude for at lytte efter, om her var folk på vej op fra stranden; der var nok fuldt af æbler andetsteds, men han ventede Nils-ungerne her; for den rødpilstok var vel langt fra opgjort eller afgjort endnu. Hunden havde han stængt inde, for at den ikke skulle gø og skræmme tyven bort for ham. — Øverst kom æbletræerne, fra husene og ned over den bedste del af engen; længere nede begyndte hasselskoven. Han gik varsomt ned gennem eftergræsset; for det var ikke let at få øje på folk under træerne her oppe fra gården. Duggen flød sval ind over træskoene, han gik i; og de blinkede som nypudsede kirkesko i måneskinnet. Af og til stod han stille, holdt vejret, og blodet pumpede sig tungt op gennem halsårerne. Han stillede sig hen til en hæsje (*en samling af lodret stående stænger*) med nyplukket askeløv i, fulgte den nedad på skyggesiden og tæt ind til løvet; ved den nedre ende af hæsjen blev han stående og lyttede igen: Jo, det puslede vist henne under rosenstripsen. Den var lavstarnmet og lå svær og frugttynget hen over engen, en del af grenene var afstivet med støtter.

Der gik som et stormsus gennem stilheden! Æbler dunkede i jorden. Han sneg sig lynsnart frem langs et hindbærkrat, på

den anden side stod træet; sprang så lige ind i krattet, stak hånden frem under æbletræet, mærkede først et varmt, rundt hoved; greb så en hue, smuttede helt ind under træet. Det sagde ingenting herinde, der var flere i følge, de lå på knæ, plukkede op i trøjer og bukser, havde travlt. I øjeblikket forstod de ingenting, blev ved at plukke; de pustede og pustede — en kom helt hen og hentede en rosenstrips lige under Ådnes træsko. Han gruede ved at vade således i tyve, det var som at gå blandt genfærd; og han satte i, af sine lungers fulde kraft, for at få skilt sig ud fra dem: Tyvepak! — De trak lynsnart huerne ned for ansigtet, og han, som nu ingen havde, halede trøjen op over det; de krummede sig sammen, sivede umælende bort, spredte sig i løb til alle sider ned over græssletten. Og Ådne efter; for nu kom vreden op i ham, slog tilbage, fordi han var blevet bange før. — Øir-unger! hylede han; han var rent ude af sig seiv.

Det bar ind mellem de unge hasseltræer, og så på skrå ned ad vejen mod fladen — det lød i månestilheden, som om heste for i trav ned over den stejle klippegrund. Tyvene lagde ham bag sig; men de svingede ikke ned til Øiren, det var de for snu til. Han så, der rendte tre sorte kugler i måneskinnet over markerne —, de rendte så rask og stille nu, at de vist måtte bære træskoene i næverne. Og de løb lige lukt mod elven. Der lå et mørkt spor efter dem i den månelyse dug. — Elven var ikke stor nu, den var til at vade over overalt. Da han nåede frem, hørte han, at det sprang plaskende ned gennem vandet; det var ikke let, for her var store sten, og glatte var de også. Han løb med ned langs bredden, indhentede dem, og kom foran; da standsede det derinde, blev så dødsstille. Herude på sletten var det fint måneskin; men langs elven stod der på begge bredder kraftig sort el, tæt som en hæk, ludende ud over vandet og mødtes næsten med kronerne fra begge sider oppe i luften; derinde under bladetaget var der bælgmørkt. — Han lyttede, hørte det gik frem gennem vandet med høje plask; en skred med foden på en sten, og stenen gled ud og ramlede i våndet — der lød et hult drøn; han løb igen, kom nedenfor dem; for

anden gang blev der dødsstille derude i vandet. Der blinkede en sort, våd sten i måneskinnet, den faldt ned lige ved ham, så det sang i engen; han tog den op — det var en stor sten — og sendte den tilbage ind i elletræernes mørke, hørte et kort klask. Der kom en til blinkende, den faldt ned nærmere ved ham; han tog også den op. Men nu trak han sig tilbage ind over indmarken. Der kom nok en elvesten dunkende ned i jorden; han trak sig endnu længere bort. Da plaskede og trådte det hastigt på stenene op gennem elven; lidt efter drønedede det i engen på den anden bred; en sort kugle stak frem i måneskinnet, trillede af sted hen over markerne, med et dunkelt spor efter sig i den sølvgrå dug. — Han løb igen nærmere hen til elvebredden for at vogte det, som var tilbage. Men da var allerede een til sluppet, og denne her var taget ned langs elven: det travede bort over markerne på strømpesokker, med et nyt dunkelt spor efter sig.

Nu var her altså bare een tilbage. Men *han* holdt sig ude i vandet så musestille, at det ikke var muligt at pege på, hvor han var. Ådne stod urørlig i måneskinnet; for just at slippe sig ned i bækken til ham gennem ellekvistene og se efter, hvor han holdt til, det havde han ingen lyst til —, fyren var i stand til at sende ham en sådan blank elvesten lige i synet. Men han stod ihærdig, her han stod: han skulle nu bløde fyren godt, hvor ellers han var dernede! — Han så på huen, han havde i hånden: den bar en ankerknop af messing i lakremmen på den ene side — ham den lille Nils-Ola Øiren havde netop en sådan hue. Og så faldt det ham ind: den sten ville han tage med hjem, som bevis på, at de også for med vold; for her skulle sognefogden pinedød få se!

Han stod vist en halv time således ansigt til ansigt med månen og ventede på, at ham i elven skulle røre på sig. Men nej! han rokkede sig ikke. Vreden ebbede ud af Ådne; han begyndte ligefrem at blive bange, hvor han stod. Søvn tung følte han sig også, så han stundom var helt borte; og når han da vågnede op, gruede han dobbelt; han så, at månen allerede så småt var begyndt at dale.

Foruden ham var der ikke andet tegn på noget levende i hele bygden end dette dunkle spor gennem månelysets støvgrå dug. — Hvem var egentlig på tyvesti her? Vidste han det igrundern ? . . .

— Tyvepak! skreg han lysvågen. Men det stod musestille nede i elven og svarede ikke; det gjorde spøgelser heller aldrig. Da vendte han varsomt helt om, gik tværs over markerne og op over klippeskraningen; i næven bar han huen og en glat, sort elvesten. Og farten steg undervejs op. Han jog af sted, som om han var forfulgt af hunde; på klippeskraningen så han sig to gange tilbage, hen under en busk første gang, og bag en sten den anden: man kunne ligesom aldrig være tryk for sådanne spøgelser, der gik rundt og satte sig ud over loven! . . . Og først oppe på sin egen gård kom han til sig seiv. Han slog et sving hen under rosenstripstræet, samlede op det, som var rystet ned, fyldte lommer og huen og bar det med sig. Men op over engen fløj han igen som en vind, kiggede sig stjålent tilbage, når han turde; og da han smuttede ind ad døren, slog han den i med et smæld, ja, holdt på den en lille stund, som om der var nogen udenfor og ligefrem ville med ind.

Men her inde kom hidsigheden atter over ham; han tømte æblerne larmende ud over klapbordet og skreg hvæsende, så konen vågnede: Tyvepak! — I morgen den dag skulle Øire-ungerne meldes.

IV.

Tyveriet spurgtes i bygden, og at nu skulle de meldes den dag i morgen. Øire-ungerne var heller ikke at se ude de første dage. Der drev i denne tid daglig folk op om Teigland, og Ådne bad dem indenfor og viste dem huen: han pegede på ankerknappen i lakremmen over skyggen, og da sang de op alle som en og var fyldt af harme ligesom han: Nej, det var nok ikke vanskeligt at se, hvem der ejede *den!* — Og han viste stenen frem, de havde kastet efter ham.

Sent en regnvejrsaften kom en kone op til

gården og ville tale med Ådne som snarest; det var moren på Øiren. Hun tiggede og græd, han måtte da ikke melde for så lidt —, æbler stjal alle; og hun bad så pænt om at få huen igen. — Han fik nu i al fald komme op og hente den, han som ejede huen, svarede han. Moren gik hulkende og ligesom sønderknust hjem igen til Øiren.

Men der kom slet ingen for at hente huen. Han undrede sig over det. Ikke engang moren kom igen. Han forstod ikke dette. Herefter blev der stille en stund om tyveriet; når folk kom indenfor på Teigland og ville se huen, så vidste han ikke rigtig længer, hvor han havde lagt den; og når de talte om tyveriet, undveg han forsigtigt og sagde, at det var ikke det at de stjal, men det var det, at de brød træerne itu; det var *det*, som var så fortrædeligt med sådanne æbletyve. — Han brød sig ikke om at have huen liggende her, for det var ikke hans, det var lille Nils-Ola Øirens hue.

En dag gik han sig en tur ned på stranden og snakkede med folk om vejret; han nævnte også tyveriet: de kunne stjæle for ham, så galt de ville, sagde han, — bare de ikke brød træerne itu! ... og sten kastede de bare for at skræmme ham, de skælme! lo han godmodigt. — Folk svarede ikke noget større; han syntes, de var blevet anderledes i blikket også, så boblende lattermilde. Det slog ikke fejl: her var ugler i mosen! . . . nogen havde været ude og tisket, hvad det nu ellers kunne være, de havde sagt. — Da han gik hjem om aftenen, hvinede en unge efter ham bag et hushjørne: Huetyven! — Skriget skar blankt som en kniv gennem mørket.

Næste dag hang huen med ankerknappen ude på væggen på en spiger. I sigtbart vejr var den synlig fra stranden; og det varede ikke længe, før hele bygden vidste, hvad det var for en sort plet; den stod som en svær nagle i den hvid-malede bræddevæg. Men den blev hængende, ingen kom og rørte den, ikke engang om natten. En dag fik han øje på Nils-Ola Øiren, han rendte barhovedet; han var i følge med en anden dreng, og stod og pegede hen på naglen i brædde-væggen, snakkede hånligt og forurettet. Ådne gik lige ind, lukkede godt efter sig, for at de kunne

være ene med huen; men du kan stole på, at de ikke kom herhen! Han kiggede ud gennem vinduet, da så han blot lige i to selvgode nakker, som forsvandt ned over klippeskrænten, så fulde af højroset harme.

Imedens gik tisket på begge strande. Konen på Øiren sad ikke i ro en eneste dag; og lille Ola fulgte med barhovedet i al slags vejr: Skulle ikke tro, det var *gårdfolk* som boede på Teigland, snakkede hun og pegede på sin barhovedede søn som et levende bevis på deres griskhed: — Således bar de sig ad, stjal huen af hovedet på småunger for at tage sig betalt for et par stakkels rosenstrips! . . . Ådne læste det grant ud af de skadefro blikke, hvordan folkesnakken gik ham imod. De to gik hånd i hånd, når de tog til bygden; og det sammenhold gjorde sig godt; for ellers plejede mor og søn at skændes, så det var en lyst og skam over hele stranden. Nu holdt de sammen i deres kamp mod uret og overlast. For rødpilstokken havde Nils jo bare villet skære op for vor mor i præstegården, skønt han fandt den drivende til søs. Men huen havde Ådne fundet på selve lille Olas hoved. Ah ja, der var så mange, som stjal æbler, men netop tage huen af småbørns hoved —, nej, *det* var der ikke så mange der gjorde! . . . Således gik snakken, forstod han. Det voksede til en stor tyngsel; for den almene dom magtede ingen at stampe imod. Og en nat vågnede han af et ord, som slog lyslevende ned i ham, som en høgeklo i bævende bange kød: Huetyven! huggede det. Det var det eneste sikre, som blev siddende tilbage fra den æbletyvenat, det øgenavn. For det var den almindelige mening som bestemte, hvem der var tyv og hvem ikke.

Den morgen gjorde han sig ærinde ned til bådehuset; men først tog han huen ned fra spigren og stak den inden for uldskjorten. Han kom gående stilfærdigt langs med stengærdet på Øiren, med Della luntende foran og snusende til hver sten. Konen og lille Ola stod barhovedet på ageren og tog kartofler op; Pasop'en (*vagthund*) lå på engen. Han så, at ikke så snart viste Della sig på deres mark, før lille Ola kom farende med en stor sten i næver og drev den tilbage: Ve' du

kom' hjem mæ dig, tyvehund! — Og moren lokkede for sin hund, truede: Pasop, kom her! Ve du — ! — Ådne lagde sig ind over stengærdet, da han nåede frem: Guds fred! sagde han kraftigt ind til dem. De svarede ikke med et ord; men begge slap de hakkerne, flyttede sig ængsteligt nærmere hverandre, mor og søn; stod og var forberedt ligesom på endnu mere overlast. — Han prøvede så at fjase: Nej, står du barhovedet der, Lille-Ola? sagde han. De to flyttede sig endnu tættere sammen; øjnene stirrede store, forpinte. Han vendte sig igen godmodigt til lille Ola, næsten tiggende: om han da slet ikke ville have sin hue igen ? . . . Og trak den frem fra brystet, lagde den på stengærdet foran sig, sådan. — Da slog vreden i vejret derhenne; de søgte famlende hinandens hænder, mor og søn, til fælles værn mod dette rovdyr i menneskeham. De stod først og stampede som to får, når hunden har skræmt dem fra vid og sans og de standser op efter det første rend. — Må ikke tro, du er færdig med *det*, nej! sagde hun; hun skød skuldrene op, hvid af raseri og foragt. — Jeg ber jer så pænt! sagde han. Og lille Ola skar i, idet han så på sin mor: Nej, nej, han måtte ikke tro, han var færdig med *det*, karlen! . . .

Ådne blev bange; han sagde ikke mere, men gik varsomt op langs stengærdet og lod huen ligge. Han og Della ligesom mere krøb end gik hjem den dag.

Og næste morgen hang huen atter på sin spiger ude på husvæggen på Teigland. Ja, hvem i Herrens navn var tyv her?

V.

Det var styrtregn den efterårsaften, da Ådne og hoppen kom kørende til præstegården med gavntræet af rødpilstokken.

Han sad nu i det store køkken; hoppen stod uden for haveledet og gloede forhærdet ind i uvejret. Han sad endnu alene i mørket, gemt bag spisekammerdøren, som stod åben, og lyttede til regnen; derude sang det i tagrenden og skvulpede hen over stenfliserne.

Della holdt til under bænken sammen med hans hat, og småpeb med halen mellem benene, fordi hun slet ikke måtte gå frem i storfolkekøkkenet, hvor et tykt hvidmønstret kludetæppe lå som gulvløber fra dør til dør; Ådnes træsko stod ude i bislaget. Han sad nedtrykt, med lille Olas hue inde på brystet; han havde sagt præstefruen, som sandt var, at han havde taget en hue fra en af ungerne på Øiren: Om vor mor ville råde ham til at slå en spiger op inde i sakristiet og hænge den op der? Eller om hun så nogen anden udvej med den, så han kunne blive den kvit på nogen optænkelig made ?

Hun havde svaret: Men det er jo *dig*, de har bestjålet! — Ja, Gud ved, hvorledes det er, havde han sagt opgivende.

Det var en mandagaften, dette; henne på bænken stod et fad med resterne af søndagsstegen; pigen havde lige skåret kødet fra benet for at varme det op til middag i morgen. Hun var i øjeblikket inde for at varsko vor mor, at just nu lå stavtræerne velbjærgede oppe på tværbjælken i brændeskuret. — Nu sad han her og ventede på det råd, vor mor ville give ham om den hue.

Da kom der en mand hastende ind over stenfliserne, styrtede lige ind i bislaget, for af

træskoene og stak ind gennem døren. Det var Nils-Øiren, med Pasop i hælene og et nystampet vadmelsvæv under armen. Han stod først et lille øjeblik, fik så øje på stegefadet, skottede rundt i køkkenet, opdagede ikke Ådne for spisekammerdøren, og løb på strømpesokker hen til bænken; der snuppede han stegeknoglen, langede den til Pasop: Ud med dig! skændte han. Da rejste Ådne sig, stemte i, så det ragede: Guds fred!

— Nils for sammen. Men han svarede tilbage i samme høje, retfærdige mæle: Jo tak, i lige måde!

— Her er en hue, jeg fandt i høst, sagde den anden langsomt.

Der blev først en kort, tvivlende tavshed; men så lød der knirkende herskabstrin herind fra stuen. Da svarede Nils, idet han rask greb den: Hva'!! er det ikke ham Lille-Olas?

— Og blev så overmåde rørt og smeltende: Nej, ah nej! er det ikke Lille—Olas, du!

Og da vor mor stod i køkkenet, skyllede deres tale ud over hende som bragende brådsøer. Det var nok så, at folk altid var særlig højrøstede, når de var på retfærdighedssti i præstegården; men dette var mere end almindeligt; det overgik alt, hvad hun havde oplevet. Hun stod og lyttede glad til kærnekarlenes åbne ordstrøm; Ådne stillede sig midt på gulvet og greb med begge hænder fat i bjælken under det lave loft, medens han talte: Nu var de blevet forsonet og forligt i alle dele! sagde han. — Åja, svarede det fra den anden, der var nu ligesom en viis tanke eller mening med det, som skete henede; han nævnte fra skriften spurven, som faldt til jorden, og om Eders hovedhår, som ere talte. — Og de talte med stigende harme om folkesnak og bygdesladder, når folk med sladderagtighedens kæft gabede om en enkelt. Det var utidig vederstyggelighed, når de begravede en mand i skarnsord og øgenavne og andet sligt falsk vidnesbyrd imod sin næste. — Dårlighed og skarnstreger og djævelskab! svarede det. — Det kunne jage folk lige lukt ind i døden og fortvivlelsens nat, sagde Ådne. Og han nævnte eksempler: Her hviskede og tiskede det „Rødpil-Nils“ bag

hushjørnerne, som om man ikke skulle have lov til at gøre en mand en tjeneste uden at blive mistænkt! — Og her skreg de, svarede Nils, i de mørke efterårsaftener „Huetyven“!...

Forargelsen over den slags foragtelige adfærd iblandt menneskenes børn stod vældig op under taget. De talte sig op til et stort og højt syn på selve livet. Og når de havde snakket munden bredfuld af vand, gik de på strømpesokker hen over kludeløberen, littede på dørklinken og spyttede ud i træskoene. Bare en gang kom præstefruen til; det var, da en af dem spyttede: Men du skulle da ikke spytte i dine træsko, Ådne, sagde hun. — Ah, det gør ingenting! skreg de begge i salig rus.

Medens dette stod værst på, gik vor mor i tanker hen til køkkenbænken, tog et stille overblik over resterne af stegen til morgendagen: Du, hvor er knoglen blevet af, Malla? sagde hun, da det stilnede lidt af et øjeblik. — Den? mente Malla. Den lå her da lige nu! — Der blev en kort forfjamsket stilhed mellem de nyforligte: Hva'!! sagde den ene. — Hva'!! sagde den anden.

Da røg det ud af Ådne: Må være en af hundene da. Kom her, Della! Og han kiggede strengt ind under krakken: Ve du komme frem, din tyvekøter! . . . Nej, hende var det ikke — mor kunne seiv se. — Må ud og se, om det skulle være Pasop'en da, sagde han og sprang tjenstvillig ud i regnen, glemte at fare i træskoene; Della luntede efter med halen mellem benene. — Det skind, lad ham beholde det! sagde præstefruen efter ham.

Herude var det allerede mørk efterårsaften; gennem regnen hørte han det knase etsteds under arrige kæber. Og her i mørket løb med eet naturen over optugtelsen: Skulle Rødpil-Nils' hund løbe af med kødbenet! ... Han listede sig efter den; den la vist henne under madboden. Han godsnakkede, kravlede indunder til den, følte sig frem i mørket, ville klappe: Kom Pasop'en! Stor vovse! — Det knurrede sagte truende som svar; men til ingen nytte. Han greb knoglen, vristede den løs af kæften, det gav to korte, snorkende bjæf. Men til ingen nytte; for var dette forsyn og verdensstyrelse, så skulle

da fanden holde sig i skindet! . . . Han stak knoglen til Della, og jagede hende bort: Ve du skrup' hjem med dig, din køter!

Da han nåede tilbage over tunet, stod præstefruen i bislagdøren sammen med Nils Øiren, som allerede var faret i træskoene. Nej, ham Pasop'en var det heller ikke, larmede Ådne op og tog træskoene på.

— Hm, jeg tror alligevel, det er Pasop'en, den tyveknægt! sagde det harmfuldt fra Nils, med den samme gode samvittigheds urædde larm i hvert ord: Bedst at gå hen og se en gang til. — Og han forsvandt ud over stenfliserne. Han tumlede rundt på tunet; men ingenting fandt han. Han kom ind i smøgerne og forbi alle de små udhuse, helt ud på selve marken. Der var ingen hund. Men han gav sig ikke: Skulle Huetyvens tæve have kødben ovenikøbet! ... På engen neden for brændeskuret etsteds syntes han, han hørte det knase; han sneg sig hen over græsbakken, godsnakkede og klappede: Kom så Della! Han følte sig frem til hovedet, snappede så benet ud af kæften med et ryk, så man næsten skulle troet, at hjørnetænderne fulgte med: Ve du slippe, din tyvekøter! — For der skulle nu være en *smule* retfærdighed til i verden! Og han stak rask knoglen ned i trøjelommen og vendte tilbage til tunet mellem udhusene.

— Nej, *han* havde det ikke, sagde han. Og Della heller ikke.

— De skind, lad dem da beholde — ! gentog præstefruen.

Og de sagde farvel til hende. Men hun blev stående lidt i bislagdøren, og derfra hørte hun dem skilles uden for havelågen, hvor Ådne begyndte at vende hoppen. Hun hørte det tværs gennem styrtregnets larm og zinkreundernes sang:

— Gå i fred! sagde den ene.

— I lige måde! sagde den anden.

Hun syntes nok også, de var lidt hårde i mælet til just at være sådan nyforligte!

Den nye kapellan.

Gården var fjeldgård og lå ved den øvre ende af den lille sø, en halv mil fra fjorden. Sjældent kom nogen der forbi; i det højeste bare sæterjenter, og forresten havde de forlængst udset sig en ny sti over haugen længere oppe for at slippe for krogen ned om gården. Folkene der var så ublu til at spørge, at der dårligt var råd for at slippe fri, når de først havde slået klo i en nede ved hushjørnet. Den nye sti blev først stængt med en tværstang på to pæle; det hjalp ikke; en dag skar en overvættes bred og dyb grøft sig tværs over den nye sti —, men nej, om de ville ned om Vassendhusene af den grund!

Alligevel sad der næsten altid en grå uldtrøje i døren og håbede, hver aften pigerne skulle til sæters; den havde de set der næsten alle de år, de kunne mindes.

Vassendfolket havde altid haft ord på sig for at være mere nysgerrige end folk flest.

Så var det en søndag der ikke var præken, at Jon Vassenden sad i krogen inden for det svære birketræsbord og læste i postillen (**prædiken**), medens Marta, konen, holdt til hende på sengekanten og kløede sig på bringen (**brystkasse**). Den otte år gamle Lille-Ole havde faren bedt sætte sig ud på dørstokken, så han kunne se, om der skulle komme nogen op ad stien ved den nedre ende af søen —, der var ikke noget vindue i stuen ad den kant, forstår sig.

Bedst som Jon læste, satte det i et hvin derude: Oj! Og så kom sønnen skrigende ind: Oj! Der kommer en mand frem under Aspehøjen. Jon slap postillen, sprang frem, rendte Lille-Ole omkuld, så han trillede hen ad gulvet og blev liggende, skrævende med alle fire.

— Se til drengen, du Marta! skreg han tilbage, da han for ud af døren; han var kommet til at træde på hans arm med træskoene.

— Å, det gør ikke ondt! skreg Lille-Ole til moren. Skynd dig bare ud! — han skulle nok rejse sig seiv.

— Så du noget? spurgte Jon Marta ude på trappen.

— Hvem —? — Hvem da —? Hun stak hovedet fortumlet frem og ledte med øjet over den bratte bakke, hvor den fremmede skulle være.

Men han var blevet borte i stenuren.

— Så du ham ikke? spurgte Lille-Ole; han kom også ud på stentrappen, rev moren i skørtet for at få plads.

— Hvem i alverden kan det være! undrede faren sig.

— Der kommer han igen! hviskede moren rapt. Manden kom frem af uren og gik op over haugen ad den nye sti.

— Bymand endda! sagde Jon. Hej du! hujede han, det han orkede.

— Hvor er den mand fra! hvinede Lille-Ole af al kraft med det tynde barnemæle.

Moren skød sig frem foran ham: Måske du leder efter kø-ø-øer!

Den fremmede oppe i lien vendte sig langsomt og så ned.

— Her er vaj-en! hujede Jon, som stemmen skulle revne.

De andre stemte i med: Her er vai-æn! Her er vai-æn!

Men den fremmede vendte sig igen langsomt og gik videre.

Jon og Marta blev stående på trappen og undrede sig over, hvad det kunne være for en, som gik over fjeldet til nabosognet; de satte sig plat ned for at undres. Men så mindede Lille-Ole dem om, at de ikke havde fået sunget færdig endnu derinde: Jeg skal gerne sidde engang til, peb han, og satte sig igen på dørstokken.

Om mandagen holdt Jon Vassenden og Marta til højt oppe i uren ved den nedre ende af søen og samlede løv til foder. Men Lille-Ole måtte være hjemme for armens skyld; den var

blevet så slem til at værke siden igår, da faren trådte på den.

Jon lå på knæ og huggede i en svær birk, det smældede hvast, og spanerne føg. Længere borte stod Marta ved et træ, han allerede havde næverflækket og skrabet garvebarken af; hun brød kviste og lagde dem i bundter.

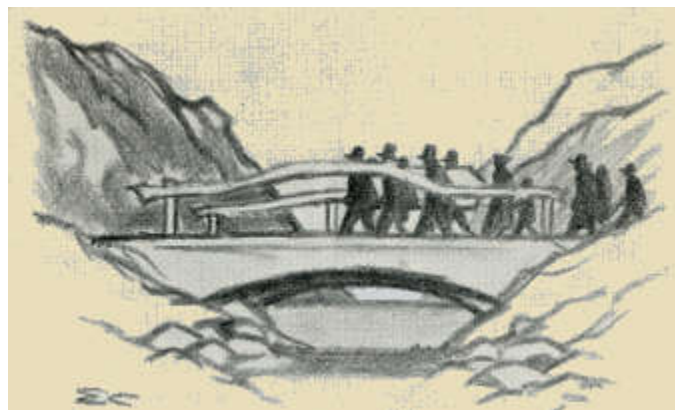
Med eet standsede hun med knippet i skødet, blev lang i halsen og ledte rapt med øjet ned over den bratte ur (**stenmasser**).

Så vendte hun sig til Jon og sagde:

— Jeg står og undrer mig over, hvad det kan være for en fremmed mand, som kommer langs søen nede under Aspehøjen; — er ikke nem at kende, han.

Jon sprang op:

— Hvor henne du? — Hvor —?

— Her! En bymand endda!

— Er du gal!

— Tror næsten, det er ham, som tog over fjeldet igår. Jon svarede ikke; han hoppede ned over uren med øksen.

— Ja, nu ser du ham ikke mere! råbte hun efter ham. — Han gik ned ad vejen lige under dybet.

— Nå! — Under dybet! Han ventede ikke, til han fik svar. — Fik du set ham, du! hoppede han af sted. Han standsede ude på den yderste rand, greb fat i tyttebærlyngen, og lagde sig på maven udover.

— Hej du! hujede han ned i dybet, alt hvad han orkede. — Leder du efter vai-æn?

Marta slængte knippet fra sig og ilede frem over uren.

— Jeg får ham fat igen nede på Stenbakken! skreg hun; hun skottede tilbage ned efter Jon, som var kommet så langt ud på kanten nu, at hun bare så den ene fod og den ene arm.

— Her er vai—æn! hujede Jon ned i dybet. Hun skottede igen tilbage; — lyngriset brast; nu gjorde han et par hug med næven; så blev også armen og foden borte.

Men hun sprang videre frem over uren. Hun ville nå forbi den fremmede, så hun kunne komme til at mødes med ham længere nede på sætervejen; — han skulle ikke slippe så let i dag som i går.

Nede på Stenbakken blev hun stående for at vente. Men ingen fremmed mand ville komme.

— Leder du efter kø-øer! skreg hun ud i den tomme luft. Hun lyttede. Ingen svarede; — han var nok kommet ned forbi alligevel.

Hun skreg endnu en gang ud i den tomme luft. Der stod en lille gut ude på trappen på Vassenden, skar vildt i med:

— Leder du efter kø-ø-øer!

Så vendte hun og gik tilbage.

I uren nede ved søen, hvor stien krummede sig mellem sten, lå Jon Vassenden på ryggen med øksen ved siden, bleg og blodig.

— Jøssøss! sagde hun og tog ham under nakken for at rejse ham.

— Av da! ynkede han.

— Jøssøss! sagde hun og slap ham. Så så han op og hviskede lavt:

— Fik du set, hvem det var ? — Jeg fik ikke set ham.

— Nej! om jeg fik! blæste hun misfornøjet og rask. — Jeg var endda helt nede på Stenbakken; — men da var han allerede faret forbi.

— Det sku' nu vel aldrig være den nye kapellanen, vel? pustede han stille og slap øjenlågene i igen.

— — —

Lille-Ole satte atter farens nye bløde filthat på sit hoved; den var så stor, at den gik ned over begge øren. Han stod på kirkegården med den brækkede arm i bind og tilsnøret inde i stiv spån —, halskluden om nakken holdt den oppe.

Moren tørrede sig med lømmetørklædet i øjnene, for hun var blevet enke.

Jordpåkastelsen var slut for i dag. Jon Vassenden, som var styrtet ned i Aspehøjuren og havde slået sig ihjel, var den sidste.

Og præsten med en fremmed mand gik just ud af den hvide kirkegårdslåge.

Hun blev med eet lang i halsen, skottede rapt: Det var underligt! for det var netop den fremmede mand, som hun og Jon havde gloet efter de par gange for vel en uge siden, han som kom frem under Aspehøjen og tog til fjelds, som om han ville over til nabosognet.

Hun gik lige løs på klokkeren, som stod og talte lavmælt med sognefogden. Og Lille-Ole hoppede efter over gravene; thi han forstod, hvad hun ville —, han havde genkendt den fremmede mand, han også.

— Du! — du! — hun snappede klokkeren i trøjen gang på gang: Hvad i alverden er det for en fremmed mand, som føl's med præsten op ad vejen?

Men han blev stående alvorlig og tillukket, som ret var på en kirkegaard, og lod som han ikke så Vassendkonen.

Så slap hun trøjen, satte tværs over en grav og lige løs på Per Haugjen, som godmodigt vraltede op mod den hvide låge; hun tog ham i hånden, bød ham stille goddag; Lille-Ole tog ham også i hånden og sagde goddag.

Men Per Haugjen ville ikke standse.

— Du Per, du kender vel ikke den fremmede, som føl's med præsten op advejen?

Per Haugjen gik langsomt opad som før. Men hun fulgte med ved siden af og ventede på svar; Lille-Ole også, hoppende grav op og grav ned —, helt ud af den hvide låge.

Der kom ikke noget svar.

— Det sku' nu vel aldrig være den nye kapellanen, vel? Han standsede lidt, ligesom rådvild, og så let hen over hende.

— Jov-v, svarede det, og gik igen.

— Nej, var det *ham*, du! sagde Lille-Ole langsomt, han så tindrende op på moren.

Virgo immaculata.

I

Hendes mor var fra Riga. Man vidste ikke hvad hun mest var, russisk eller finsk. Hun døde, da datteren, hendes eneste barn, var sytten år. Hun døde, før de utallige karrioler var begyndt at trille pludrende turistsværme forbi ind i fjeldene under major Jahrens havemur og støvskyen stod grå over ribsberhækken. Hun kom ikke til at sidde her på havetrappen og tage imod denne hilsen hver sommerdag fra fremmede lande, eller vente på nye, når næste store turistbåd lagde sig på reden og roede bådledning på bådledning i land. To år efter morens død blev datteren forlovet med en arkitekt, som lå her den sommer og undersøgte rosemalingen og gjorde studier i national arkitektur.

Moren plejede at sidde og fortælle hende om sit hjem dernede i syd, på dette nye sprog som hun aldrig ordentlig lærte, stille, enstonigt, slæbende. Så længe hun levede, hørte datteren aldrig efter; for disse fortællinger var ligesom alle ens, en lige streg, en kedelig landevej over et sletteland, uden sving og uden bakke. Moren begyndte nu også så tidligt, allerede medens hun lå i vuggen; de blev med hendes stemme straks til en søvnlug vuggesang, hvor der ingen ord og mening var.

Men nu en dag i sommer, da moren var borte — det var det besynderlige —, da vågnede dette, som før var døde glemte ord, vakte flere og flere op af vuggesangens søvn; ord steg og kom strømmende, så hun blev borte lange stunder i dem. Stærkest hørte hun nu den stækkede længsel som var gået gennem hver fortelling. — For det er en kendt sag, og alle har det på samme måde: Der er ting vi har hørt i årevis dag ud og dag ind, ting som vi ikke opfatter, eller som vi har kedet os ved. Så, pludselig en dag, når alt er forstummet, får fortellingen liv, først som et ekko langt borte fra, kommer nærmere, trækker flere med sig der bortefra, kan vokse til en storm; du undrer dig over, hvor i al verden det har været henne al denne tid. Når det sker i religionen, kaldes det omvendelsens under med dig: de gamle ting er gledet sindet forbi lige fra du var barn, din katekisme, din bibelhistorie — de siger, har banket forgæves

på dit hjertes dør; så en dag, da der er genklangens bund i dit sind og det er lydt, og der hvælver sig høj høsthimmel ovenover, da kan du blive standset på en dørtærskel, eller med foden på den første stang i et gærde, du skal til at klatre over, eller midt ude på gangbroen over bækken, og de gamle ting slår dig med tindrende nyhed. Da kaldes det, at den Helligånd har været på besøg hos dig; et nyt liv er begyndt inden i dig.

Det var en sådan sjælens klarvejrsmiddag ekkoet kom over hende. Det var en dag, da hun efter middagen netop bøjede sig over sofaen for at lægge sig ned et øjeblik, og hendes forlovede, den tykke arkitekt med den brede pande og de svære skuldre sad derude på havetrappen i kurvestolen, — hun så, at cigarasken lå ned over den kulsorte fip og flonelskjorte-brystet; han sov virkelig.

Det var, som de aldrig havde set hinanden, da de så mødtes igen til kaffe ude på stentrappen. Hun smilede sky, da han tog om hende nede fra kurvestolen.

Faren så dette. Han kendte øjet igen, som fæstede sig langt borte etsteds med denne underlige blege udlængsel, som krævede så grænseløst meget, men som fik så lidt. — Og en dag kom han stikkende med to hundredkronesedler til en tur sammen, de to alene, ind i fjeldene med turistsværmen, sådan på en uges tid. For hun var hans eneste barn; det måtte ikke ske, at slægten Jahren døde!

De blev borte een nat. De lå på en skydsstation. Det var vistnok således, at han havde bedt om et værelse til hver. Hun sagde ham godnat allerede ved aftensbordet. Hun stengte sin kammerdør. Han lyttede; hun prøvede vist med nøglen, om ikke låsen var af dem til at dreje om to gange . . . Morgenen efter foreslog han, om de ikke ligeså godt kunne vende om.

Der var intet sammenstød med ord-sår som ikke læges. Der var heller intet pjank med kvægrogtersken eller anden utroskab. Der var intet brev heller. Arkitekten rejste bare en dag; og hun fulgte ham på broen. Landgangen blev taget.

— Kast tovet! råbtes der oppe fra broen.

De stod og talte sammen over rælingen.

— Det er måske bedst, vi også kaster tovet, sagde han, og et blink i øjet ligesom klippede noget over.

Det er det måske, sagde hun.

Det smilede blegt og stille imellem dem. — De var visnet af hverandre.

Hun gik hjem, svimmel af stilheden i sig.

På en sådan klarvejrdsdag bliver sindet pludselig en planet, som jager gennem rummet tusinder af mil, og så er vildfremmed der, hvor det standser.

Men der var en sådan egen trang i hende til at føle sig fæstet og hjemmeetsteds. Hun lagde sig udstrakt i græsset, lukkede øjnene. Det var så godt, når solen stak i øjelåget. Det var sanserne, der søgte fæste etsteds.

Fra den dag på broen var det, hun hørte skov og mark og hav til; men på *sin* vis.

Når det regnede, gik hun *nu* netop ud, med smalbræmmede hat, men helst uden noget på hovedet; det var så dejligt, når regndråberne randt kølige ned over den varme ansigtshud. Hun lå ofte oppe på åsen og skar enerstokke til sin far. Det var så lifligt, når blodet piblede, der hvor grannålen stak. Hun tog koldt styrtebad hver morgen, og var før til at bade i havet om våren end nogen anden i bygden; det var dette gys, som var så vidunderligt, når kulde fyldte hver legemets pore. Og siden om sommeren, det var også vidunderlig dejligt, når den hede sol fandt vej dybt ind i de inderste folder; et gammelt kvindfolk kom en dag forfærdet tilbage — hun havde været ude ved det yderste næs for at hente ved; der så hun hende på en af sides hvid klippe, hvor solen stak ovenfra og også nedefra, thi den kastedes blændende tilbage fra det blanke vand. Kvindfolket havde lagt sig på lur bag en ener og ventet. Hun kom tiskende hjem: — havde hun ikke ligget to timer i træk og bare solet sin egen krop! og hun lå der endnu! . . . Hvor hun fandt blomster, rev hun dem med sig, satte dem sammen i herlige buketter; det var så gribende dejligt, når en blomsts duft strøg dvælende ind over lugtehinden. Og på sit værelse, midt i lummer blomsterduft og muldens os, kunne hun henimod

skumringen sidde i timevis foran sit spejl med øjnene under de tunge låg hvilende ved sit legem; hun glædede sig, hvor linier og form rundede sig, følte fryd, men på sin egen vis, ved hvert fyldighedens tegn.

Hendes stemme blev heller ikke den samme med årene; der kom mere barn i den, den blev kærere; og dommene over menneskene var blidere, de bar stundom over med alt og alle. Og en vinterdag sagde hun, og kneb sine øjne tæt sammen: Det bedste du kan give mig til hver jul, er en fin, fin parfume, far.

Således gik hele femten juleaftner hen. Hun var bleg, øjnene blev store og nærsynede, næsen var spids; læberne var tynde og kunne fortrække sig i små myge tunger, hvor de ville, men ikke netop kruse sig. Hendes ansigt var i det hele bevægeligt og så ud til at være flinkt til at skære grimasser. Hun tegnede. Hun modellerede også. Men her hjemme i fjorden var det svært at få model. Hun ville nu i grunden helst have en mand. En idè var også ved at modnes, en statuette: en bleg ung mand, lidt slunken, uden arkitektens sortsmuskede erotiske appetit.

En efterårsdag sagde hun, at nu kunne faren komme med sine hundredkronesedler; hun ville til sy den en vinter. Hun smilede med de tynde løse læber:

— Jeg begynder at blive gammel også.

II.

Det var juleaften på hans tag. De sad ved bordet de to. Der var juletravlhed i hvert vognhjul dernede på gaden, piskesmæld, råb; alle som kunne ville i hus. Over taget, over Roms hvide lysdis, lå den isblokgrønne himmel og månen. Der stod frugt og vinflasker i kurvefletning på bordet. Der stod en række af lys. Der lå blomster ud over dugen, han kendte frøken Jahrens fryd.

Han havde bedt hende spise hos sig i aften, han sad der med tyndt blondt skæg og røde kinder. Han lå her i syden, for der var frygt for, at det skulle begynde i den anden lunge.

Trattoriets (restaurant) bud stod ved bordet og tog den sidste varme ret op af den opvarmede zinkkasse. Budet gik.

Der blev stille. Han fyldte glassene. Hun så ned; hun sad og foldede noget i skødet. Hun var i festdragt; hun var udringet. Han så på hende over bordet, men han turde ikke lade øjet hvile der. . . det var som at stå midt i en lys eng og så lukke øjnene og vide, at alle de blanke strå omkring en, hver hvid blomst, vuggede sig, blinkede, sugede fryd. For det var for ham, hun lagde sin barm åben, ligesom blomsterne de sommerlyse dage lægger deres snehvide kalk frem for solen. Hans øje ledte bare langs hårroden og standsede ved panden, hvor der var en tynd blå åre og ellers skør bleghed.

Hun forstod alt dette og frydede sig, det var jo som solstråler stak i barmens porer.

Men der var også noget, han ventede på.

Hun så op, rakte ham papiret over bordet. Det var det, han ventede på.

— Tak for digtet, De lod mig læse i går. Men . . . men . . . De må forklare mig: „Nirvana“ ... jeg siger ikke, det er en fejl. . . men hvad er det, De mener med hymnen?

Han tog digtet, stak det i lommen. Han havde i grunden ventet, at hun ville have rejst sig op og slået armene om ham i stedet. Han rystede på hovedet:

— Nej, uha, sagde han og skålede. Det var fordi han elskede hende, at han havde

skrevet det digt, bedøvet af denne indestængte underlige blomsteros, som slog ham imøde fra hvert af hendes blikke: nirvana, sønderknuselse, tilintetgørelse af alt udenom ... og på ruinerne, ensomt midt i universet, skulle de så bygge deres elskovssyge kloster op! Derfor skrev han digtet.

— Det er så kedeligt at præke kunst, sagde han bare.

— Hm, De skal ikke slippe så let... De siger *der*, at tidens øje er blevet koldt?

Han bad hende tage for sig af bordet: Nej, uha, vi kommer bare i dårligt humør.

— Hm, De skal ikke slippe så let. For det er jo netop det fine bløde, som nu arbejder sig frem i hvert spørgsmål, i hver reform . . . det kvindelige element?. . . Hjertelaget, det er tidsgeniet —.

Han svarede ikke.

Og så skulle tiden bare have lært at hitte på *ord*, som er varme — ?

Han værgede sig:

— De opfatter den jo anderledes. Deres statuette ... en bleg ung mand, med brændende varmt øje, som giver en gammel kone brød — ?

— De siger, det er tidens hemmelighed, at der i sjælen falder blade tyst til jord ved tankernes strid, ved fremskridtets larm . . . flere blade, end om man levede aldrig så frit og vildt — ?

— Har De fundet model nu til Deres statuette?

— Og så er De da vist selv et af de blødeste mennesker, jeg nogensinde har mødt? Nu blussede han op:

— Netop derfor!

— Men bløde folk skal sige bløde ting, ved De. De skal lade hårde folk sige de hårde ting —. Han blev ved:

— Der er en synd som hedder synden mod den Helligånd, forhærdeisen; den synd må enhver karakter i vor tid begå for ikke at blive slimet til af disse tidens tomme varme ord ...

— Det er *det* jeg ikke forstår! Det er *det* jeg ikke forstår!

Han faldt træet sammen. Han så på hende; men nu gled hans øje fra panden helt derned,

hvor snehvid hud rundede sig og hvælvede sig, og løb så frydefuldt hen og gemte sig ned i kjolelivets brune dunbord. Men han sagde, og øjet stak:

— Der må være noget betændt i Deres fantasi, siden De aldrig bliver færdig med den figur, De modellerer, med „Tidens genius“. De sætter længslerne så ubesindig langt frem, at det bliver goldt og blegt, det der ligger imellem, det på denne side. — Hvordan havde De det i Deres barndom, jeg mener i Deres hjem?. . . Dette at De nemlig *aldrig* bliver færdig . . . ligesom ikke orker opgaven ? tidsgeniet. . ?

Hun studsede. Hun rettede sig fornemt:

— „Nirvana“, det var vort tema. Hvor vil De til sidst hen med digtet? Det er en fejl, at meningen er så dunkel.

Han blussede op igen. Og hans øje ledte langs den brune dunbord; om han havde åndet sin hede ånde ned i denne skære hud, hun ville ikke have følt det! . . . Han talte hidsigere og hidsigere. Det tog vejret fra ham. — De løber jo rent løbsk, sagde hun. De snakker Dem i ring, råbte hun. Men så tog det vejret fra hende også. Hun blev revet med. De snakkede sig ind i en fos, med hovederne nikkende mod hinanden over det lille bord.

— Ved jeg, hvor jeg vil hen! . . . Jeg sender ikke livet i meningernes ærinde, jeg sender meningerne i livets ærinde. Forstår De forskellen ? Livet er for rigt til at lade sig forenkles og snøre ind i et par ærinder som fremskridt eller hjertelag eller sandhed eller reaktion! Livet opløser meningerne, ordene — det opløser ærinderne! — Han hostede.

Hun gentog: Livet opløser ordene — ? er det der, De vil hen med digtet?

— Spørg naturen derude, hvor den vil hen, når den vokser, når den dør! . . . For når menneskene begynder at kende deres ærinder, da er perioden allerede på slutningen; da kan De overlade den til kontorerne, til den jævne fuldmægtig, som stiller ved sin pult hver morgen kl. 10¹⁵. Den som er klar og kender sit ærinde, har mistet sit gæringsstof, saften i rødderne, han gror ikke længer! — Han hostede.

Hun gentog forundret: Han gror ikke

længer — ?

Han skreg gennem hosten; han blev højrrød i ansigtet:

— Se på genierne, de rigeste naturers liv — ved de hvorfra eller hvorhen? Geni, det er det dyriske, som kaster hammen. Det er den berusende overgang fra dyr til menneske og tilbage igen, hvor det, som er uset og nyt, kommer susende: utopierne, som er oliebladet i hvert genis næb. Geni, det er hint samspil. . . som kan blive vanvidsskrig, men som også bliver den sublime hymne. Men ved *de* hvorhen —?

Hun så betaget på ham og gentog: Men ved de hvorhen?

— For fejl har de! Fejl har vi alle. Fejl, det er det, som mængden for tiden ikke kan lide. Fejl, det er altså det af mine syner, som mest er mit eget, som skiller mig ud, ud . . . Men når fejlene bliver så store, at der går menneskealdre for at blive forstået, da har der været et geni på flugt der engang, et geni, som slængte et olieblad efter sig. — Der er ingen anden vej for geniet.

Hun fik en ny lille åre i panden og gentog:

— Ja, nej, der er ingen anden vej for geniet.

— Der er intet blegt og goldt mellem dem og længslerne; thi de er selve længselen.

— Der knuste De min statue!

Han hostede og så hende tilfreds ned i barmen. Der glimtede et indfald i øjet:

— Men der var en ting, jeg ville sige Dem . . . Hun afbrød ham, løftede hænderne i rus:

— Ja, Deres hymne er seiv det, som De i den siger om livet: Det er en havstorm, som jager stolte dønninger ind mod skærene for at knuses —!

— Men der var en ting, jeg ville sige ...

— Nirvana, nirvana! Ødelæggelse, det er livet... så rigt er livet! Nu forstår jeg digtet.

— Men der var en ting ...

— En grusom havstorm, uden anelse om hvor den vil hen . . . som strør med geniens liv på skær og over strande . . . Der er intet andet liv... Ah, det er høj kunst! — Hvad var det for en ting, De endnu ville sige mig ?

Han hostede sig færdig. Han kluklo; det var, som han skulle til at smage på en liflig

vin. Så sagde han med alvor i hvert træk, og blev ved med at se ned i hendes hvide barm:

— Jeg ved alligevel intet så vakkert som et vakkert knæ.

— Hvordan kom De nu ligesom til at sige det?

Han svarede ikke. — De sukkede? sagde han bare. Han så på hende som før; han havde fået lyst til at sige mere, til at stikke:

— Synes De ikke vestalinderne på samlingerne hernede er morsomme? Dette strenge grå blik, som vogter den hellige ild? . . . denne posedede, tomme enfoldighedens vrængning i mundvigen, som kommer, når kvindeansigter ældes uden de hede kys . . . når ligesom alt det imellem dem selv og længslerne bliver blegt og goldt — ?

Hun sad og famlede, spiste; hun lo kort og usikkert:

— De er ikke så lidt ung.

Han trængte sig efter hende; han slog ud med hånden og pegede ligesom på alle de landsmandinder, som var her i byen i vinter:

— Nu kommer de myldrende herned mod syd, vestalinderne, for at vogte deres sidste rest af livets hellige ild. — Han nikkede over bordet, snøvlede koldt: Har De for resten i grunden ikke selv en lille ansats der ved mundvigen?

— De begynder at få torne, sagde hun. Hun rejste sig, kastede kåben om sig, gemte barmen: Uf, her er koldt! . . . Der er for resten genier i hjertelag også. — Hun åbnede døren ud til loggia'en: Her er måne. — Hun steg ud. Han steg efter.

De stod alene med den isblokgrønne himmel og månen. Der lå hvid lysdis over Roms tåge. Pinciohøjen rejste sig tæt og kulsort med sin stene gemur og piniekuplerne. Dybt dernede på gaden var der fremdeles juletravlhed i hvert vognhjul. Det var endnu tidligt, folk ville i hus. Men de to kunne ikke se derned. De så op mod himlen og på månen. Der var så svimlende højt derop.

— Hvor vil alt dette vel hen? sagde han.

Det var køligt herude. Nordenvinden raslede i efeuen og i de bladløse vinstokke, der krummede sig som knudrede tovstumper

hen over jertrådsnettet over loggia'en. Han knappede sin trøje, han begyndte at hoste. To hak: først et lille og forsigtigt, som ville han prøve at slippe let; så måtte han tage et dybere, som måske nåede i blod.

Det var over:

— Jeg som er ung og tror på det rige liv mere end nogen rask gør! . . . For jeg har også plads for hådet. Hun trak kåben helt på sig:

— Hjertelagsgenierne er de største, sagde hun. Dem kan ingen havstorm strø bort. De bøder på det, som er revet itu. De ved ikke af nirvana. — Glædelig jul!

III.

Det var søndag. Han var i dag kommet fra Sicilien, hvor han havde været for sit brysts skyld disse to, tre vinter måneder. Han følte sig stærkere, det var nok alligevel standset ved den ene lunge. Han følte våren i hver åre.

Han mødte hende på det folketætteste corsostrøg. Det kom gyngende over ham som vindens tøjlesløse flugt over strå og blomst, det var ikke som han bare havde een lunge. Han stormede lige imod hende, bedøvet som første gang han så hende:

— Husker De juleaften i fjor? Hun blev vist blank i øjet:

— Om jeg husker —. Så hviskede han:

— Jeg har aldrig set så hvidt et bryst som Deres dengang. Hun lod være at svare. Han ligesom lo.

— Er det altsammen så hvidt, så —. Han tog hendes hånd for at sige farvel. Men så kom det, akkurat så det hørtes, blussende stille som en glød under asken: Jeg har sådan en lyst til at kysse Deres øjenlåg.

Da lo hun højt:

— Så følg med hjem på atelieret, fæ, og kys dem da. De gik. Men ved porten sagde hun:

— Åh nej da, åh, lad os heller tage på landet først, for vejret er så dejligt i dag.

— Så kan vi heller . . . siden . . . i aften . . . ? hviskede han. De satte sig i en vogn og kørte ud i Campagnen.

De spiste ude i osteriet. De spadserede om i vigen; de stod nede på solbakken, i muldosen, stirrede på det, som voksede, på de rige blågrønne artiskokplanter. De satte sig ved deres bord igen oppe ved kalkvæggen, åndede solen ind; der gik lystige solstrejf også over dugen.

Han lå lænet ind over bordet. De talte sagte, bare af og til. Så sagde han, og det var, som alt her kun var lyse, rene solstrejf, endda ordene ikke var det bare sollys: — Åh, det hævner sig, aldrig en eneste gang at give sig hen med legeme og sjæl. . . befolke det golde rum, som ligger mellem en selv og længslerne —.

Hun svarede med et blik:

— De mener loggia'en nu juleaften? Han nikkede:

— Der går nok ikke noget par frem for præstens alter, hvem den enes legeme er så helligt for den anden. Hun drømte med begge de store nærsynte øjne:

— Og atelieret nu i dag? — Så skød hun lystig foran ham: Ja, De ville ha' kysset mig deroppe.

— Vi lod det glide forbi os ... også *den* gang lod vi det glide forbi.

Der faldt et solstrejf på hendes kind, hun lo:

— Det havde nu været næsten ukysk.

— De er klog . . . hvad er kærligheden ?

Der blev længe stille, og seiv solstrejfene ligesom grundede. — Uf ja, stønnede det til sidst.

Der lå allerede en kobberlysning i vest langt ude og langt nede, bag Campagnens pinierækker, bag Campagnens halmstakke, og over havet; ulden tågedis kom krybende her nede fra fordybningerne, op over hver høj og skråning. Og værten skruede på vægen i den netop fyldte lampe. Den skulle ned i porten, hvor skiltet stod. De kørte nok forbi hans port på vej indad, disse byfolk, som havde været ude i Campagnen i dag, droskerne som slæbte på udlændinge, de gule karrioler med kåde velpiskede heste imellem de lange skagler, og med to vinrøde slagterborgere på sædet. De kørte nok forbi,

disse, men nu kom straks bønderne udåd, som havde været inde til torvs i byen i dag.

Der stak et par ind ad porten, med røde opløste ansigter, et træet og hemmelighedsfuldt par, som kærlighed og kys havde sinket bag en høj derude; de havde endnu ikke spist. De steg ind i løvhytten lige ved de to for at suge det sidste tavse kys af den ømme læbe.

Frøken Jahren rejste sig brat:

— Lad os gå. For nu mørkner det vist derude.

De drejede ud af porten, blandede sig i folkesværmen, der stævnede ind mod byen. Men de gik langsomt, strømmen gled fra dem; til sidst gik de næsten alene på den flade støvede vej. Aftendisen steg op fra jorden i hvide høje tunger, slørede kobbergløden ude i vest. Nu kom bønderne i klynger udåd, højroastede af forfalsket byvin. De lange fjederløse vinkærrer skramlede forbi, med ustandselig kimende bjælder fra hver rem i seletøjet. Oppe på sædet, inde under sejldugsskærmen, lå kusken og sov. — Karabinierparret sprængte forbi med sablerne i de hvide bandolerer.

Hun standsede. Han standsede. Luften skjald af et ensomt frøkvæk. Der kom flere, det svarede. Det steg. Hundreder af stærke elskovskrav strømmede ru og skurrende ind mod dem gennem aftendisen, fra grøft, fra pyt, fra Tiberens bred.

Der lød også ave maria inde fra byen, dette hav af alle de kimende kirkeklokker, som stod rungende lige over deres hoveder nu ind under natten — den tindrede sort på himlen og sank ned over aftendisens hvide tunger, sank, sank.

Det blandede sig, alt dette. Men de hørte intet uden det mægtige kor fra elskovsfyldte frøsvælg. Han stod. Hun stod. De stirrede. Og han fik lov til at lægge sin arm om hendes liv, og hun lod hans hule hånd fyldes som en skål af sit brysts rundhed.

Han sagde stille:

— Hvad er det, De ser?

— Jeg? — Jo, jeg ser på disse gamle øg, som slæber på de tunge læs hele denne

grusomt lange vej. De er trætte og — og — og gamle. — Hun stønnede tungt.

Han smilede, nikkede ind i frøkoret:

— Ved De, hvad alle de *der* tigger om?

Hun ligesom vågnede, vendte sig brat og gik indad mod byen. Det lyste hvidt fra hendes ansigt.

Han stod tilbage og så på disse gamle øg, som slæbte på de tunge læs hele denne grusomt lange vej.

IV.

For det er så underligt med kærlighedens blomst; når den går i frø en sjælens klarvejrsmiddag, så flyr den af sted ud over livets sandsletter, en tør husvild frugt på sine famlende dun, for alle slags vinde, og lægger sig gerne til at dø på de sælsomste steder. Men etsteds vil den dog ligge.

Det var en våd eftermiddag i december. Det var jomfru Marias ubesmittede undfangelsesfest i byen. — Det skumrede. De kulørte papirlygter kom ud af hvert vindue. De hang i rækker langs etagerne, svajede stille for luftningerne, fredede om deres rædde vokslys derinde.

Baldakinerne i rød silke og guldfrynser strålede ned over kirkens indgangsdør; kærterne langs væggen flakkede fredløst med deres bare lys i trækken.

Folk strømmede gennem gaderne mod kirken. Ærbare damer trippede hurtigt op ad stentrinene med deres sømmede bønnebog i hånden; deres brødre fulgte i den kaffebrune

kappe, der fulgte fædre, fulgte mødre. Og gadens ensomme dame gled nervøs frem og tilbage udenfor på fortovet, ledte og skottede. Hun løftede op, når hun vendte for en kaffebrun signore, så det raslede i det hvide stiveskørt til tegn på ubetinget gunst, fejede æggende som påfuglen med sin prydfjerhale. Og de ugifte søstre trippede dobbelt hurtigt ind. For det var jomfru Marias ubesmittede undfangelsesfest i byen.

Han mødte frøken Jahren under en gaslygte. Han tog hende lystigt under armen:

— God aften, min gamle tilbedte!

— Nej, god dag. — Hun så skælmsk op. Og han blev hængende ved bendes arm:

— Hvordan går det med Deres statue „Geniet“ ?

— *Han!* Han faldt ned og gik i stykker for mig nu for nylig — mit livs værk, ja. De lo hjerteligt begge to.

— Så syntes jeg, det var bedst at ordne det, jeg havde igen, sådan . . . mit livs rige høst. Nu har jeg tre skuffer fulde af frierbreve.

— Det er kedeligt, De ikke har noget fra mig.

— Ja, jeg skulle have haft Deres omfavelse skriftligt den frø-aften for to år siden. For jeg ordner dem i årgange, som man gør med god vin; jeg lægger dem i gummistropper. Og så tegner jeg til dem —.

— Så kan De jo alligevel tage det vårlandskab uden for muren: En øde aften, bare en eneste ensom frø med et uhyre svælg, som når fra havet og aftengløden lige op i Abruzzerbjergene.

Hun lo højt:

— Ja, og kalde billedet Selvportræt. — Synes De ikke, jeg har fået et aparte humør siden sidst? Hun ventede ikke på svar: De siger også i pensionatet, at de ikke har truffet nogen med så forfærdelig godt et humør som frøken Jahren.

Hun sagde god nat. Hun havde travlt.

Hun var blevet federe; hun havde næsten dobbelthage. Og hendes stemme var gjaldende.

Han fulgte efter i afstand. Hun gled ind i kirken. Der var trængsel; flokkene strømmede

ud og ind. Han gik ind. Der var lys og lygter rundt i de små kapeller, og i en niche stod Marias bogstav i gylden transparent. Der hang de stille tænksomme helgenbilleder af de gamle mestre; de var blevet tungsindige af bare røgelse. Folk knælede, bad, mumlede; stoleben skreg. Der stod en præst derinde i røgelsens grå skylag, bleg i den lumre luft, stolt og stor som en romersk senator på sin rostra; han talte brændende ord til Maria, og der lå mørke skorper langs hans underlæbe. — Der langt inde, op ad en søjle, stod hun. Han trængte sig også langt frem.

Nu holdt præsten inde.

Det stemte i oppe fra koret, fyldte hvælvet med sin store bølge, som skyllede den lumre serenade til Marias ære ud over folks hoveder. Da standsede flokken, som gled ud og ind.

Og hist på galleriet stod eunukken ensom, med det blege hoved på den lange hals, skar sig frem som lyset, klar og spinkel, så det gik til marv og ben: *Mari-i-i-a!*

Det gav et sæt i hende i det samme; hun tog et skridt frem. Og folket faldt ind uden forbehold, fuldtonende, de tykke mødre, som holdt på renhed, de urørte jomfru-søstre, som længtes, tandløse fædre fra Corso'ens spradestrøg, som havde elsket sig svagelige på deres timelige legeme, — alt det, som havde blomstret, alt det, som endnu ikke havde fået lov at springe ud — goldhederne og de lumre længsler. Det skreg. Det nynnede. En rivende strømhvirvel. Sind flød herreløse rundt i hvirvlen, i røgelsen, i røgen. Det sank helt ned til et jævnt mumlende sus. Det steg op igen til et tøjlesløst skrål. Og den unge broder i laksko og uden hår på hovedet, han der nys havde nikket så mut til påfuglen uden for kirkedøren, den døende adelslægts sidste ætling i den kaffebrune kappe, han hvinede: *O Mari-i-i-a, ora pro nobis!*

Og helgenbillederne stirrede rent tilovers ud af de små kapeller.

Hun droges nærmere og nærmere, stirrede med det store nærsynte øje op mod galleriet, hvor den klare stemme lyste. Hun ville ligesom snakke med ham; hendes tynde læber bugtede og rørte sig. Hun stemte i med.

Og han så, at adelsmanden i den kaffebrune kofte hørte det, og de flyttede sig nærmere hverandre, han og hun derhenne. De så over til hinanden. De sang. De stod med åbne munde og svarede op mod galleriet gennem den grå røgelse.

Han lo ad deres munde. Han tænkte på frøstrubernes krav, som skjald den aften i den uldne vârdis. Og det var, som alt pludselig lo — husene derude lo, væggene lo, vognene lo, de våde gader lo, de små lys inde i de dansende papirlygter rystede og kluklo.

Han måtte flytte foden under sig. Han lo himmelhøjt.

Men latteren druknede i denne tonernes larmende strømhvirvel. Så hvinede han i med. Han fyldte sin ene friske lunge, tog kastratens himmellyse stemme:

O Mari-i-i-a!

. . . For det er så underligt med kærlighedens blomst.

Når æbler modnes.

Han rejser sig brysk, løjtnanten, og ser ned mod den gamle asketræsallé. Det er som mørket derinde i alléen tænder et smil om hans øje og mund. Han snor sin brune knebel, så siger han godnat og går ind. Han lå de andre år oppe nordpå på opmåling; men i sommer er han her i Vestlandsfjorden.

Og pensions-damerne på stentrappen og

ned over trinene rejser sig, gamle og unge, hvisker mod hverandre i hidsig kvidren, så ingen skal få lov til at give sig frit løb:

— For et yndigt menneske, De —!

— Når han smiler, — oh, da —

— Da springer det ud, som en vår inde i mig —!

— Ja, *det* smil—!

— Ok ja, det smil mærker jeg ind i den inderste krog af mig selv —!

Og en ældre dame med en lille pukkel på ryggen springer helt ind i gangen efter ham:

— I dag har jeg en dragt på efter Deres sind, hr. løjtnant. De holder jo på, at vor dragt skal sidde løs og let om vort legeme. — Og da hun siger „legeme“, dvæler hun længe og tugtigt på ordet.

— Den er vist prrægtig! svarer det tørt derinde, som fra en eksercerplads.

— Føl her! siger hun.

Men på nederste trappetrin bliver en siddende, med en mørk fletning i nakken, og en pigestemme hvisker: Grobrian!

Damerne skynder sig i seng og glemmer deres „natæbler“, som værtinden hver aften lægger på rad ude på entré-bordet. De ligesom kappes om at komme først i seng. Det knirker i trapper og ind over loftet i den gamle brede chefsgård (**herregård**). Det knirker længe under de kåde fodsåler. Indtil den sidste er kommet i seng. Så knirker det i sengen, og så bliver der stille. I aften en hel time før, end vanligt er i pensionen.

Men hun på det nederste trappetrin bliver siddende og leger med sin røde parasol, mørk og lille og stærk, og lytter til de overgivent trippende fødder. Og hun spørger sig selv:

... Er det det tunge umelodiske ved hendes skridt ? er det fordi hun sætter hele foden fladt ned på en gang ? fordi hendes hånd er fast og rød som en tjenestepiges . . . Hvorfor er det, han ikke bryder sig om hende? „*Bon jour, frøken Bachfisch!*“ siger han bestandig og snor sin knebel. . .

Hun gik omkring nede ved gravenstenertræet under sin røde parasol i eftermiddag, og den blege kunstkritiker bøjede sig efter hende for at stjæle lidt skygge, da hun hørte løjtnanten le langt oppe

i lien. Det var som skyerne stille gled ned af himlen i det samme; æblet gyngede bly og rødt med sin lille rosenkind op mod den skælmske aftensol, der tittede så skrå og ukysk, — bød sig frem, bød sig til, og skinnede. Og hun løb op på sit værelse i pensionatet og skiftede, tog den lyse nystrogede på.

Han kom ned gennem liens ellekrat fra opmålingen langt inde i fjeldene. Brunbrændt og dvask og træet kom han farende ind i spisestuen. — Efter aftensmaden kom han ud på stentrappen og fortalte: . . . Hele otte dage havde han været på en og samme sæter; for kvægrøgterskerne var så kønne: „Vi gik og længtes, både føreren og jeg, om dagen, når de var nede i dalen eller ude på fjeldmarkerne. Men om aftenen tog vi det sgu igen. Brændevin havde vi ikke; men føreren vidste råd. Vi holdt om hinanden og rullede os ned helt oppe fra bjergtoppen, to og to, ned over fjeldskråningens græs, helt ned til sæterhusene. Vi rejste os ravende fulde og øre! . . . Morskab og latter, så jætten vendte sig inde i bjerget. . . kåd uskyld . . . som børn . . . skrig . . . latter . . . hvin ... og djævelskab!“

Højroestet var han, ubehøvlet, uden blu, som et dyr oppe fra fjeldet. Brunøjet latter. Han frådsede i historien. Hun så langt ned i det røde svælg, engang han lo. Hun lo med og spurgte ligegyldigt til sidst:

— Ja, hvad skal vi nu tro af alt dette pral, De sidder her og digter sammen for os?

Da var det han rejste sig med et kort ligegyldigt latterfnys og sagde „*Bon soir*, frøken Bachfisch!“

Hun bliver siddende længe og lytter til det gamle træhus som knirker. Og da der bliver stille rundt om i kamrene hos dem som drømmer, rige over at sove i hus med ham fra fjeldet, så sidder hun og lytter ned mod engen og ind i måneskinnet på fjorden.

Og nu hænger æblerne triste og gynger, sorte, som sluknede døde småkloder.

Engen ned mod fjorden er en eneste skov af frugttræer. Der er rødprykket lystig rosenstribs, og der er taffelæbler, røde som kokkepigeekinder. Der er værdige flaskeæbler og gnavne grå madæbler som ej er til lyst, men til nytte. Der er mange arter pærer, der svinger som sejge dråber fra de lange stilke, mange arter vinterfrugt, og der er mange arter glasæbler. Der er nogle underlige mosgroede, der ligner rosenstribs-søstre som har haft det ondt: de ser ikke så strålende godt ud, men de er alligevel fastere i kødet og finere i smagen; de kaldes „chefsæbler“, fordi værtindens mand, den gamle kaptajn, plantede dem. Og der er gravenstenere som intetsteds i fjorden! Særlig på et gammelt træ i det ene hjørne af haven, hvor det vældige lærketræ står for enden af den gamle allé. — Det er en hel skov af frugttræer, og hvidtjørnshegnet står stikkende og højt på vagt rundt om haven.

Her inden for tjørnehækken går sommergæsterne hos den gamle kaptajnsfrue og tager æbler, som de selv lyster. Derfor bliver de også så længe her i pensionen; de bliver langt ud på høsten, langt ind i september, ja helt ud i oktober. — Og hun i den hvide kappe er ingen foretagsom værtinde, som trætter med udflugter eller

adspredelser i samlet flok. Gæsterne må gå hver sine egne veje; *det* følger ligesom med det gamle hus, hvor hun og den gamle kaptajn hele deres liv igennem har gået hver sine egne veje. Hendes øjne ved det, bag de store briller — de ligger under foldede låg, side som gardiner —, de ved det, at menneskenes veje, det er nu så meget på slump, om de bliver de samme, seiv mands og hustrus.

Men derfor ser hun også oppe fra sit kvistvindue mangen en sommergæst træffe en anden, finde hinanden under det bedste gravenstenertræ nede i det dunkle havehjørne. Og da smiler de koldt som vintersolen, de uudgrundeligt kloge øjne under halvgardinen: — Ja, spis I kun af havens træer, efter som de modnes, og glæd jer. I får dog tidsnok tage de onde dage. — De kalder hende „mor“, og tonen er fri i pensionen.

Hun på det nederste stentrappetrin sidder og lytter ind i haven. Der går lun og lummer østenvind gennem træerne. Blade fyger, sorte æbler triller . . . dunk, dunk, det synger og klinger i grønsværen; man hører, der er stort kærnehus, og indeni ligger en mørkebrun moden kærne. —

Men fra pensionatet går endnu en til oppe som ikke lægger sig; han spadserer op og ned i den mørke raslende asketræsallé. Han har nok hørt den lykke, løjtnanten gjorde på trappen med sin historie, og han græmrer sig. Han er en begyndende kunstkritikus og farer sammen, når æblerne dunker i jorden, de tunge modne æbler, med brune kærner indeni; han sysler med madonna-typen i førflorentinsk kunst.

Han holder af hende på stentrappens nederste trin. Men *hun* lader ham ikke engang stjæle lidt skygge under sin røde parasol, og det er aldrig faldet hende ind at springe ind og tage en nystrøget på for ham.

Til sidst kommer han op fra alléen, standser foran trappen, bleg, med tyndt skæg og tyndt solbleget hår, ser sig rundt, hvor de andre har siddet, med små rødrandede plirende øjne:

— De sidder her endnu i Deres nystrøgede, frøken, og stirrer over på Folgedriven ?

— Jeg bliver ligesom så uhyggelig trist, når månen skinner.

— Det var De sluppet for, om De var gået ind og havde lagt Dem med de andre.

— Man bliver ligesom så tilovers i måneskin.

— De tænker på ham —, ham fyren fra fjeldet? Hun ler højt:

— Tænk, bare vi skifter kjole, så tror I straks, vi er forlibt.

Hun rejser sig: — Nej, nu løber vi sandelig ned og finder et „natæble“ på den bedste gravenstener!

Han bliver glad. De går ned gennem den mørke raslende allé. Han får mod i mørket og tilbyder at bære den røde parasol.

— Fjeldene og driven bliver ligesom så uopnåelig langt væk i måneskin, siger hun, for at have noget at sige.

— Deres liniers tale tystner ved månens skin —

— Uf, De læser vist svært meget, De —!

— Og det er, som hver fjeldtindes vink til os bliver vegere, svarer han videre.

Hun vender sig hidsig om imod ham:

— Åh! — Så sænker hun stemmen:

— De som har læst så meget: Romeo kommer ind og elsker grumme højt en, han ikke får; et øjeblik efter, bare et øjeblik, så dumper han op i en ny historie, op i det med Julie, og elsker grumme højt. Er det nu ikke underligt af digteren?

Hun går nær ind på ham, meget nær. Og han ser de stærke øjne som leder vilt og ikke vil standse ved det hun ser; — for de leder indover i hendes eget sind. Han tager hendes arm og hvisker blødt:

— Og denne ny kærlighed bliver stærkere end al anden kærlighed han har haft!

Hun ler, og ser imedens på hans arm, som jo har lagt sig ind i hendes:

— Nej, men *kære* kunstkritikus da!

Og han visner og slipper armen. Han søger at komme sig igen og rynker brynene i sagkyndig alvor:

— Der er noget brutalt ved det der. En

brutal historie, frøken. En tid uden etisk tyngde . . . Renæssansen!

Derne i hvidtjørnshjørnet ved det bedste gravenstenertræ står det lille hvide bryggerhus, hvor pigerne ligger om sommeren, når pensionatet er fuldt. Træet hælder ind mod væggen og lægger sine grene ind over skifertaget, og når det blæser, pikker kvistene på vinduesruden oppe på loftet.

Vinduet står åbent deroppe.

— Det knirker endnu inde på loftet *der*, siger hun og lytter.

— Så, gør det det? siger han ligeglad.

— Hyss. Det hvisker derinde! siger hun.

— Så, gør det det? svarer han.

Der kommer en mørk arm ud af loftsvinduet, strækker sig helt ind i gravenstentræet, tager æbler; og nogle river den bare løs, så de falder. . . dunk, dunk, det er modne æbler, også de, med brune kærner indeni.

— Der *er* en derinde på loftet, tænk!

— Så, er der det?

Hun ligefrem tager ham for sig og ryster ham med ordene:

— Det er jo stuepigens kammer, kritikus! Og han kommer i stille angst.

— Nu klatrer *jeg* op og ryster ned, siger hun. — For De bliver bare svimmel.

— Ja.

— Og så kan De stå nedenunder.

— For nu er det jo også mørkt, — forklarer han blufærdig og ser op i træet. Men han vil ikke være lige under hende:

— Forresten bliver jeg da ikke svimmel! siger han og klatrer heftigt, for at komme op og i al fald i højde med hendes kjolekant.

Det er ganske mørkt derinde i træet, så han tør tale igen:

— Havde du bare et minde som lignede skæret under en rød parasol! — det tænker jeg, når jeg hører en grobrian, — et sådant udyr inde fra fjeldet; — så var du ikke som du er!

— Og stemmen bliver så hviskende og fuld af naiv kunst: . . . Solen steger; du trækker dig forsigtigt ind under den stille skygge: — det er så forskrækkelig varmt i dag! — siger du bare til hende. Du tør ikke sige mere; du

skræmmer ligesom duften fra den nystrøgne kjole, hvis du siger mere . . . Så stille er mit minde, stille og let som skæret under en rød parasol! —

Hun ser hen på ham og ler alvorlig:

— Det var ganske pudsigt sagt. — Men så hvisker hun med eet: — Uf, men De læser så alt for meget, De kritikus!

— Og så klatrer hun fra ham op i højde med loftsvinduet og bryder sig ikke spor om, at han er under hendes kjolekant.

Men han klatrer efter i bare ædel dydighed, for det er ligesom en skændig niddingsdåd at blive her under hende. Hun klatrer hen i samme gren som han og møder ham, så han må standse og blive, hvor han er.

Den mørke arm strækker sig påny ud af vinduet og ind i træet. Hun leverer den lynsnart et æble i hånden: — Værsgo! siger hun. Og derved smutter armen ræd og lydløst som et sneglehorn ind igen i kammeret.

— Hvad sagde De? — spørger det under hende, og han tør ikke se op.

— Så, ned med Dem! — siger hun hårdt og sætter tåspidsen i hans hattepuld.

Og han klatrer foran ned og vil ikke for hele sin sjæls salighed se op.

De bliver stående og ligesom lytter under træet, hvor grenenes dråbevand har jaget græsset væk, men hvor mosset trives; der ligger æbler spredt på det bløde mos. Så ser hun på ham, han ser på hende.

— Der var en mand derinde på loftet! siger hun. Bare et sekund står de og ser, — så fanger de noget som suset fra en fugl, der flyver forbi i mørke, lydløs og i hast.

— Jeg vil have *det!* — siger hun med eet og kaster sig ned over et æble, som han slet ikke har tænkt at tage. Hun kigger æggende op.

— Nej. Jeg vil have *det!* siger han, og puffer til hende og vil endelig tage det samme æble.

Men hun vil ikke væk. Hun samler flere, på slump, rager til sig. Hun har til sidst en hel dyng æbler som hun klemmer hænderne om; — og æble trykker sig modent mod æble, med mæt knitrende lyd, som når man tager

hårdt i tykke silkestoffer. — Han ligger på knæ som hun og puffer. De maser, uden et ord, åndeløst og ophidsede. Kinderne rører hinanden, mundene finder hinanden; æblet med sin rosenkind byder sig frem, byder sig til...

— Jeg vil have *det!* Og jeg vil have *det!* Og jeg vil have *det!* — beder han. — Der springer hvide blomster ud i mit sind! Ah, dine kys — !

Hun puffer ham hårdt fra sig ved det ord, og ler moralsk:

— Nej, men kære kunst-kri-ti-kus dog!

Han slipper hende. — Og de rejser sig, og æblerne bliver liggende meningsløse tilbage. Hun ser op mod den grå blinde chefsgård, hvor der nu ligger en bag hvert af de to rækker vinduer og drømmer, rige over at sove i hus med ham inde fra fjeldet. . .

— Man bliver rigtig ligesom tilovers i måneskin, — siger hun med sin gamle stemme, og rynker panden fornuftig. Han leder også efter noget at sige, som der er fornuft i.

— Hvad var det for en, ham derinde på loftskammeret, mon?

Hun ler af fuld hals og ligesom ryster ham med sine ord: — Det var jo ham —! Men kritikus da! — ham, fyren fra fjeldet, velsagtens!

Foråret i Mikropolis.

Der lå engang i oldtiden en blomstrende by, den lå et sted i fjerne lande. Og heller ikke byens navn har nogen vægt, fordi der er så mange byer, som det samme er overgået; men ellers lå den nord i Thessalien eller Makedonien eller Thrakien, og ind på den trængte sig vilde krigeriske stammer; men dens egne borgere var engang kommet fra Hellas, ja, de kaldte det øverste af deres torv Akropolis efter det i Athen. Og byen hed noget lignende som Mikropolis. En vårmorgen løb ufredsrygtet op gennem smøgerne: Krig! Byen lå på toppen af en høj i den ene ende af en bred dal, med et grønt olivenklædt bjerg lige i ryggen.

Man kom aldrig helt på det rene med, hvem der egentlig havde begyndt krigen. Et par soldater fra byen og fra nabo

folket havde mødt hinanden nede på sletten, og de var røget i hårene på hinanden med det samme. Allerede dagen efter vekslede de to stammer højtidelig krigserklæring; herolderne mødte hinanden med den nede på sletten; og så begyndte det. Men krigens indre grund var ligeledes ikke ganske klar; egentlig var det heller ikke nogen ret meget om at gøre at skaffe klarhed. Krigen var uundgåelig, den var som skæbnen; den begyndte ligesom af sig selv. Men byen havde i årevis levet i fred og gammen, og dens borgere var blevet velstående. En lummer, vindstille tid, så at indbyrdes kiv og goldt kævl groede frodigt, ligesom smålige rænker og ondskab. Man havde løjet sin næste på og bagtalt og båret sig troløst ad så længe, og tilslimmet hverandre indtil uformelighed — indtil opløsning, at borgerne ligesom gled over i hinanden i et eneste ælte, og det pludselig en dag, besættende som et syn, slog ned i de bedste i staden, at således kunne det ikke blive ved. Her var bare et eneste lægemiddel: *Krig!* Så ordene igen kunne få værd og betydning. Og menneskene atter deres kontur tilbage gennem alvor og de store følelser. Rådets ældste kaldte det bare: at sysselsætte de mindre rolige, de misfornøjede sind udadtil.

Men det andet stod der en ung vismand på torvet og sagde rent ud. Det skete på krigens

første dag, da deres hær var ude og sloges med fjenden, som nærmede sig og ville omringe byen for at suite den ud. Nye soldater stillede ustandselig, de fik deres våben og drog af sted under jubel og sang og med blomster fra de unge piger; tømmermænd efterså portene, og stenarbejdere klatrede op på murene og satte i stand. Og manden, som talte, var en filosof, der havde været i Athen og lært. En hvidhåret håndværker sejlede frem mod ham blandt Torvets jubel, vuggende på korte hjulben — en lille blid og mager pusling af en mand, men med en svær overkrop; han blinkede blåt og blidt med sit øje til gamle kunder ved hvert muntert råb til krigerne, fik smil om sin mund inde bag det tynde skæg. Og det medborgersmil voksede; han gik til sidst med halvåben mund af bare smil. Det var egentlig en sandalmager; men nu i dag tog han fri, ville ud at se på det nye liv og på soldaterne. Han blinkede også til ganske ukendte ansigter. Men han sagde ikke et ord, bare blinkede og smilede. Og han svajede med sit hvidlokkede hoved, lagde det på skrå; han tænkte svimlende lyst om byens storhed og glans. Filosofen stod i en klynge og talte krig; han talte højt som han plejede, for han var af dem, som altid talte til mange.

— I går lå staden, sagde han, som en pestsvanger sump, og se — i dag gik offerviljens skønne forårsvejr over den. Jubel og godt mod og borgerånd! Krig var en renselsesfest, det eneste som magtede at lutre og lette menneskenes tanker; og „Apollon“ betød egentlig den, som dræber; thi et falk uden dåd var som en ung stærk mand uden kærlighed, og som en mandbar mø uden barn, — det forsumpede af sin egen ubrugte kraft... I dag skreg han næsten, da han talte.

Og den hvidhårede hældede sit hoved og skuede blåøjet opad. Han havde også tænkt over mangt og meget i sin tid; for han var just en af dem, som inderlig ønskede at blive vis og fatte livets sidste grunde. Når han sad i sin dør over sandalen eller skoen, så var der jo heller ikke andet at gøre end at gruble over dem. Han havde hørt tale om lærde

visdomsskoler; for der havde været en ung mand her fra byen nede i Athen og lært, og da han kom tilbage, stod han om aftenen i klynger her på Torvet og lærte fra sig igen — det var netop ham derhenne, som nu talte så godt om krigens nødvendighed: at den var en herlig gave fra selve guderne. Før havde han talt om Stoa her på Torvet, og om filosofen fra byen Agrigent, Empedokles, som lærte om had og kærlighed, og senere, havde han berettet, var der opstået et par gudløse vranglærere i Athen, som påstod at der var noget guddommeligt noget i ens eget indre; man blev altså da med andre ord selv lidt af en gud; man blev i al fald en del af ham . . . Man sagde, at den unge filosofes æt var fra Judæa; hans far var i det mindste kommet med båd over Hellespont fra Asien. Sandalmageren havde haft den unge mand til kunde, og dengang sømmed ham et par rejsestøvler for næsten ingenting; men han havde gjort egen læst til ham, og den hang nu for sig selv under taget og hed „Stoas læst“. For det syntes ham, at hine lærde, stoikerne, måtte have ret, eftersom de lærte, at alene den vise er rig og fri. Han følte det jo på en made så livagtigt hver dag selv. Nu stillede han sig hen og hørte på den unge. Og klyngen var tættere om den unge vismand end nogensinde; thi i dag gik folk i spænding på Torvet. Og det bares ham med eet for, som om man ved dette eventyr i dag rørte ved livets sidste grunde, ganske som man letter op under gløderne i et døende bål og påny skaffer dem træk: Det blussede i vejret. Og hans folk syntes ham en eneste vismand, som havde tillid til sin gode sag og til guderne, thi dette var et fredeligt folks retfærdige forsvarskrig mod barbar-flokke, som strømmede ind på det fra nord. Og folket var stort og stærkt og enigt. I boghandlerens bod på Torvet blev skriverne sat til at afskrive de gamle stolte krigssange fra Hellas.

Der kom et ridende bud på en sveddryppende hest fra slaget. Han standsede foran byens Akropolis ved den øverste ende af Torvet, hvor de ældstes råd sad samlet, og meldte den første sejr. Da fyldtes folkets hjerter stille med varsom tak til guderne; den

hvidlokkede gamling kastede med hovedet og smilede i tavs stolthed over sin bys held. Og efter en lille stund var de første fanger der allerede som pant på heroldens sandfærdighed; de blev drevet frem af ryttere med lange spyd for at nå Torvet så snart som muligt af hensyn til byens spænding, og det var halvnøgne kraftige efeber (**de to yngste årgange værnepligtige borgere i oldtidens Athen (18—19 år)**); de kom i løb, segnefærdige, op på Torvet. Da bragede jubelen løs blandt folket med al den gode samvittigheds ret. Og byens ældste steg ud på rådhustrappen for at kvæge deres øren ved dets fryderåb. Borgerne nærmede sig fangerne, gav sig til at løbe ved siden af dem, råbte til dem ganske som gadedrenge, og deres råb krydsede hverandre i luften, at dette beklagede de virkelig; men det skulle ikke stå på ret længe — en uges tid i det højeste! . . . Den hårdeste krig var den mildeste, thi den var den korteste... Se frit op! råbte de. Vi borgere af Mikropolis er da ikke barbarer som flår vore fanger levende. — Og den hvidlokkede gamling blev smittet af dette humør, som var faret i folket; også han gav sig til at lunte ved siden af fangerne, og han nappede endda i en af dem: Men vidste du da slet ingenting om vore krigere, broder? spurgte han. Fangen bare vendte sig, så tavs på ham, og hans øjes pupille var stor og sort. Ved dette blik studsede sandalmageren og standsede op. — Det var krigens første, den sejersstolte dag på Torvet. Det strømmede stadig ind med nye fanger dagen igennem. Folket begyndte at tage det mere med ro, sandalmageren forstod, at det allerede var på vej til at blive forvænt og afstumpet af lykke; og man gad ikke håne fangerne, så dem bare ind i øjnene i mæt skadefryd. Der nåede ustandselig gode tidender frem; rygterne om sejren steg uafsladelig. Og ingen ville gå hjem igen fra Torvet, for de ville stå her og tage imod de store nyheder, medens de var friske. Til slut kom en herold med to ryttere i følge; han meldte, at fjenden var slået over hele linien; de blev drevet tilbage i stadig større og større omkreds. Gamlingen lyttede; han hørte, hvor det steg til et ørt skrål i de

taknemmelige struber. Og han smilede varsomt over sit folks held og styrke. Han så borgerne strømme frem og tilbage på Torvet og snakke: Byen i grunden befriet! sagde man. Omegnen rensed! De viger, de viger! Render som får for løven!

Men henimod aften hændte dog det mærkeligste. Der kom noget umådelig stort kørende op ad bakken mod byens hovedport. En mængde muldyr var spændt for læsset; det var et helt lille hus. De vældige portdøre måtte slås op på vid gab, og endda var der knapt nok plads under porthvælvingen. Det var en stor murvæder med sit skur, bestemt til at bearbejde deres bymur. Og en katapult for vældige pile fulgte efter, og to ballister eller kastemaskiner for sten, og dernæst lange stormstiger til byens indtagelse. Lige bag dem kom så et helt tog af lastdyr med hvide skindsække på ryggen — det var mel — og vogne med nyslagtede okser og svin, og derefter brægende får og utallige geder, ja brølende malkekøer med nyfødte kalve. Toget ville ingen ende tage. Så det var åbenbart for alle, at madnød blev her ikke under krigen. Torvet helt oppe fra rådhuset stod bare og stirrede derved. Og de, som drev alt dette frem, sad på heste eller gik, med ansigterne i alvorlige folder, for det var gamle prøvede krigere, — med bare en let trækning af latter i mundvigen eller et rask blink i øjet. Og til sidst kom mængden af fanger. Da brød det løs. Hele Torvet skrålede og skoggerlo over byttets fabelagtige rigdom, og husvæggene gav genlyd. Folk stod på tagene og så ned og lo og skreg over til hinanden. De driftigste købmænd søgte straks op i rådhuset til de ældste, overtog hele partiet af huder og slagt til dagens højeste pris; mølleejeren fik kornet, bageren melet. Og de, som behøvede en træ, skyndte sig derop for at høre, hvornår auktionen skulle holdes over fangerne; et par begyndte allerede at give bud. For når man sejrede som nu, ville byens borgere også få mere jord tildelt, og deraf fulgte igen, at så behøvede de flere arbejdere.

Det var nu åbenbart for hver borger, at deres bys sag var god, og at dens ve og vel lå gudernes hjerte nær. De ventede nye

tidender. Og ikke engang til natten ville de gå hjem fra Torvet. Den gamle vimsede også omkring. Folket snakkede, gentog, kværnede; han hørte løsrevne ord: Vor krigerære! . . . Forsvarskrig! . . . Vort blanke skjold! . . . Vor gode sag! . . . Vor. .. ! Vor. .. ! Det steg og faldt som hjerteblodet, der pumper sig op i livårerne. Men han syntes i mørket, det lød som biers surr. —

Folket blev mere og mere sejrstolt og hovmodigt. Og inden nat skiftede en og anden ligefrem mening: Ah hvad, — forsvarskrig! sagde en. Pesten stå i en god sag! sagde han og var ør af overmod; han stod på hjørnet midt i en klynge. Det er barnagtig tro!

— Forklar dig! Hvad mener du? svarede det.

— Det er barnagtigt overhovedet at tro på en sag i vor tid! Den mand, som gør det, har da ikke stukket fingeren i jorden under sin fod. Det er kun midlerne, som afgør sagen, sagde han.

Og sandalmageren hørte stemmen og kendte den straks.

Oh ve, det var just den unge taler, som havde været nede i Athen og lært! Og han mindedes pludselig den fangne krigers sorte blik: Var folket fremdeles som en eneste vismand? Hans gamle stemme spurgte i mørket: Men var ikke sagen endnu mægtigere? vejede den således ikke mere end et menneskeliv eller to? Thi levede den ikke videre, efter at midlerne var opbrugt? havde den ikke så at sige et evigt liv? . . . For sandalmageren havde tænkt over et og andet.

— Fjenden veg, veg! gentog den anden.

Men da trådte sandalmageren endnu nærmere, og han sagde, at dog, det måtte jo engang få en ende; også de måtte engang standse deres løb og samle sig igen; det gjorde jo selv får, når udyr skræmte dem. Og hvad så? Ville da fjenden bede om fred?

— Vist ville han det! svarede filosofen og stirrede ud efter stemmen med foragtelig mine: Ja, for hvad andet skulle fjenden vel gøre.

Sandalmageren tav. Men den fangne krigers sorte spørgende øje spøjte endnu i hans sind.

Krigen gik sin gang med sejre uden ophør, hver uge bragte nye sejre. For det trak ud mere end en uges tid med krigen. De sårede blandt deres egne soldater begyndte nu at komme hjem til byen. Og de faldnes lig kørtes hid for at brændes og få deres gravøl. Nye krigere blev sendt af sted for at fylde hullerne. Til sidst begyndte det allerede at blive efterår. Og en aften fik den gamle sandalmager en økse og blev sat til at stå vagt om natten sammen med et par andre af byens borgere ved den mindste byport, den neden for Gedesmøgen som vendte imod bjerget. Det gjorde han med glæde, for han ønskede at være med til at gavne sin by, han som de andre; desuden var der jo ingen nu, som lod sig sy sandaler, så han forsømte ikke noget. Det var torvedag den næste dag.

Da kom ved daggry en hyrde drivende fem, seks geder udenfor langs muren og op mod denne byport. Han bankede på med sin stav og bad om at lukkes ind. De to andre vagtsmænd sad på stenbænken og sov. Han tittede ud gennem kighullet og spurgte hvem der. Og da han kendte ham fra før — han kendte ham allerede på hans sorte pelsskind, som var gult og falmet af ælde, for det var jo ham som plejede at sælge billig mælk i Gedesmøgen —, ja, så åbnede han og slap ham med gederne ind i byen; og de mælkefyldte yvere strittede med alle deres patter. Men oppe i smøgen standsede et par slaver gederne. De råbte ukvemsord ned til hyrden og drev hans dyr tilbage; en af dem sprang ind og vækkede sin herre — det var ham som overtog gedeflokken den dag, fjendens bytte blev drevet ind i byen. Men hyrden råbte imod dem, at han fra ældgammel tid havde hævd på at sælge mælk i Gedesmøgen. De hørte slet ikke på ham, bare drev gederne tilbage. Da blev han ude af sig seiv af harme, stillede sig op, skrævede, og hans ben stod stive, som om stålfjedre for i dem, skrålede mod himlen en ed til hyrdernes gud, og så rev han sit gamle pelsskind af skulderen, slog det først i gaden, så det føg, løftede det derpå i vejret og klaskede det ned på sin isse: Udbyttere! skrålede han. Og han gjorde det med skindet gang på gang. Men

slaverne ænsede ham ikke, drev bare gederne tilbage med spark og stokkeslag. Da greb sandalmageren ind og råbte, at han havde lukket hyrden ind for at skaffe Gedesmøgen billig mælk. Og nu vågnede også de to andre vagtsmænd og kom ham til hjælp. Der blev en hel ståhej; slaverne truede ligefrem med at slå hyrden. Men han var raskere, langede med sin svære hyrdestav den ene et slag over fingrene, så hans kæp sprang ham af næven: Slave! brølede han. Og straks var et slagsmål i fuld gang, det føg fra hans skind under pryglene; sandalmageren trængte ind på dem og truede med sin økse, men han orkede ikke at snakke dem til rette. Slaverne havde overtaget, for de var to. Og der kørte nu også købmanden oppe i smøgen med endnu flere slaver, som løb foran ham — en svær mørkladen mand med en vældig røst og lange rolige skridt: Op med porten! råbte han. Og nu lystrede pludselig de to vagtsmænd, for købmanden hørte til byens råd af ældste. Det gik i løb nedad med gedeflokken og med hyrden, og da han ville forklare sig, blev han bare smidt ud og porten slået i med et smæld. Sandalmageren hørte det brølede derude med hans sprukne gammelmandsrøst: Udbytterfjæs!

Købmanden, byens mælkeleverandør, tog sagen med kold ro. De to vagtsmænd havde hele tiden været imod åbning, forklarede de nu. For sæt det havde været et krigspuds af fjenden! sagde købmanden. Og så blev sandalmageren i al overbærenhed frataget øksen; han duede ikke som vagtsmand, han var for højt oppe i årene.

Og efter den hændelse vandrede han omkring i byen uden mål, men underlig lettet. Der var fuldt af folk i smøgerne som sædvanlig på en torvedag. Han kom forbi et hus, hvor der stod en mængde mennesker udenfor. Derinde lå en svært såret kriger for døden; det var en af byens tapreste hoplitter (soldat som tilhørte fodfolket i de græske bystaters hære), hed det, dens stolthed, som havde dræbt en snes fjender eller mere end det. Han havde til sidst fået et spydstik i maven og var kommet hid i nat. Borgerne stod nu her i tæt ring og lyttede i spænding

til hans ord. Døren til gaden var åben, den øverste halvdør, for der var to halvdøre, — så man kunne se ind i hans hvide ansigt med de hvide læber. Og sandalmageren standsede også for at lytte. Han talte i vildelse om kvinder og hånede både dem og hende, som gik derinde og plejede ham; det var en thessalisk kone, som var lægekyndig og forstod sig på urters brug. Hun havde netop givet ham løggrød for at undersøge, om såret var tarmsår og ulivssår; nu afhang hans liv af, om der lugtede løg af såret. Og hun gik i spænding for ham. Krigeren så det og snakkede, — sagde, at han havde truffet overmåde få virkelig store kvinder. Han mødte en amazone i de thrakiske skove engang; men hun var ikke rigtig stor, hun heller! For mellem vildsvinjagterne sad hun og æltede meriansalve til brug for sprukne hænder . . .

— Der lugter løg af såret, råbte han pludselig og rullede med øjnene. Og konen for sammen, kom ilende hen til ham og bøjede sig ned over lejet. Men han så på hende, og da havde han et hvidt skadefro smil, og hans røst var som en drukken mands: Se der! Du er af samme blødagtige slags! — For det lugtede endnu ikke. Det gentog sig hele tre gange, at han skræmte hende på denne vis. Og borgerne nikkede til hverandre, stolte over en sådan kampmoral hos stadens hoplitter. Sandalmageren stillede sig forsigtig hen til en og spurgte, hvad nyheder der var kommet fra felten det sidste døgn. De holdt ringen, svarede der, trods fjendens rasende angreb. Men gjorde de ikke fremskridt? spurgte han sky. *Fremskridt!?* for flere op på en gang og var pludselig rasende. Det var vel fremskridt nok, det at de holdt ringen! — Da nikkede han blidt: Det var rigtig godt, det at de holdt ringen. Og han listede duknakket bort fra dem. Han vandrede videre om i byens gader; men han undrede sig over, hvorfor de blev så rasende, når han spurgte sådan.

På sin vandring op gennem smøgerne kom han et sted forbi to udmagrede hunde, som lå og gnavede i dørstokken, så splinterne føg, ganske som to krybbebidere. De viste knurrende tænder, da han standsede op og

snakkede venligt til dem. Han så da, at det var slagterens bod; og hundene vejrede vel gammelt blod. Han studsede —, manglede hundene i byen mad?

Da han kom op på Torvet, stod der fuldt af kappeklædte borgere, som talte ivrigt sammen. Det var højlys dag. Han lyttede; han syntes, der lå et arrigt ustandseligt surr over Torvet, som når hvepsen tirres ved sit bo. Men pludselig hævede en stemme sig i en klynge: Hindre hyrde i at slippe ind, for at mælkeprisen ikke skal falde! . . . Vidste om gedeejere som tjente sine fem tusind drachmer om dagen! . . . Den mand, der købte gederne af fjendens bytte, havde haft sine udlæg dækket, seiv om han havde betalt slavepris pr. horn! . . . Og i samme klynge sagde en anden: Vore spædbørn sulter! — Flere skreg, at således drev de det også med melet, de fik fra byttet! Og med kød og slag! Tog ublu priser, fordi de havde købt alting op ... Det brølede over Torvet: Snyltere! Tyve, keltringer! . . . Blevet stenrige på nogle uger! — Da blev der stille et øjeblik. Men så svarede det fra en anden gruppe af ældre borgere — der stod næringslivets mænd; og et par af dem stævnede endog over Torvet som for at slås, strakte næverne med de griske sammenkrummede fingre frem for sig, og forrest iblandt dem var just slagteren. De råbte, at de andre var misundelige grinebidere! . . . bare mislykkede konkurrenter, ubehændige handelsmænd, som ikke tålte at se andres held i forretninger!

Da sandalmageren hørte dette, studsede han og undrede sig. Og atter for mindet om den fangne efes sorte blik ham til hjerte; der sad en flue på hans fregnede hånd, og rent i tanker kom han til at knuse den med næven. Så tænkte han over ondskaben som rejste sig brat her fra alle hold. Og han stak sig bort, men han hørte hele tiden, hvad de sagde. — De ældre borgere slog nu pludselig om, prøvede at styre sig, for de ønskede at dysse misfornøjelsen ned; og gedeejeren sagde fortrolig: Jeg har langt fra tjent så meget som du siger. Og den næste: I ren indtægt, ja lad os sige en trediedel af det, rundt regnet. Men

andre købmænd var af den muntre slags: Jovist, sagde mølleejeren, han havde tjent rigtig gode penge — det lod sig ikke nægte; og det klukkede højlydt i ham af fryd over egen dygtighed. Atter andre nappede ganske rolig den første den bedste i kappen og frittede, hvad det var for en slags forretning de drev, de som var så misfornøjede. Og der blev svaret, at jo det var gedehold, men en anden levede af pottemageri — og han havde haft en vanskelig tid, nu der ingen jord var at få. Men hvordan tænkte man sig egentlig det ville gå med stadens vasefabrikanter og bogafskrivere og i det hele med kunst og åndsliv eller bare med dens gudsdyrkelse, de kostbare offerfester, om der ikke var nogle som tjente penge? — Og om ikke *jeg* tjente? sagde slagteren; men han var fremdeles lynende gal. Og om ikke *jeg* tjente? sagde mølleejeren langsomt og vel tilfreds; lige nu gav han en sulten taskespiller der på hjørnet fem oboler, fortalte han; gad vide, hvor han skulle have fået sit brød fra i dag uden den skærv! Han havde da også modtaget hans taknemmelige blik. Og *jeg* —? sagde bageren og var bare mildhed i sin røst; for han købte, fortalte han, af pure medynk en malet vase af en stakkels pottemager for to oboler — det var endda blot et par dage siden. — Da svarede det fra den misfornøjede klynge: Men det var jo af borgernes lommer, deres penge egentlig kom; det var dem, der blev flået først og skaffede dem overfloden. Og derved skærpedes atter tonen hos de ældste: Rene, skære fantaster, de der stod derhenne! lød det. Og slagteren svor ved Bacchus, at ja, så skænkede han ikke een obol bort — skamskænde stadens hædersmænd og næringslivets bærende kræfter! ... Gedeopkøberen og bagermesteren og mølleejeren og skindhandleren svor det samme; og de spyttede i kor: Tvi vorde! sagde de.

Men da hævdede en stemme sig i en helt ny klynge, det var den unge vismand som havde været i Athen. Og han skreg i ondskab, med trættekære hvide læber: Ingen er statsmand i Mikropolis? Der er man købmand. — Men gedeopkøberen svarede: Du klør bare seiv af

brynde efter statens ror. Hm, vi kender sådanne opviglere (folk der sætter sig op imod, ægger til opstand. Tysk.). — Og slagteren brølede, for han var gal som før: Klør som en mandbar mø efter at blive mor. — Men den unge fortsatte endnu mere trættekær: Jeg hørte nys en råbe „snyltere“ her på Torvet. Nu ser jeg, at manden havde ret. For der gentager du jo ordret, hvad jeg sagde her forleden om dem uden borgerånd. — Ved disse ord blev der en kort stilhed; denne mand var farligere end de andre, for han havde været i Athen og tænkte mere vidtskuende. Så kom bagermesteren helt hen til ham, snakkede pludselig venligt: Hør her! sagde han. Og møllejeren kom også, og gedeopkøberen og slagteren: Hej du der, vær nu lidt rimelig da! ... Lad os tales ved i ro og fred! ... Vi her er blevet enige om at træde støttende til, såfremt du ville slå dig på en handelsbranche. Thi for den mindre erfarne var det første skridt altid vanskeligt, sagde de.

— Jeg er ikke til fals! brølede han imod dem, og de hvide læber skælvede underligt. Men de bare smålo indbyrdes, lunt og overbærende, trak på skuldrene: Den rene fusentast! sagde de... Vist digter . . . Eller, hvad værre er, filosof! — Men han blev ved, helt ude af sig selv; og da sandalmageren hørte dette giftige hvæs trække op i hans strube, gemte han sig endnu bedre bort. Hør! skreg han. Denne frække fnisen fra de hæslige udbytterfjæs! Pesten ta' dem alle! — Men pludselig hørte de ikke efter ham mere. I stedet pegede de i retning af den hvidlokkede pusling og råbte: Hvad er det for en opvigler, som gemmer sig bag de andre der? Og gedeopkøberen brølede: Men er det ikke ham, forræderen, som i ufredstider slipper fremmede ind i byen om natten? — Og folk kastede sig over ham, greb ham, men da de fik set, hvem det var, smilede de tvivlende og holdt hans hånd løst, for de kendte gamlingen og vidste jo, det var utænkeligt, at han ville indlade sig på sligt. Han bad desuden for sig og fortalte, hvordan det hele var gået til med gederne. Og de slap ham. Men kræmmerne hørte slet ikke på ham

heller, nikkede bare ildevarslende, at nu skulle han vogte sig! Og de lovede ham højt og helligt, medens han smuttede bort i mængden: Ikke en mælkedråbe fra mig! . . . Ikke en brødbid! . . . Ikke et kødstykke! . . . Ikke en obol (**mønt**)! — De var alle medlemmer af byens råd. Og de råbte det ud, for at Torvet skulle høre, han var en fredløs, en forræder, som ikke længer havde nogen ret til at færdes i deres by. Den hvidhårede gamling luskede forsigtig ud af det trættekære torv. Men han undrede sig over denne store ondskab til alle sider; den var jo så stor, at der ligesom måtte læsses lidt af over på en uskyldig sandalmager; og den rejste sig brat og uventet i vejret, som når en hvirvelvind rejser støv på de hede hvide veje en sommerdag. Således kom også onde farsotter (**epidemi. Norsk**) og kastede sig over folk. Og medens han gik og grublede, kom han ved et hjørne forbi en gruppe, hvor slagteren just stod og udbredte sig. Han stillede sig op og lyttede. Slagteren fortalte en historie om møllejeren; om hvorledes han bedrog bønderne, når han tog imod korn til at male; af seks skæpper korn fik de fire skæpper mel tilbage; således var de altid, møllerne, sagde han; og dernæst kom bageren kalk i melet. Og gamlingen undrede sig over denne troløshed selv mellem borgernes ældste. Der var kiv og ondskab og bagtalelse overalt. . .

Men han fik siden at se, hvorledes folket oplevede ondere dage end disse. Sent på efteråret en aften løb det rygte gennem smøgerne, at soldaterne var blevet trukket lidt tilbage nede på sletten. Flere borgere blev ængstelige ved rygten; men rådets ældste gav forklaringen. Man bare forkortede og fortættede ringen, sagde de, med andre ord: gjorde den stærkere. Men da spurgtes der igen, og sandalmageren sneg sig til at opsnappe ordene: Hvorfor? Var det nødvendigt? Da trampede de ældste i gaden, underligt hidsige, ligesom dengang han spurgte, om de ikke gjorde fremskridt.

— Hvorfor? For at hvile, skreg de. Hvilken hær holdt ud således at sejre uafsladelig! Og de ængstelige fyldtes af tak derfor og brød sig

ikke om de olme blikke: Nå, altså ikke nødvendigt for at holde stand! sagde de lettet. Og sandalmageren mumlede hen for sig, medens han listede af: Det var rigtig godt, det, at ringen blev stærkere.

Det begyndte at blive knapt med mad i byen, og nu kom bare de sårede hjem. Thi de faldne blev begravet der nede på sletten, det blev i længden lidt besværligt med transporten. Desuden slugte de dødes bål en mængde brændsel. Og fjenden rykkede efter ind mod byen. Men trængte slet ikke på, han gav sig gode stunder, rykkede efter i mag; sandalmageren kunne nu se dem fra byporten; de gik ganske rolig i vinterlejr dernede. Da var de nået til den ene flodbred. Det var som selve tiden skulle være deres våbenfælle. Eller var det mon noget andet, de havde for?. . . Gamlingen turde ikke vise sig på Torvet mere ved højlys dag. Det behøvede han jo heller ikke. Han smøg sig om på tå i gaderne; for det syntes ham, efter al den ustyrlige ondskab han havde set, at folkets sind lå sygt. Og derfor sov han også tit uden for porten, hvor Gedesmøgens fattigfolk plejede at gå ud ved aftenstid og sidde på rad og forrette deres nødtørft. Han rejste nogle fjæle på skrå op mod muren som et lille skur for sig, og han levede af vilde urter, som han sankede langs stien på åsens ryg ind imod bjerget. Da vinteren kom, var der en og anden i smøgen, som mindedes sin gamle skomager og gav ham af sit forråd. Der var mange i byen som levede på hans vis nu. Og for hver dag som gik, følte han sig lettere til sinds; han så ligesom lysere på folkesjælens helse.

En dag blev han vidne til her uden for porten, at bageren og møllejeren mødtes med slagteren. Da mølleren fik øje på slagteren, kom han farende lige løs på ham med hidsige blodskudte øjne, og det hvæsedes af hans svælg: Står du på gadehjørner og lyver ondsindede historier sammen om mig? — Løgn! svarede det. Og dolke blinkede. Men da de nåede helt hen til hverandre, blev de stående ganske stille, ja sandalmageren bemærkede, at de endda så hver til sin side, fjerne i blikket som hunde der venter på hverandre ved en hjørnesteen, de er i færd

med at forurene; men han tænkte ikke over, at det næsten tog sig ud som en art fejghed. Og deres følge kom springende efter for at tale dem til rette og dysse sagen ned. Men da blussede deres raseri op påny, og især blev de balstyrige, så snart de mærkede, at vennerne holdt på dem. Da brølede de som vilde løver af mod, svingede uvorrent med dolken og teede sig morderisk, så man måtte slippe dem og springe til side for ikke at blive sprættet levende op af de to rasende mennesker. Vogt jer! råbte de. Men da skete atter det underlige, at de pludselig blev stående ganske stille et stykke fra hverandre; de holdt bare dolkens skaft tæt ind til deres side og svingede sig så rundt hver for sig, som to snurrebasser med farlige pigge på, men i en tryk af stand, så de slet ikke rørte hverandre. Og da portvagten, som havde hørt brølet, kom ilende ned for at skille slagsbrødrene, svarede de, og pegede på deres fælles venner, at de bare skulle vise dem en jonisk (**jonerne er et græsk folkeslag**) krigsdans. — Dette blev sandalmageren vidne til; han så, at de slet ikke røg i totterne på hverandre, og han glædede sig i sit hjerte over den nye og ændrede ånd i staden; thi han udlagde det som tegn på mildhed og vågnende borgerånd. Og han måtte med vemod mindes hin stridbare torvedag, da de så grusomt kærede ham til syndebuk for den unge filosofers udfald: Hvor det i grunden var længe siden nu! Byens sind var altså i færd med at læges.

Af og til i løbet af vinteren kom en sten gennem luften nede fra sletten. Den blev slynget af en kæmpesvær ballista, som fjenden havde opstillet. Stenen gjorde sjældent nogen skade, den mindede bare byen om, at der var krig. Selv ikke den hvidhårede i sin hytte uden for muren tog hensyn til det. Men en dag ud på vinteren så han, at borgerne kørte byens gudinde oppe fra templet ned til hovedporten, hejste hende op på muren og stillede hende der. Det var en herlig statue i guld og farver, med strålende øjne, og når solen skinnede, lyste det af hende i vid omkreds. Folk forstod at det var, for at hun skulle beskytte sin by.

Den selvsamme dag fik de at vide, at her

lige neden for muren stod der nylig en morgen et spyd i jorden med et afhugget hoved på odden; og hovedet havde tilhørt et ilbud, byens fodrappeste løber. Han var sendt af sted til fjerne frændestammer i Hellas og skulle sydover gennem passene med brev og bøn om hjælp; så havde fjenden opsnappet ham og sendt ham tilbage til byen på denne vis. Da begyndte folket at tænke og spørge, hvorfor man søgte hjælp; var det nødvendigt? Og man levede mere og mere i spænding; thi man vidste fremdeles ikke, hvad fjenden egentlig havde for dernede. Der forestod sikkert et omslag i hans krigsførelse til våren. Og en kold nat, da gamlingen dryssede rundt ude, hørte han soldater skråle udenfor et fangetårn; og nogle skrålede også derinde med bestemte mellemrum, men vedvarende. Der stod også mange borgere udenfor, skønt det var nat. Han sneg sig derhen og spurgte; man fortalte da, at der i tårnet sad en fjendtlig kriger som de nylig havde fanget. Det lød taktfast, og skrigene var ordnet efter stemmernes art, fra den farlige dybe bas til den skingrende kastrat-ondskab; men af og til faldt alle ind som et helt kor. Og soldater skiftedes til det dag og nat siden. De skreg således for at hindre den genstridige i at sove og for at gøre ham mør, ganske som man gør, når man dresserer falke til jagt. Borgerne kaldte ham også „Jagtfalken“, den tid det stod på, for der var tæt af dem udenfor døgnet rundt.

— Var dig, sagde det i bas.

— Her kommer bødlen! hvinede en anden.

Og af og til raslede det med nøgler og rørte ved den rustne lås. De havde meddelt ham, at han skulle flås levende, hvis han ikke sang lidt op om fjendens hensigter til våren. Og den unge filosof stod hver dag på Torvet og udbredte sig for folket om, at i nød kunne man ikke sigte midlerne. Han nævnte atter den guddommelige stemme i ens eget indre; den ejede også et helt folk, sagde han, og hvad det ville var altså en god sag. Den gamle sandalmager sagde et par ord; for der var ingen længere som syntes at ænse ham, han gik nu frit hvor han ville; og han så deri et nyt bevis på, at byens ånd var ændret og

blevet mildere. Han spurgte: Var man i nød? Var udgangen på krigen begyndt at blive tvivlsom? Filosofen svarede ikke på det: Bare under den værste fare! snakkede han videre; og når kniben var ovre, vendte man kun tilbage til de gode gamle leveregler, selvfølgelig! Det var som med byens gudinde nu: Man havde udpønsket det snedige middel for at narre fjenden til at begå helligbrøde, så også guderne skulle vende deres ansigter i afsky bort fra dem ... Og ganske rigtig; den dag ramte en sten fra fjendens kastemaskine gudindens hoved og slog det af, og al guldstadsen dryssede. Byens ældste lod det udråbe på Torvet, at nu var fjenden som ulv blandt mennesker. Han kæmpede endog mod selve guderne. Og hele Torvet jublede. Det var længe siden sidst. Og den gamle sandalmager trippede om iblandt dem, lys i sind over at guderne fremdeles stod så højt i ære hos folket. I grunden vidste han det jo også; således havde han for eksempel lagt mærke til, at der var flere nu end før som bar undergørende stene på sig — agaten som værgede mod pest og alle farer, koralen som hjalp til at vade over floder, og alt det andet. Det var selve troens evne i folket som var steget med prøvelserne; troen havde nu en høj plads iblandt folket. Han vendte sig altså langsomt indad imod sig selv, og granskede sit eget hjerte. Menneskenes indsigt her svingede hver dag, synerne ligesom voksede nøjagtigt med trængslerne. Og derunder fandt man stadig nye kilder til håb og til tro.

Ud på dagen samme dag tav vagterne om tårnet. Og det undrede folk. Men henimod aften sivede et rygte ind over Torvet at „Jagtfalken“ havde set sit snit til at aflive sig uden at have røbet det mindste om fjendens krigsplaner for våren. Men den gamles ansigt lyste bare op ved den nyhed også, fordi der altså var mennesker som endnu var trofaste i sit hjerte: de åndelige kræfter levede altså deres usynlige, men stærke liv overalt. Og når han så, hvor borgerne var blevet blege og magre og gennemsigtige af ansigtshud, så glædede han sig og satte det i forbindelse hermed; det var atter et bevis på sjælens stærke liv. — Og der sad flittige skrivere i en

bod ved Torvet og skrev af, dagen lang, traktater om disse hemmelige kræfter i menneskelivet. Boghandleren solgte flere bøger om dette emne end nogensinde. Spæget og slingrende gled han frem og tilbage blandt folket og mærkede sig dette. Man var simpelthen på vej tilbage til livets urgrund! Han mærkede det jo i alt. Med det ophidsede og spændingen var der kommet en anden tone ind: en sælsom kønslighed havde grebet folkets sind, ubevidst og stille var det sivet ind i dets tale. På Torvet råbte man jo uden blu skamløse, nøgne gloser i stedet for „kvinde“, endog om gudinden nu, da stenen ramte! og ligeledes om „mænd“. Han studsede lige straks. Og tøjlesløse kinædepoeter kom på mode. Det var underligt. Og når nu den unge filosof talte om de store modsætninger i livsvisdommen og deres indbyrdes strid, ja så bevægede han sig i billeder hentet fra kvindes og mands samliv; han skildrede dvælende kødets nydelse og selve elskovslegen. Gamlingen havde mærket sig det på Torvet, at således forenklede de dunkleste spørgsmål sig for den lærde. Det var sælsomt. Han fattede det ikke til en begyndelse; thi han var jo seiv over den alder.

Alt det så og hørte han. Og han grundede over det; for han havde ellers lært af alle gamle sagn om byer, at det der kom, når et folk var i overhængende livsfare: da opgav de svage sind al modstand og gav sig blindt hen i nydelse den stakkede stund som endnu var dem levnet at leve i. Men dette her var noget helt andet; her vendte man kun tilbage til avlestadiet, til livets gådefulde ophav. Og der søgte deres tanke og sind lægedom; her skete det bare i ord og gebærder. Og han henrykkedes påny; thi mennesket blev jo da bare som markens blomster og dyrene, der af blind drift søgte til deres urgrund. Og stemte ikke det syn også med hin store vismand fra Agrigent, som lærte at livet, det var en ustandselig række af fremstød og modstød, hvilket skabte den gnidning som nærrede

selve livsilden? Det var sælsomt. Alt var så berusende rigt i sin sælsomhed.

En dag kom der springende en mand op på Torvet, han stammede forskræmt og berettede om mærkelige hændelser i Gedesmøgen nede ved den mindste byport; han havde fortalt det i alle smøger, hvor folk stod i klynger, så han havde næsten mistet vejret; og nu kom disse mennesker farende efter ham op på Torvet. — En kvinde havde stået på bakken lige uden for muren og arbejdet på møllernes kornager; da så hun, som stod længere nede, at den anden mistede blod, og varskoede hende, og da løb hun i huj og hast fra ageren og hjem; thi hun forstod, hun skulle blive mor. Men lige inden for porten faldt hun om i besvimelse, og straks efter, medens nogle koner bar hende hjem, døde hun af blodtabet, det hastige løb og al sindsbevægelsen. Men nu klagede en af dem som bar hende, og som også gik med barn, pludselig over at have ondt, og lidt efter segnede hun om og var død. På samme tid blev en anden bekendt af de to, som hjalp til og som også skulle blive mor, ligeledes syg, blev båret til sengs og lå i dette øjeblik på sit yderste. Hun var snart femogfyrre år. Tre svangre kvinder nedkom for tidligt i samme smøge om formiddagen og var døde! En farsot, en Guds straffedom! Og nu, da han kom springende, kastede just en ko kalven ude ved muren . . . Øjnene stod runde i hovedet på ham af forfærdelse, da han fortalte om jærtegnet. Og folket stimlede sammen om ham, stirrede med store øjne fra magre, blege ansigter.

Den dag var hærføreren kommet til byen på kort besøg. Han var her for at tale med rådets ældste om sin plan at gøre et overraskende udfald mod fjendens vinterlejr og der

ved lette trykket på byen; måske kaste ham helt væk fra floden. Man havde korn at male, og adgangen til møllen var ikke helt sikret, som de nu lå; og siden behøvede de jo elven i den tørre årstid. Han foreslog det også for at styrke kampånden blandt borgerne; for han troede at have bemærket, at den var synkende i staden. Og nu bad han om rådets

tilladelse til at udskrive nyt mandskab. Han var brunbarket af feltlivet og langhåret, og senerne stod hårde som tove i hans ansigt og ned over hans hals; Øjnene var som ild.

Han kom hen til klyngen, lyttede lidt, og maste sig så ind i ringen mod ham, som talte om jærtegn: Det er løgn! lød hans tordenstemme. Hun i Gedesmøgen nedkom med en fuldbåren lille kriger. Det gjorde også de to andre! — Sandalmageren hørte, at *han* sagde heller ikke „mand“ eller „kvinde“, når han talte; brølede bare i stedet for just de samme skarnsgloser, og det midt på det åbne torv! Og hærføreren gav de to soldater ordre til at gribe løgnhalsen, give ham tyve rap af tovendten, og det nu på stående fod. Manden blev pryglet midt på Torvet og i alles påsyn. Derpå blev han indskrevet som soldat. Imens gik hærføreren op og ned, skældte og svor, øste skidne ord ud over de magre hoveder.

— Og var det ikke løgn, sagde han, så skulle han, vecl Bacchus! lære kvindfolkene at holde på deres små soldater, til de var udklækkede. Så stængte han Torvets udgange af, jog de våbenføre mænd, der fandtes, sammen, greb dem og tog ud til soldater; han fejede Torvet rent for mandskab. Og kun få undslap. Han talte lidt til hver enkelt, som blev ført frem. For han ville rense op i sindene. Og skarnsgloserne væltede som padder ud af hans mund. Men ved slige ord var det, som om de nyindskrevne atter svagt genkendte noget og smilede et fortroligt smil — det så feltherren; og dermed var de i hans hånd. Han skulle rense byen for skumlere, sagde han, og for vantro som gik rundt og knurrede og spurgte, om det virkelig var en forsvarskrig, og for disse moderne, blødagtige filosofer eller skørlevnere, som såede tvivl i krigerens sind om udfaldet, eller gylpede andre farlige lærdomme. Havde ikke fjenden krænket byens gudinde? Den lærde undergraver kampglæden! brølede han; for hvis folk gik her og havde mistro, så skulle han nu give dem andet at tage sig til. Og ved de ord smilede han hvidt, så kvinderne gøs. Vidste de måske ikke, at fjenden flåede sine fanger levende? Og hvis de nu tog byen! . . . Således

talte han, for han ville have det synkende kampmod og hådet op. Og da de nyhvervede stod opstillede med rensede sind og med røde pletter på kindbenene, skridtede han frem langs rækken og stirrede på hver enkelt med sit bistre øje: Vil du flås levende? spurgte han. Til sidst standsede han op foran rygtesmeden, gav ham en lussing, som smældede over Torvet: Se, sagde han og pegede hen over geledet, du skal da få selskab! — Og der flagrede atter et hvidt smil, og det rappe blink legede i det sorte slagterøje. De gamle soldater vidste hvad det betød, det smil plejede at vie krigere til døden. Men folket stod opstrammet. Fremad! brølede det. Dermed marcherede de ud af Torvet. Sandalmageren lyttede; de slog fodsålerne underlig hidsigt i jorden, trampede ligesom får foran ulven. Og på hjørnet standsede hærføreren en smuk ung pige, mumlede nærgående ud gennem mundvigen, — og alle de tove af tørre sener samlede sig i et grumt hånsmil, at nu kunne hun vinke pænt farvel til sin ven, for ham fik hun næppe at se mere. — Oven på den storvask med folket gjorde han sig trøstig i stand nede på sletten til vårens udfald.

Senere den samme dag sad den hvidhårede sandalmager uden for bymuren; han var også blevet grebet på Torvet, men straks kasseret igen. Så han havde stået lidt på hjørnet og hørt på hærføreren. Og så var han sjokket ned ad Gedesmøgen og ud af den mindste port. Her sad han og følte sig så mild til mode, at han fældede tårer. Her udenfor hans port, hvor der før knap var fremkommeligt for ens fod for borgernes skarn og al byens uhumske affald, som slængtes hid, og hvor syge dyr, de ikke gad dræbe, blev jaget ud, her var der ganske som fejet i dag, ja, der sad ikke engang en slave og forrettede sin nødtørft; også det var ham ligesom et tegn på, hvor folket gennem sult for hver dag blev mere åndigt, blev mere sjæl. Eller kanhænde de forsultne hunde havde en lille andel i denne rengøring. For det var deres løbetid herude; og det myldrede af dem ned over skråningen og inde i lunden. De var uforbederlige; tidens prøvelser og sult virkede

ikke på dem.

Han sad her og løftede sig langsomt op til et lyst verdenssyn, og var fuld af tak til sidst. For det gik op og ned i menneskenes historie. Hans øjne faldt på hundene. Og derved kom han først til at tænke på de svundne tider. Han mindedes ihærdigt de fjerne sekler, da *alt* var råhed og mørke i sædemes rige; han mindedes forvildelserne i Gaia's og i Kronos' urgamle myte-tid, da blodskam hørte til dagens orden. Se på hundene der i deres utugtige jagt efter elskov, hvor de stønner med tungen ud af munden! Eros var deres eneste studium, hele deres lille hundehjerne var optaget af at udpønske metoder. Så forvildede levede også guderne dengang. Og mennesket siden. Ja, *nu!* Som skørlevnere fra dyreriget! Hvad vidste man ikke! var ikke byens hærfører blevet overrasket med en efeb? Han lignede endog af ansigt den køter derhenne. . . . Og alligevel lever menneskeheden! Ja, den går tilmed fremad: Staterne bedres; sikkerheden stiger. Og selve denne by havde engang en grum tyran vanskøttet; nu kåres folkestyrere. Det går fremad. Det er et under, at det gør det. Men det gør det. Og her straffes. Mordere henrettes . . . Medens han sad således i mild tak og tænkte over seklernes vækst lige fra tidernes mørke morgen, kom den unge filosof hid i dag. Han havde været så heldig at rømme sin vej, medens hærføreren rasede på Torvet; han sprang først lige ind i en hestestald; derpå krøb han ud af det hul, de muggede gødningen ud igennem, og kom så gennem smøgerne frem til en af portene. Siden vandrede han opskræmt langs stien her under murene. Og så nåede han til sidst herhen, hvor sandalmageren sad. Han så ved første øjekast, at han sad og græd, og han blev pludselig rasende ved synet: Gråd, sagde han hårdt, og han havde samme stygge smil som hærføreren her nys, — gråd er udtryk for uopklarede og uopgjorte modsigelser.

— Det er *en* måde at lette sin kvide på, svarede det sagtmodigt og med det blåøjede lyse smil.

— Det er sandt: tårer er afføring.

Men den hvidlokkede vismand lod sig ikke

forstyrre i sit milde verdenssyn. Vårsolen lyste om hans hoved. Og han faldt tilbage i de tanker, han nys havde siddet med, og han sagde sagte hen for sig:

— Sagde du ikke, at kun midlerne afgør en sag? — Det sagde jeg, svarede den anden. Og det mener jeg. Men da gælder det om, at manden er sund og frisk. — Gamlingen svarede: Det er ikke noget ved manden i og for sig. Han er usund. Det enkelte menneske er skurk og keltring; dets tanker er altid grumsede og onde, og dets kød fortæres af dyriske laster. Men alligevel går det fremad. Det enkelte menneske kan falde. Men historien går sin skønne gang alligevel. — Den unge vismand fik atter sit smil: Jeg hører, du bestræber dig for at gøre det moralsk rummeligt i verden, gamle mand! Så der kan blive plads for en som dig. — Gamlingen vedblev: Det er akkurat som med de enkelte verdensriger og de mange underværker, vi nu vandrer henover. Staden med de hængende haver faldt, det assyriske rige, og det persiske rige med de fabelagtige skatte. Hvad er ægypternes rige nu? Der skal stå nogle tavse pyramider tilbage, hvor man bare hører sandet rasle på de stille dage. Og Kretas gamle sagnrige? Kongeborgen med de vældige mure og labyrinten, som sange melder om? Hvor er Kretas glans nu? Og Trojas? Dets mure er tilgroede og gemt under den vilde efeu, og geder græsser på skråningen. Alle de stolte riger smuldrede og sank i grus. Men det gør ligesom ingenting. Således er det også med det enkelte menneske: Det fortæredes. Men ustandselig genopstod mennesket og vandrede fremad. Thi det er *ånden*, som lever i historien.

Da kom den unge vismand igen, og han var underlig ond og fuld af hån i øjet: Dette ord „historie“! sagde han og så ham ind i den røde hovedbund, hvor håret groede utæt og vårsolen lyste så troende: „Historie“ var bare den dovne sjat hverdagsmening, som gennemsnitsborgerne ned gennem de vekslende og henrundne vinhøste havde presset ud af folkesladderens og flertalsdommenes sidste drueaffald. Ikke sandt? Vi, vi seiv er historie! Og når enden

er god, er alting godt. Også sagen! Det bliver det samme, sagt på en anden måde.

Men den hvidlokkede skomager blev blåøjet ved med sit, og den andens ord var bare som en tåge for solen: Eller det er ligesom med tidehvervene, der bliver så vældige, at et fald ingenting betyder eller viser sig for øjet bare som en lille bitte bugt på en spændt og uendelig lang line! Således var det også med det enkelte menneske inden for hvert tideherv: Det holdt ikke mål i det sædelige. Det har aldrig holdt mål. Og det *skal* ikke holde mål. For at menneskehedens liv ustandselig kan blive opgang. Det er altså to ting: mennesket selv og dets historie. Endda modsætninger, som hver for sig lever sit eget liv. Og i *den* spænding og det *spil* er mennesket bare som de rådnende og blinde blade, hvoraf nye skud suger næring og lever. Altså er der visdom til! Der er verdensstyre! . . . Men nu sad den unge filosof bare og smilede ad den gamles tåbelige syner.

Nogle dage senere kom der melding fra felten, at deres udfald mod fjendens vinterlejr var overstået. Byens soldater havde i alle henseender hævdet deres gamle ry for tapperhed i det blodige sammenstød; men de havde fundet det klogest at trække sig en lille smule tilbage, og fjenden fulgte efter. De havde ikke været nødt til det, de gjorde det fuldstændig frivilligt. Og i kampen havde de kun mistet en hundrede mand, som var faldet levende i fjendens hænder, blandt dem hærføreren selv. Men sejrherren viste sig ædel; han havde meldt dem, at fangerne en af dagene skulle sendes tilbage til byen, naturligvis mod deres æresord på, at de ikke oftere skulle anvendes i krigen. Rådets ældste lod dette udråbe på Torvet for at berolige de fangnes slægt. Det skulle forøvrigt ske mod en kontant løsesum på 40.000 drachmer, en rigtig lav slavepris; man undrede sig også over den lave pris. Fjenden satte over floden dernede og fulgte efter, men kun langsomt.

Man var altså nu kastet helt tilbage fra floden, de kunne ikke længer bruge den. Og møllen faldt i fjendens hånd. Det var harmeligt. Men de havde jo håndkværne her i byen. Så det var ikke så farligt alligevel. For

det var drikkevand, det gjaldt om at have. Floden tørrede jo desuden ind i den hedeste sommer. Og drikkevand havde de. Byen lå på en høj, og der var brat skråning ned fra murene på alle kanter undtagen ind imod bjerget uden for den mindste port. Der løb der en smal åsryg, og på den lå vandvejen ud til byens kilde, en rig kilde lige ved bjergets fod. Det var byens svage punkt under belejring. Men brønden måtte forsvares, koste hvad det ville. Og ligeledes kornageren på bakken uden for samme port. Men hertil kunne jo hele troppestyrken afses, om det kneb. For på alle de andre sider var der så brat under murene, at der ikke skulle stor besætning til for at magte forsvaret der; og overrumpling var udelukket, fordi her behøvedes forberedelser dage i forvejen. Ja, brønden måtte forsvares. Men ellers viste fjenden ikke mindste tegn til at ville foretage sig noget; der blev bare stillet vagter ud dernede på sletten, og han spændte nye telte op. — Nu skiftede imidlertid boghandlerboden emne; slaverne sad og afskrev andre slags værker: om landesotter og triste jærtegn, om kvinder som nedkom for tidlig eller om kalve med to og med tre hoveder; thi købmanden vejrede jo, at snart blev det de varer som kom til at gå.

Den gamle sandalmager vandrede uhindret om i byen, og han så lyst på alt. Smøgerne fyldtes langsomt med fremmede ansigter, med bønder fra landet rundt omkring, som søgte ly for fjenden, med deres hunde, æsler og muldyr. Der var fuldt af folk nu, som på en torvedag. Han hørte folk sagde, at nu var der stor mangel på mad i byen. Og han så også seiv, at de sultede; her stod bare huløjede og magre mennesker på Torvet. Men han svarede dem, at nu våredes det jo; her voksede allerede salat ved vejkanten! Og om lidt kom der andre ting; snart bugnede det af alle slags urter! Og drikkevand var her jo overflod af . . . Og da han først var begyndt, talte han oftere trøsterige ord til folket, og de lyttede til ham, som han stod der, spæget og lutret og så lyst på alt; nu var der desuden intet for ham at gøre i sandalfaget, for sligt som huder og

skind var ikke til at få købt. Han lagde sit magre hoved på skrå og talte om det, han havde tænkt om menneskehedens opadstigende vandring, det som den unge filosof var blevet rasende over. Han opregnede de vældige riger som var sunket i grus, og kongeborgene som tiderne forlængst havde jævnet med jorden; det spillede ingen rolle mod fremskridtets skønne lov, sagde han. Thi med et sligt syn nåede de ned til selve mysteriet, til ånden som var alle tings urgrund ... En dag lysner det nok for os alle! sagde han. — Sådan talte han hver dag til den klynge, som før lyttede til den unge filosof.

I al denne uro og vrimmel vovede også den unge vismand sig helt ind i byen igen, endskønt han var våbenpligtig; inden for murene blev han dog for sikkerheds skyld afsindig; han skreg, masede rundt på Torvet og lod spyttet skumme fra læberne som et spædbarn, der pludrer med sig seiv. Hans galskab var, at han troede han var stadens brønd, som fjenden aldrig skulle nå; og stundom faldt han om af udmattelse. Så ingen ænsede ham, man lod ham gå løs. — Der var soldater i byen som var indkaldt for at optage stødet, hvis det skulle hænde, at fjenden kastede styrker frem mod brønden. Der sad en flok af dem i en bod og spillede terning; og nogle sad endda åbenlyst på selve templets trappe; for spil var ellers strengt forbudt af rådet, men nu gjorde soldaterne hvad de lystede. De spillede med stadens rige borgere eller indbyrdes med sig seiv, og de spillede skammelig højt, ja de spillede tilmed falsk, uden at de gad lægge mindste skjul på det; seiv havde de ingen penge, og tabte de, udfærdigede de et gældsbevis i stedet for kontanter, i håb om at kreditor nok faldt nu under stadens forsvar. For fjenden måtte da snart foretage sig noget. — En sådan folkemyldrende dag løb det rygte op gennem Gedesmøgen og ind over Torvet, at det vist var selve vandåren til byens kilde, fjenden søgte. En hyrde skulle have set en mand vandre om etsteds oppe i bjergsiden, bøjet over en kvist. Det gav et ryk i folket, thi da anede man med eet, hvad fjenden havde for.

Der var set flere af dem deroppe. Og nye hyrder blev sendt ud for at følge dem med øjnene og spejde.

Den dag slog det ned som et uvejr i de unge, at nu ville de virkeliggøre deres gamle plan om at forberede en Dionysos-fest, sådan som den plejede at blive fejret nede i Athen; ivrige var især byens unge piger, som i krigens hede havde mistet deres unge venner. De ville plante festen om her med hele apparatet, med de hemmelige eleusinske mysterier og bacchantindernes natlige færd, som i Athen, og dansen ved bækken Kephissos, der hvor Demeter sov på rejsen til underverdenen, — og Kephissos, det var den bæk som randt fra stadens brønd. Nogle gamle borgere blandede sig i det og sagde nej; thi fremfor alle var der en ung pige fra Jonien som stred for planen, og Jonien, det var kinæde-poesiens og orgiernes hjem, brummede de. Men det nyttede ikke de gamle at holde igen her; man var alt for festlysten og syg efter morskab. Og dertil kom, at der var ældre som støttede de unge. Blandt dem var sandalmageren, som lagde sit gamle hoved front på skrå og talte lyst om mysterier; han sagde, at den slags fandt sted som lægemiddel mod den store gudløshed i sindet, det var med det ligesom med gloserne nu, der mere og mere søgte tilbage til livets ophav; man trængte til fornyelsens kilde, sagde han, og den fandtes kun i mysterierne. Der var den forskel mellem dem og en almindelig offerfest, som der er mellem en kostbar sten og en blomst der vokser. Thi denne er ædlere end alle verdens diamanter. Uvejr nærmer sig! indvendte de ældre, som var imod festen. Så meget mere grund er der til at søge ind under mysteriernes rige glæder! svarede han. Og han lærte dem nøje om den natlige vandring til Kephissos i det gamle Athen; det var kun de, der havde fastet sig rene af sind, som kunne være med — og her havde de sagtens fastet! Og han fortalte dem, hvor langt der var til Eleusis fra Athen; der var to mil. Så de kom først tilbage om morgenen.

Til slut gav de ældre efter; de var desuden i så stor spænding for vandåren, om det

skulle lykkes fjenden at finde den, at de næsten seiv kunne have haft lyst til at slå følge med på færden derud. De unge piger bandt deres hår og stak blomster i det, og de kiltede op, så de unge knæ sås. Der var de rige borgeres døtre, der var slagterens, møllejerens, bagermesterens, gedeopkøberens, og alle disse bar smykker af perler og smaragd. Der kom byens vakreste ynglinge, men de var så purunge, for de ældre var jo i felten. Og de bar fakler i hænderne. Allerede på Torvet begyndte de at danse; de dansede i kor og legede og lo, råbte skæmtsomme ord til hverandre. Sandalmageren blinkede til dem i mild fryd. De havde cithara, som de sang til, og andre fløjte, og en havde også horn. Han spurgte dem, om det ikke var det berecyntiske horn; for det tilhørte Kybeles kultus, og ikke Dionysos. Jo, svarede de og lo. Ja, ja, snakkede han og blinkede igen fromt, thi hans øjne var slørede af henrykkelse, — når det bare ikke tilhørte Thrakiens (**Thrakien er et landområde i Sydøsteuropa**) utugtige og vilde Kokytto-fest, for *det* var en ren hundekultus! — Og næste dag var det de hundrede fangers indtog i byen. Dem ville de unge piger møde med sang og spil, når de vendte foryngede tilbage fra den hellige Kephissos.

Næste morgen trippede så sandalmageren ud af den mindste port, på fastende hjerte, slingrende og let som en sjæl; han var ude allerede ved solopgang. For han agtede at møde de unge, når de dansende vendte tilbage fra deres natlige færd, ligesom i det gamle Athen. Han så rundt på alt det som blomstrede omkring ham, og hældede sit hvide hoved på skrå; og morgensolen stod i den røde hovedbund med det utætte hår, og han lo saligt for sig selv. Der lå en grøn ager ved siden af stien. Og han bøjede sig i inderlighed og lod de spæde strå gå kildrende gennem sin hornede arbejdsnæve: Snart blev det aks; og så fyldtes de med kærne, og så blev de gule, så kom mejetiden. Der var et flittigt verdensstyre til. Og han mindedes i brændende tak den bugnende højsommer, når mejere stod her og skar: Stundom rettede

de deres værkende rygge og brød ud i de sædvanlige visestumper, som så en anden svarede på med et nyt stev, og han igen rettede sin ryg ligesom den første, med seglen blinkende i sin hånd, — og han vendte og drejede den grublende, eller han skar ligesom i et halmstrå for at tænke sig lidt om efter svar . . . han så på ageren som vuggede og hvislede og hviskede i morgenbrisen. Nu stod der vagter rundt om den, med lange lynende spyd, for at ingen skulle træde den ned, og siden, for at ingen tyve skulle trænge ind og tage; vagterne havde ejeren lånt gratis af rådet, for dette var nu byens eneste ager. Han lo ustandselig til våren og til ageren og til de uforbederlige hunde og alt som groede. Våren var den stærkeste magt; selv midt i krigen var den det! Han gik til sidst som i søvne af bare lykke; lullede sig i syner om allivets dejlige rigdom. Steg mod himlen som en hvid morgensky og fordampede. . . Der stod en radmager ko under et oliventræ og sugede sig. Han standsede og grundede: ja, her var jo bare vand til menneskene i staden nu. Og han tænkte, hvor naturen forstod at indrette sig viselig; man bar sin egen vædske på sig. Man behøvede intet. Og i det øjeblik så han, hvor hin gamle filosof havde ret som lærte, at „alt flyder“: Alt var på vej over i noget andet; og sjælene vandrede fra dyr til dyr og var evige: men mennesket selv var bare som et gistent (utæt/tør/indfalden) kar, hvor tidernes sjæl randt ind og ud. Derfor var det just efter naturens orden at faste, som nu i byen; og ikke æde kød. Ja, det havde den velsignede krig lært dem. Alene den vise var rig . . . Og han lagde sig på knæ på stien og sankede salat; det var krusbladet cichoreum; og oliven havde han vist endnu lidt af på bunden af en krukke derhjemme.

Der kom en ung pige dansende ned over engen imod ham med flagrende hår og opløst ansigt. Hun kendte straks den gamle igen og skreg til ham på lang afstand, at de havde ikke fundet hans Kephissos; men de havde haft en stor nat alligevel! Nu var de på vej for at tage imod fangerne ved hovedporten, de skimtede allerede deres tog langt nede på sletten. Kokytto! skreg hun. Kokytto! — Der

var flere bag hende, de myldrede dansende frem af olivenskoven som en flok rådyr; de kastede de nedbrændte fakler og jublede mod den blå dag, hvinede, skiltes, svingede sig rundt, mødtes igen til kor dans; og med brysterne helt ude af den åbne chiton. Stemmerne var brustne som oven på en svirenat, de havde sorte læber, og deres ansigter var som pressede druer. Bedst som det var forfaldt drengene til uanstændige gebærder og råb: Nu sidder der ikke een mø over tolv år tilbage i byen! skreg en, og han brugte en skarnsglose i stedet for mø. Men pigerne svarede med strålende latter: Hvem af dem sørger sig til døde for det! — Og gamlingen så, at nu vendte stadens unge piger tilbage som hetærer (**prostitueret kvinde i antikken**). Men også dette glædede det ham at skue. Og han krummede sig sammen, greb ned i engen og lod dens blomster gå kildrende gennem sin hornede næve. For nu stod jo livet også dem åbent.

Da kom der en mand springende forbi; han råbte, at vandet sank i byens kilde. Længere oppe på skråningen kom vandsælgeren drivende sine æsler hid med slunkne skindsække på ryggen, og krukkerne, han bar i hånden, var tomme. De unge standsede lidt op ved råbet og studsede. Da var det ikke så underligt, at de ikke fandt Kephissos, sagde de bare. For de turde ikke tænke tanken ud. Men også dette følte gamlingen som et skridt videre ned mod urgrunden, der var al udviklings sidste mål. Og han talte lysøjet til dem, medens han bøjede sig ned og kælede for blomsterne, at nu troede han det, som den gamle vismand Pythagoras lærte: også i en bønne gemte der sig en sjæl. De stod et øjeblik og hørte på: Nu ville han derfor holde op med at spise bønner, sagde han; det havde krigen lært ham. Thi bønner var altså vore brødre . . . Han brød ud i lys ekstase, og tårerne trillede ned i hans tynde skæg; hans stemme skreg det: Alt det, som vokser og gror, er brødre!

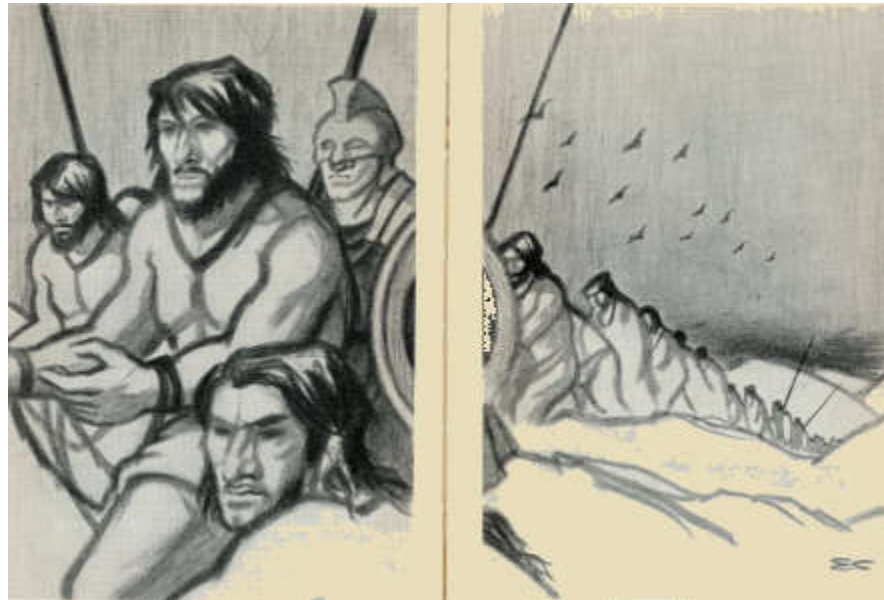
Just som han sagde det, gav pludselig en pige sig til at danse foran vismanden og rundt om ham. Han så måbende op på hende; men glædede sig først ved de unge ankler. For

hvad danser du? spurgte han. For dig! kaglede hun. Så rejste han sig op fra blomsterne, og han var et eneste stort og lyst smil; prøvede at eftergøre hendes dansetrin, og var klodset som et lille barn. Hun dansede bort fra ham og ind imod byen. Han strakte hænderne efter hende og fulgte, flagrende og let som en sjæl. Og pludselig gjorde han gebærder som de unge drenge, han også. Og da lo ungdommen af fuld hals.

Inde i byen havde tårnvagten også set et tog bugte sig frem over sletten og op mod byen; og man forstod, at det var de fanger, som den ædle fjende skænkede dem eller i alt fald afstod til dem for mindre end slavepris pr. hoved. Rådet samlede sig tidligt for at møde frem og tage imod dem; det bevægede sig allerede i langsomt op tog fra rådhuset og nedover Torvet, fuldtalligt og med stadens ældste snehvide borger i spidsen; fire slaver kom efter med rådets embedsstol. Folket mærkede nu, at også de var blevet magrere end sidst man så dem, og de ludede mere end før. De standsede inde under selve hovedportens hvælving, og her blev højsædet stillet op. På det satte rådets ældste sig og ventede på toget. Dionysos-festens ungdom stormede efter, og blandt dem kom sandalmageren; de trængte sig støjende frem, ville stille sig op uden for muren for der at afsynge en hymne til krigernes ære, såsnart de viste sig nede på vejen. Men da greb et par gamle vægtere ind og drev dem hårdhændet tilbage. For dette skulle være en højtidelig modtagelse. Og de havde samme mening om ordenen i byen og om rangskel som før krigen; de lod også falde et par foragtelige ord om deres åbne barme. Men blandt de gamle rådsherrer smilede der dog overbærende til al denne unge munterhed. Den hvidlokkede sandalmager måtte stå i porten; koret stillede sig lidt borte og længere oppe i gaden, medens gamlingen nede i porten lovede at give dem et vink, når man skulle begynde at synge. Den unge filosof kom med spyt skummende om læberne. Der er bækken Kephissos! lo de unge; og vægteren ænsede ham ikke. Og op gennem gaden stod i rad og række byens udsultede kvinder og børn og

oldinge med hede øjne, stirrede spændt ned mod porten: Der var da et lyspunkt midt i al ulykken og modgangen.

De var så optaget af det, at de slet ikke gav agt på en hyrde, som kom løbende oppe fra byen og råbte, at nu havde fjenden fundet vandåren! Der kom ikke en dråbe mere i byens brønd . . . Ingen lagde mærke til hans råb; de hørte ikke engang hvad han sagde. For just da stirrede alle i spænding gennem porten ned på toget, som steg op imod dem i gnistrende solskin. De stirrede og studsede. For fangerne gik så underligt, de trådte så usikkert på vejen, slingrede som berusede; og nogle løftede foden højt og forsigtigt, næsten som om de ledte efter trappetrin. Havde fjenden skænket dem fulde? Dionysos-fest der også ? De var nøgne, bare med et stykke tøj om deres lænder. Man undrede sig og stirrede. Rådets ældste var seiv svag på sit syn; de andre turde ikke nævne hvad de så. For fangerne var blodrøde på hver kind under øjnene; og øjenlågene knugede sig som i svie ned over synet. Men måske var det bare imod solen. De var nu så nær, at man kendte dem igen; det var af byens tapreste hoplitter, og blandt dem var selve hærføreren. Foran troppen gik en fjendtlig soldat, vel et sendebud. — Nu gav sandalmageren vinket til sangerne. De stemte i: Først en sagte, lys trille fra de yngste piger — et tindrende spørgsmål, som et: Nej, er det kendinge da! Så svarede det fra de ældre piger. Dernæst havde drengene ordet; deres dybere stemmer talte om bedrifter. Det faldt ind fra alle sider og i vældig fortissimo (**meget kraftig lydstyrke**): Der er de! Der er de! Evoi! Evoi! . . . For sangen var egentlig en dithyrambe (**korsang**) til Dionysos, når han gjorde sit indtog i en stad på panteren og med thyrsosstaven.

Foran porten standsede toget. Og fjendens sendebud trådte lidt til side. Der gik en undrende mumlen gennem borgerne under porthvælvingen: Det var bare tomme øjenhuler der udenfor. Hoplitterne var tavse som lig. — Byens ældste rejste sig fra sin stol og trådte frem, åbnede sin mund for at hilse dem. Da så også han de blindede fanger, som den ædle fjende her skænkede dem tilbage. Og tungen standsede i hans åbne mund. Oldingens hoved rokkede et par gange, men uden en lyd; så segnede det i ryk ned mod vejen, langsomt som en snehvid blomst mellem tætte græsstrå, som leen skærer. Derinde i byen gik dithyramben uforknyt, den svang sig glædesdrukken mod sky, skingrede øredøvende frem og tilbage mellem drengene og pigerne. Der så de, at der blev stærk uro nede i porten. Man bar en død olding ind i byen, det var rådets ældste. Så sank korets stemmer ligesom rådløse, faldt fra hinanden i tvivl; så var der pludselig helt tavshed. — Og efter oldingen fulgte de blindede fangers tog.

Ved synet af dem løftede der sig et skrig blandt mængden op gennem smøgen. Det var et dyrebøl. For det var ikke let at sige, om det var had, som lå i det, eller rædsel eller kvide. Men da det stilnede af, råbte atter hyrden sit ulykkesbud om vandåren. Og nu hørte folket også det. Sandalmageren lyttede til det fortvivlelsens dyrebøl som kvaltes, og så hvinede han med sin gammelmandsrøst til

disse ophidsede og udsultede borgere, thi hans tro var simpelthen blevet vild ved synet af de blindede, at en dag lysnede det for os alle: Der er en mild verdenssjæl, skreg han. — Men den unge filosof fik pludselig sin forstand tilbage og lo: *Verdenssjæl?* Hvad siger manden? Han hånlo endnu højere: Og *mild* verdenssjæl!! Kold! Kold, siger jeg. Grum, som ormens gab i myggesværmen! — For nu fandtes ikke længere farlige sandheder; ingen sandhed var nemlig så ond som virkeligheden. Og heller ingen borger var farlig længere. Nu rablede det for alle, så der var ikke een igen til at forarges. Ved fjendens hån nu sank rådets magt og myndighed i grus; de følte det, hver enkelt borger, at nu vovede han altså hvad hån som helst imod dem. — Mængden stormede ophidset og hujende op på Torvet. Og man svarede slet ikke fjendens sendebud ved porten, som havde den besked med, at overgav byen sig i dag, skulle ikke det samme vederfares dens borgere, som nu var overgået hoplitte — de skulle slippe bare med løsepenge. — Pesten stå i nederlagets oldinge! blev der skreget. Og de ældste stavrede hjem, men ikke op i rådhuset.

Den gamle sandalmager kom slingrende efter. Han talte igen til folket om øjeblikkets storhed: Åh, vi er kaos' forjættede folk! begyndte han stakåndet efter løbet. Den gamle stemme skreg, og den var så sprukken, at det af og til bare blev en hvisken. Men folket lyttede alligevel: Se, bølgegangen i vore sind tog bund! det brød i vor sjæls hav! Og alle spørgsmål har vi taget op fra grunden af. Det er os, der har gjort det. Ikke fjenden der nede på sletten, som mæskede sig i sin overflod, — som nu sejrede, tykpandet som en stud og afstumpet som aldrig før ... Når levede der en vismand større end de, som nu er? råbte han. Forstår ikke vi historiens lære? Vi vokser. Og alt flyder. I dette vældige forår holder selv en vismands lære bare en menneskealder!

— Eller en halv! råbte den unge filosof. Thi han var også kommet efter op på Torvet. Og han havde nu aflagt alt sit afsind; pludselig var han det eneste kolde hoved tilbage blandt

folket. — Eller bare et år! hvinede gamlingen tilbage. Og den unge grinede igen: Eller en dag! For holde gør den jo!

Men hån nåede slet ikke den gamle, som bare vedblev at skingre i sin lyse tro: Alt flyder, siger en stor vismand. Og nu er nye tider inde, det skønne offermods. Vi bør ofre os seiv og alt for staten og vore medborgere, for de fattige og de blinde. — Thi just nu fik han øje på de blindede hoplitter, som var standset op i det ene hjørne af Torvet: De der, sagde han og pegede, gik foran i offervilje. De viste os andre vejen. — Hvem er det, der taler? spurgte en af de blindede. Og en anden stemme blandt dem, det var feltherren, sagde: Uden for porten venter fjendens sendebud på svar! — Men fra flere hold på Torvet råbtes der rnod sandalmageren: Styr os, du! — Andre skreg i vildelse: Ja, ned med de ældstes råd! — Gamlingen svarede ikke på det; han trak i stedet sine sandaler af og skænkede dem bort til en fattig kone. Så fandt han et klædningsstykke under sin kappe, som han strengt taget kunne være foruden, og det rakte han til en laset olding, som sad sammenkrøben på templets trappe. Og dernæst lånte han en kniv af slagteren; for der var et stykke af kappen som i grunden var overflødigt. Det skar han af og skænkede det til en blindet hoplit, som intet havde om sine lænder. Og hele tiden råbte han på folkets offervilje; nu gik han foran med sit eksempel. Så fandt han, at han strengt taget ingen klæder behøvede, når han bare havde det nødtørftigste om sin midje; var han måske ikke en olding og over den alder, at man ænsede hans nøgenhed? Og da skar han sin kappe op i tre store strimler og delte strimlerne ud mellem de blindede hoplitter og de fattige. Til sidst stod han næsten nøgen der på Torvet. Og i sin bod hjemme, sagde han, havde han redskaber liggende for en sandalmager, læster (stykke træ der er formet som en fod, og som skomagere tidligere brugte som model til at skære og sy fodtøj over) hængende, blandt dem „Stoas læst“: Det var nu dens øje, som ville. Da råbte atter folket: Styr os, du! — Og de kårede ham under jubel til byens ældste. — Men hans

milde styre smittede af på andre fattige og ophidsede borgere; berusede af denne offermodets nye tid begyndte også de at rive klædningsstykker af sig og give dem bort. Han så det med fryd. Og da fik han et lyst indfald: Hemmelighedsfuldt stillede han sig pludselig op på tempeltrappens nederste trin og råbte: Jeg falbyder mig til salg som slave! Jeg kan sy sandaler. Hvem køber? — Men ingen svarede ligestraks; de bare studsede. For sligt havde de ikke oplevet før, at nogen solgte sig seiv. Men han fik øje på slagteren, som var af de uforanderlige borgere der havde tjent på krigen: Hvad giver du, slagter ? — Men heller ikke han svarede med det samme; fem hundrede drachmer var en lav pris, men slaver stod just ikke højt i pris akkurat i dag. Og han skreg igen: Halvtreds drachmer ? Hvad svarer du, slagter ? — Han så, at slagteren nu begyndte at smage på det. En sådan pris for slaver, selv for gamle, havde man dog aldrig oplevet! Og han kunne jo desuden et håndværk. — Tyve drachmer ? hvinede han. Og da slog slagteren fortumlet til, for en ged kostede jo fem gange så meget. — Ti er budt! svarede han. Og han betalte de ti møntstykker på stående fod, for han var bange for, at manden skulle betænke sig og lade handelen gå tilbage. Men den hvidhårede sandalmager trippede lykkeligt omkring på Torvet og delte ud af sine ti drachmer til blinde hoplitter og til fattigfolk. Så slingrede han hen og stillede sig som en hund henne hos sin herre, slagteren.

Men også dette smittede. Rundt om på Torvet begyndte de fattige borgere at sælge sig selv. Torvet genlød af auktionens råb. De lod sig gå for røverkøb, bare de fik afhændet sig. Rigmændene svarede hver gang først, for at få prisen lidt mere ned, at det var geder de behøvede; men så slog de til. Handelen gik livligt; for så lave slavepriser var et rent særsyn. Og blandt dem, som solgte sig, var flere murere og stenhuggere, der var en bordsnedker, en pottemager, to sivflettere og en kurvemager, en klædetilskærer, to skræddere og en afskriver; det var i det hele mest nyttige borgere, som kunne et eller andet håndværk. Og pengene skænkede også

de bort til de fattige eller til de blindede hoplitter. Bagefter stillede de sig op som hunde hos deres ejere. Der stod til sidst bare et fåtal frie borgere tilbage på Torvet. Det var de, som havde købt, det var slagteren, møllejeren, bagermesteren, gedeopkøberen og de få andre som havde tjent på krigen; de stod her med en hel flok magre, halvnøgne slaver omkring sig.

Og da den unge filosof så det syn, råbte han: Men fjendens sendebud står ved porten og venter på svar! Da skreg det fra hele Torvet til den hvidløkkede sandalmager: Svar for os, du! — De forglemte sig, som om de fremdeles var folkets røst, og hyldede ham som byens styrer med håndklap: Ja, svar du for os!

Da skreg den unge vismand: Han har jo solgt sig til slagteren Eubulos! — Og de få frie borgere, som stod her tilbage, hyssede på deres nye slaver. En sagde: Var jeres offervilje bare tomme ord? En anden sagde: Har I ikke solgt jer? Og atter andre sagde: Vi er folket!

Og disse nye slaveejere kårede i stedet den unge vismand til stadens ældste. Thi hans hoved var koldt som deres. Han sendte på stand byens fodrappeste løber som ilbud til fjenden for at melde, at nu med det samme overgav de sig: Byen kunne i så fald betale sin løsesum i slaver; og der var rigtig første-rangs håndværkere iblandt!

Mod ballade.

Thorgeir hed en bonde vest i fjordene, med tilnavnet Vom, fordi han var så svær af overkrop. Han boede på Hovland etsteds i Hordaland, og havde mange huskarle og fæstere under sig. Gården lå øverst på engen lidt inde på et næs, men under en mægtig fjeldtop, kaldet Vallarenuten, og der var en brat bakke med hasselskov fra gården ned til bådehusene og vågen. En vår fik en af hans huskarle et lille jordstykke ude under fjeldtoppen og længere ind, hvor der var overmåde fed jord, med kraftig elleskov nedenfor, som fældede blade hver høst, og med passende tilløb af vand. Thorgeir skænkede ham også sædekorn efter et hårdt misvækstår. Men der var langt dertil, og vejen var bare for den ukræsne. — Tidlig en morgen var huskarlen på vej derud. Manden hed Sæmund, med tilnavnet Hundefod, på grund af hans springende gang; det ene ben så ud, som det tog sig et lille hvil for hvert andet skridt, hang ligesom og dinglede; den skade fik han efter et hug i knæet under den sidste store hærfærd vest i Suderøy og Ørknøy, hvor Håkon Håkonsson kongen senere døde; Thorgeir Vom med sine folk og Sæmund var blandt dem, som sejlede deres vej fra kongen sent på efteråret, før tiden og uden orlov. Huskarlen førte med sig til jordstykket en blakket hest, som bar sædekornet i kløven, foruden redskaber, rejsekosten og en smule fåremøg. Det var en blakket fjordhingst, slunken endnu efter vinterens sult og med alle ribbenene ude i skindet. En af hundene slog også følge med ham ud til jordlodden. Stedsønnen Sigurd på omkring de ti år ledte i begyndelsen hesten, og faren bar øksen oppe i armkrogen — her var ikke trygt for udyr; tilmed var her vel gråben (ulv); og sikkert var det nok heller ikke, at her ikke kunne strejfe en hunbjørn. Eller det som farligere var, udyr på to — skovgangsfolk og andet sligt pak lå ude i fjeldet og gjorde fortræd for folk. Der var ikke meget løv endnu på træerne, bare så meget som en let lysning i toppen, og indmarken var ikke blevet grøn. Alt var gult og blegt som

hingsten — lidt syre, nogle flager af anemoner under hasseltuene. Der var megen sne i fjeldene i år, og hvide snedriver lå endnu mellem fyrretræerne langt nede i lierne, og elvene gik med fosselarm. — De kom frem under græsbakken ved den nedre ende af bygageren på Hovland; deroppe drev manden på med arbejdet; og der var tæt befolket over hele ageren af huskarle og magre heste, de pløjede og harvede og kørte møg på små slæder og slængte den ud over jorden. Han selv skulle til at så og var just i færd med at løse skindposen, hvor kornet var i. — Hil og sæl, go'e bonde! råbte Sæmund op. I lige måde! svarede Thorgeir. Og hesten benyttede lejligheden og gnavede nede mellem det fjorgamle græs; det samme gjorde sønnen, lagde sig på knæ for at lede, thi her i agerrenen plejede padderokken tidligst at stikke sin spæde od i vejret. Tag dig iagt, Sæmund! råbte det igen herved, han deroppe er ondskabsfuld om dagen. Og han kiggede op i fjeldet. Hvem da? spøjte Sæmund uræd og kneb det ene øje til: Risen? Eller ham Hvidekrist? — Benyttede selv lejligheden og tog sig et syreblad af græsbakken og åd; for der havde ikke været en grøn urt hele vinteren, hverken løg eller kvan. Nå, Sigurd Rokkeæder! sagde han og puffede til sønnen med foden, jog så på hingsten. De gik videre indad, svingede ind under fjeldet. Her på skråningen var der fuldt af storfæ og af får og geder, de strakte hals og gnavede mest af rønnekviste, selje og aspespirer, for græs var her lidt eller intet af; og uden for og inden for kreaturerne stod en fårehyrde med økse og vogtede; for det havde været en hård vinter og usædvanlig slemt med ulv dette år, folk havde måttet passe godt på, når kvæget skulle drives ud og vandes; og nu gik to kvægvogtere her: man vidste aldrig et ord af, før ulven stod der! Det var ligesom med tiggerkællinger. — I begyndelsen var her en art sti. Men skoven tyknede uden for indmarken; det var ufremkommelig skov flere steder, nedfalden el, som lå og rådnete. Og Sæmund måtte stundom bruge øksen for at rydde vej for hingsten. Her var tæt af drosler, som allerede havde reder i birken og skreg og

holdt et syndigt leben over dem. De kom forbi den inderste fårehyrde, han sad på en rydning tæt ind under en klippehule og halvsov, med øksen foran sig i græsset, sugede på en ellekvist og var rød i mundvigen af saften. Og sønnen brød sig også en ellekvist at suge på. Har du set noget til ulven i dag? råbte Sæmund leende op til ham. Ikke i dag, nej, svarede det langsomt deroppe og vågnede. Men tag dig iagt, Sæmund, sagde han så, han heroppe er ondskabsfuld om dagen. Hvem? Risen? Eller ham Hvidekrist? grinede Sæmund og drog videre. Fjeldet løb glat og næsten lodret i vejret og var overvættets højt; og der var to brede og jævnsides striber sort i det, som skød op i en rund bue — det var vel af væde eller mos —, ligesom to svære portaler at se til på afstand. Bare glat bjergvæg, og ingen træer var der nogetsteds; oppe mod sky kunne man øjne som en bræm af dværgfyr, der hang udover mod portalerne ligesom fin udskæring. — Her på skråningen inde under fjeldet blev de nu og da var opreven, sort græstørv og dybe huller i grønsværen, som om der nys var gjort hakker med en stor hakke; et sted var barken flækket af på en el. Sten! siger Sæmund og skeier op ad det glatte bjerg. Men de går videre frem under fjeldet. Der stod en kraftig selje (pil) med store rakler og skinnede som guld i solen, og sønnen sankede nogle, rakte dem op mod faren: Mærk lugten, far! sagde han. Dejlig lugt! — Faren blæste hånsk: Lugt! Når fanden bliver du voksen! sagde han. Og sønnen skammede sig: Ligner ederfugleunger! prøvede han også at blæse og hev raklerne fra sig. Men lidt efter standsede han igen ved en gammel rådden birk; her smuttede lige en fugl ud. Og han glemte sig for anden gang og stak hånden ind i hullet, kom ud igen med en skrigende drosselunge i hånden, dunet og gul som seljebloomsten: Se, far! Nej, se drosselungen! sagde han og rakte fuglen frem. Men Sæmund blæste som før og mumlede: Drosselunge! Sigurd Drosselskid! — Og sønnen skammede sig igen. Og så slængte faren fugleungen ned til hunden, som huggede den i sig i een mundfuld: Gør godt i suiten skrot! lo han. — Og de går igen

videre frem under fjeldet. — Her er hesten, far! siger sønnen, og kaster grimen til ham; han fik øje på syrer i en stor, tæt masse. Men Sæmund har set det samme, han farer efter ham og indhenter ham: Gå væk! siger han og kaster tømmen tilbage: Tag hesten! — Men sønnen hviner og æder videre: Tag du selv hesten! — Og far og søn sanker om kap af syremassen og fylder i sig. Sigurd Syrebider! fniser Sæmund hånsk, da han rejser sig fra tuen. — Så hører de et skarpt skrald forude. Hov! brummer faren og ser op ad den glatte fjeldvæg. Tag hesten! hviner sønnen igen. Det lød, som om en tynd sten nåede klippegrund eller ur (samling af sten) nedenunder, kløvedes i to flager og for videre, knustes i stumper og stykker. Men de kan ingenting se. — Frossen jordskorpe endnu deroppe? siger faren. Og hingsten spidsede øren: Prr! råber Sæmund, og tager grimen. Så går de videre indover under fjeldet. Det er stille en stund. Så kommer et nyt skrald, det er allerede noget nærmere. Men de kan ingenting se nu heller. Hør, far! — Sten! svarer Sæmund. Og de går videre. Der kom en tæt hasselskov nu med lange rakler. Og sønnen leder nede mellem fjorgammelt løv. — Jeg fandt en nød, far! — Hvor? Tag hesten! — Men sønnen lystre ikke. Og de går videre. Sønnen samler nødder op, som var revnede og begyndt at spire og allerede var bitre. Så lyder et nyt skrald, og denne gang er det endnu lidt nærmere; de kan nu tydeligt høre, hvor det kom med en utrolig fart — kom vel i et eneste kast helt oppe fra fjeldtoppen herved; og så suste stykkerne som rislende sand videre ned gennem buskene. Hør, far! Risen renser fjeldet! — Sæmund lo: Kan ikke li', jeg tar den gode jordlod fra ham! — Skraldet var så tydeligt, at de hørte det var to stenfliser denne gang, som brast og splintredes i støv. Men heller ikke dette kan de se. De går videre. Ny stilhed. Og hingsten spidser øren hele tiden. De gik nu frem lige under et lille sort klippeloft drivende af væde, som ragede frem af bjergvæggen. Da skriger Sæmund til sønnen: Ind under loftet med dig! — Selv satte han ryggen klos i bjerget: Prr! og han halede hesten med sig efter grimen, drev den

ind til bjerget: Vil du stå, din Satan! — Et skrald lige over dem. Skifer knustes, sprang i stumper og stykker; og småsten føg over hovedet på dem, ramte ellestammen nedenfor, så den fik en hvid flænge i barken. Der gik et mægtigt sus gennem kvistene, og alle drosler tav. Hunden var borte, rejste sig på bagbenene op imod træstammen og vejrede nysgerrigt ind i skrammen, men stadig med halen mellem benene. Der faldt et lille drys af småsten over hingstens magre lænd: Prr! Prr! siger Sæmund. Det lugtede brændt rundt om dem. Risen! siger sønnen. Den frosne jord! svarer Sæmund. En hel tagflise! ler han. Og de går videre igen. Der kom et nyt skrald. Men nu var det udenfor dem; det maste på en stund derude. Kommer sagtens tilbage siden! siger Sæmund. Og de skyndte sig, drev på hingsten. Men her var fuldt af skov og kviste og store sten og dårligt føre på alle måder. Det bar op over en bakke til sidst.

Her på denne bakke lå stykket. Det var ret en fin rydning, husbonden havde givet ham; den lå frit og højt mod syd, men lige ind til bjergvæggen. Og man kunne herfra se både syd over fjorden og nordover mod dalen. Derinde plejede de fra Hovland og bønder andetsteds fra at holde til og fange vildt; her var vilde dyr af alle slags, når de sent om efteråret kom trækkende ud mod øerne i havet, ræv, hjort, ulv og bjørn; her satte de fælder og gravede dyregrave i de trange kløfter mellem klippehulerne i lien. Og opad fra elvemundingen tog de laks med vod. Der var stor fyrreskov ind over lien langs elven, og det var der også udåd mod havet, milelangt til begge sider. Indover fra skoven og ovenfor lå Femdøgersvidden, som man måtte over for at nå nærmeste fjord. Elven derinde i dalbunden gik strid nu, grå og grøn og leret af isvandet, som så småt tog til. Men det var bare i sin begyndelse; fjeldene indover bølgede endnu runde og smældfede af tindrende, usmeltet sne, og himlen over dem stod blå og kold og svanger med nordenvind. Sydover blinkede fjorden, med landtange bag landtange, helt ud mod havet yderst ude og de sorte skær, der nu ligesom dampede væk i

al solen.

De gav sig straks i kast med jorden, for det led allerede langt på dag; de løste kløven, hvor redskaberne og det andet var i. De rensede først stykket for kviste og hakkede så begge to; de maste på, så de var drivvåde af sved. Og hesten gik og gnavede ris. De havde ikke stunder til at give agt på stenskedet oppe fra fjeldtoppen. Sæmund begyndte at så, og sønnen fandt fåregødningen frem af vidjekurven og strøede den ud med næven. Og til sidst gærdede de stykket ind med kraftige elletræer og ris, som Sæmund huggede og sønnen slæbte sammen og kastede oven på hinanden. Det blev så høj en risdyng, at her var umuligt for får og geder at komme over. Godt arbejdet! sagde faren. For sådant som skovgangsfolk kan ingen mand stænge ude, lo han og så igen underlig bidsk på sønnen: De er ligesom frosten i jorden! — Men nu lå der skygge allerede på det østre land, så sent var det; og de satte sig og huggede i sig af rejsekosten, før de skulle begive sig på hjemvejen; det var tørret fårekød, de havde med, og røget laks og lidt valle i en trækop. De satte sig nede ved kilden, for at være nær ved mere drikke, den sivede ud af marken lige inde under bjerget, og de var slemt tørstige efter slidet. De sad og snakkede sammen, far og søn, medens de sad på hug under bjerget og spiste; og de hørte, det endnu styrtede med sten længere ude. Det var især sønnen, som ville tale. Han tog sig til tandgærdet og sagde, at tænderne løsnedes; faren svarede, at de plejede så om våren efter vinterkosten: Tryggest ingen tand at ha! lo han og gabede med sin tandløse mund. Så siger med eet sønnen, at halvsøsteren Gyda har set Risen nylig oppe i Vallarenuten; han gik med en lur. Faren svarede ikke, bare åd. Risen kan ingen mand give ulivssår, sagde sønnen efter en stund; der bed ingen æg på ham. Da svarede faren og mente, det ikke var så; det var med Risen som med anden fjende, man måtte tænke sig lidt om; i lysken, inde under brynjesærken, var et godt sted, selv på en Rise, fniste, han. Og faren lettede lidt på kofte for nøje at vise stedet: et spydstik der gjorde gavn, smilede

han kort; da fik seiv en Rise hulsår. Eller også hugge ham i knæskallen, hvis man kunne komme til, ligesom den satan gjorde med ham nu i vesterled ... Så siger sønnen med eet: Hvad er det for en fyr, som render efter Gyda ? — Faren sad bare og tyggede. Var ikke hesten her Gydas brudehest? spurgte sønnen videre. Ja, for hun var jo bortlovet til manden ovre i fjorden hinsides fjeldet? Og han pegede op over fyrrelien og mod Femdøgersvidden. Men Sæmund svarede ikke. Hun var vist ligeglad med fæstemanden derinde, sagde han og tog emnet op igen. Men de kunne lægge sig ud efter den anden en nat og dræbe ham; for det var nok en fredløs mand, siden han var sky som et udyr, da de jagede ham af tunet her forleden aften. — Eller også en ny lille Rise! grinede faren. — Så overgav hun sig sagtens, blev halvbroren usikker ved og så sky hen på faren, men gemte hans underlig korte, tvetydige smil. — Så med eet skærer et hyl igennem nede fra elleriset, Sæmund greb efter øksen; det var hunden som havde vovet sig for langt bort, så ulve nok var efter den. Og sønnen stemte i et nødråb for at skræmme udyret. Da kom en pil raslende ud af kvistene lige over hingstens rejste manke, slog ned i bjergvæggen over deres hoveder og drattede ned på dem. Sæmund sprang op: Her er vist også ulve på to! lo han og stirrede derned. Men de så intet til nogen mand. Og her kom ikke flere pile. Den fyr havde jeg lyst til at se! sagde Sæmund højrøstet. Ja, bare hovedet, ikke kroppen! — Det var Gydas brudehest han skød efter, sagde sønnen. Ikke os. — Og faren så på pilen: den var uden jern i odden. Hvad mente fyren ? — I det samme kom noget styrtende oppe fra fjeldtoppen. Ind til væggen med dig! skreg han. Og der stod de med ryggen klos i bjerget. Et skarpt skrald, så kløvede skifersten føg om dem. Men en stenskive kom farende på kant og ramte hesten i manken. Hesten slog et underligt slag med hovedet, sank næsegrus på knæ, medens halen rejste sig og slog vildt om sig, væltede så om på siden, viftede endnu en gang og nu sagte med halen. — Brudehest, trods alt! sagde sønnen. Pilen indviede den.

— Og han lagde sin kofte over hestens hoved, ville dække den døde, som skik var ved drab. Da brast Sæmund ud i høj latter: Bliver du aldrig voksen, Sigurd Drosselskid! — Så gjorde han sig rede til at flå hesten med det samme, for dagen led; og bære med sig andet end huden kunne de ikke. Og det, de ikke fik med sig straks, ville udyr have ædt, før de kom næste vending. Desuden var det ikke kristen sæd at spise hestekød —, skønt dermed gjorde de nu som de ville. Man havde et gammelt ord, sagde han: Den, der er bestemt til at dø, kan ingen frelse; så smilede han og stak kniven i den, begyndte at sprætte bugen op. — Risen i Vallarenuten! siger sønnen. — Den fandens frosne jord! mumlede faren. Eller noget andet! spøjte han og sprættede hidsig i hestens skind. Sønnen så igen det underlige smil, som spillede om den gamle historie her på Hovland gård, da skovgangsmanden dårede Sæmunds første kone, Gydas mor. Og dette farens grin skærer endnu dybere den uklare flænge i hans sind. Efter det blev da også sønnen stum.

Dette sinkede dem ikke lidt; de måtte nu selv bære redskaberne, og hestehuden var heller ikke let. Så solen var forlængst gået bag fjeldet, da de nåede ind på hjernmemarkerne igen. Det havde været stille på tilbagevejen, og ingen stenskred. — Risen er gået til ro, sagde sønnen. — Det begynder at fryse oppe i fjeldet, sagde faren. Det sang fra to forhamre henne i smedjen. Her holdt Thorgeir Vom endnu ud med nogle huskarle; han hvæssede et plovjern og skulle lægge nyt stål i et par hakker. Nyhærdet jern var slængt ud omkring døren og lå og kølnede. Kreaturerne var drevet ind på engen; fårehyrderne havde flyttet gærderne for græsningens skyld og lavet ny fold; kvindfolkene havde malket, og stort og småt fæ havde allerede lagt sig ned, lå i røgen og tyggede drøv på dagens kviste. For bålet var tændt, om udyr skulle vove sig herved; to fårehyrder gik vagt nu. En bjørn havde slået en kvie, som lå sådan og tyggede drøv, i forrige uge; hun kom fra det med livet, men fik en skade i det ene bagben, som nu lå og dinglede ud og ind under gangen, så

fårehyrderne for spøg også kaldte hende for „Hundefod“. Det røg fra bålet, og bare af og til slog en rød ildtunge mod sky. Henne på engen oven for Sæmunds hus og inde i røgen dansede en seksten-års pige og hujede og lo. I bislagdøren stod Thordis stiftmor og æggede hende og skreg: Dans nu! Godt, min pige, ja ... Dans nu!

— Og så lo hun. Men da Gyda får øje på faren og sin halvbror Sigurd, tier hun. Hun råbte dem imøde: Hvor er min brudehest? — De råbte ikke tilbage. Men da de var henne under engen, pegede faren op på hestehuden, han bar over skulderen: Her, siger han, og går videre. Men broren blev stående og fortalte, hvordan det var gået til, om pilen uden jernod, som viede hesten til hel, og så stenskredet lige efter. Under dette kom stiftmoren op for at høre. Søsteren stod stille først og lyttede; og broren gav hende tre hasselnødder. Så lo hun lystigt op i vejret: Brure-blakkjen dau! . . . Hau! — Risen i Vallarenuten, siger han. Men nede ved bislaget vendte faren sig og hylede med eet, rent sanseløs af vrede, så stemmen brast: Hallstein is i øje! — og lo stygt derefter.

— Sæmund Hundefod glemmer ikke *ham!* skar konen i og skoggerlo skinsyg. — Men da må jeg danse igen, siger datteren. Og så begynder hun at tralle af al kraft, og trådte takt fremad med foden:

Brureblakkjen dau! Brureblakkjen dau!
Hau! Hau!
Kva leikar deg no i hug?

Så svinger hun sig rundt lynende rask — det var, som når man drejer drillepinden i tør ved, når man laver ild. Og går så fremad igen, krummer sig sammen som for at tage tilløb, retter sig atter, kaster nakken tilbage og slår med håret, så det står som en hestemanke i storm, tramper takt med foden. Og stiftmoren hånlo: Det var godt min pige! Se Jon i

Vallarenuten! Dans nu for ham!

II.

Men store tidender var gået forud, før Gydas brudehest blev slået ihjel oppe under fjeldet. For en halv snes år siden havde der været skovgangsmænd på Hovland gård; det var just den vinter, Thorgeir Vom med alle sine huskarle og hjemmemænd lå i leding udeovre i Orknøy og skatlandene der i vest, dengang den gamle konge blev slagen af sot og døde. Dermed var det gået således til, at det var en hård vinter med langvarig barfrost og ujævnt islag, som lå kvælende over alle indmarker, og gårdens kilde holdt op at rinde; de måtte drive kreaturerne, stort og småt fæ, hver dag den lange vej nord i elven for at vande dem. Og her sad bare kvindfolk tilbage på gården og et par gamle gubber, som liden gavn var i, foruden børn. Det gik på livet løs for kreaturerne, som faldt over ende på den glatte is, og mange brækkede lemmer og tog skade; de var nu også så udmagrede og magtesløse af knap fodring, at de havde mere end nok med at holde sig på benene, om ikke også isføre skulle støde til.

En juledag i skumringen stod der en ukendt, kraftig mand i elvemundingen, han kom bærende på en kalv: Pas på kalven! sagde han. Her er ulve. — Han havde langt, gråsprængt hår og skæg, og var klædt i skind; og en sid (**rummelig**) hætte gemte overansigtet. De forstod straks, hvad slags mand dette var; det var en fredløs, som

vovede sig ned til gårds, nu ingen mandfolk var hjemme. Men de turde ikke andet end tage imod hjælpen. Blandt elletræerne på hjemvejen stod to, tre mand til, som trådte frem og sagde, de skulle værgе dem mod ulven: Pas på kalven! sagde de og prøvede at lette i den. Der samlede sig flere til, rene lurvehætter; bersærker og fredløst pak flommede ind over gården, fyldte tunet og husene med vildskab og brøl: Ulven er ond vinterdag! hujede de. De huserede døgn efter døgn tre dage i træk som de lystede, thi de kunne jo være trygge for, at her kom ingen hjem over vesterhavet sådan midvinters; de for frem som gale vætter, lå i skabssengene med de gifte koner, drak juleøllet op, og larmede og skræmte ungerne fra vid og sans, så de dårligt turde være inde, men gemte sig bort i forrådshuse eller stak sig af vejen i fæhusene.

Det var den første dag, at Sæmunds datter Gyda havde gravet sig ned i høet i den lade, hvor det bedste enghø blev gemt, og lå dødsstille, medens den ældste skovgangsmand for om på tunet og ledte efter hendes mor. Han kom også her hen til laden, stak først hovedet ind gennem dørgluggen, blæste gennem næsen som et dyr, kom så ind, kravlede pustende om i høet, rendte armen ned i af og til, om hun skulle have gemt sig her; Gyda så hans ansigt tydeligt mod dagslyset udenfor: svære skægstubbe — han havde allerede knebet det værste af sig, og et rundt dyreøje; han var så nær, at hun så, han havde bygkorn langs øjenvipperne, og hun så den gule betændelse om hver hårrød; og lokkerne var rødkantede over det isblå øje. Så kravlede manden ud igen. Lidt efter havde han fundet moren i et forrådshus; hun så, han kom bærende med hende over tunet og ind, og da knurrede han som en kat, når den har gjort god fangst. Gyda var fire vintre dengang. — Men da de tre døgn var til ende, blev skovgangsmændene borte; thi de fik nys om, at der var sendt hesteskyds ud fra fjorden for at melde disse tidender, så de kunne vente, at almuen samlede sig sammen. Da vidste Sæmunds kone Thurid, hvem den fredløse var; det var Hallstein, kaldet is i øje

på grund af det stærke blå blik.

Denne Hallstein stammede fra en gård længere inde i fjorden og var en uomgængelig og stridslysten mand, som stadig lå i trætte med sine naboer om laksefiskeriet i åen og andet. Det kom sig fra først af sådan, at han bestandig fandt sig forurettet af sine naboer; det syntes ham, at folk var efter ham tidlig og silde for at æde sig ind på ham og hans rettigheder, og det ville ende med, at de rent kom til at kvæle ham. Og deraf kom igen, at han følte, han ustandselig måtte være på vagt og bide fra sig øjeblikkelig for den allermindste ting — ellers var folk i stand til at kværke ham; snart gjaldt det spørgsmål om græsning, snart var det en dyregrav inde i dalen; men oftest var det laksefiskeriet i elven. En dag stævnedes han til Hovland med mange både, og var da rent afsindig af vrede over et laksegærde i elvemundingen, som han påstod standsede fisken på vej op ad elven til hans vod; og han undsagde Thorgeir Vom på livet. En anden gang mørbankede han en af fårehyrderne, så han med nød og næppe kom fra det med livet; han blev helseløs efter det. Det blev værre og værre med ham for hvert år; hans trættekærhed var til sidst som en slags sot, og ligefrem en landeplage for folk i fjorden. Så naboerne til slut mødtes og afgjorde sig imellem, at det blev bedst at tage utysket af dage, selv om der blev bøder at udrede for drabet. Og et efterår lå de på lur efter ham, det var langt inde i dalen ved en dyregrav. Men han vogtede sig vel også her og mødte bagholdet mandstærk og vel bevæbnet; det endte med, at en mand fik sin bane i naboernes flok, og flere blev såret. Så lagde de sag an mod ham; og på Gulating fik de ham dømt fredløs og kunne nu straffrit dræbe ham, hvor de traf ham. Så rømte han til fjelds for stedse og lå ude i skovene og gjorde skade for folk; snart var det får, som blev borte, snart spegemad i forrådshusene. Ellers søgte han sjældent til gårds, for der var overalt fuldt af hunde, som lavede et helvedes halløj. Og når strandens bønder tog sig sammen og gik mandgar (**ring eller række af mennesker, der afsøger skov og fjeld**) ind over fjeldmarken, var der ikke spor at finde

nogetsteds — han var som sunket i jorden. Men når de så mindst ventede det og han så sit snit, stod han igen foran dem og gav dem hånsord eller truede dem på livet. På den vis kom han også over Hovland hin jul; for han vidste, der var stor leding ude fra alle fjordens skibreder, og gårdene langs stranden stod mandfolketomme. Der tog han Sæmunds kone Thurid med vold. Siden kom han igen flere gange uden følge ud på våren. Og der blev barn deraf.

Så er der at fortælle, at sent på eftersommeren vendte kongens hærmænd tilbage; og et par af dem bar på tunge sår, blandt dem Sæmund, som fik sit tilnavn efter den skade. Da de hørte om Hallsteins og de fredløses færd, blev de ude af sig selv af harme. Og der drev folk til allesteds fra for at rydde fjeldet for disse onde vætter; og de gik mandgar ind over fjeldvidderne. Men Sæmund lå endnu efter hugget i knæet. Og det spændte af som før: væk var Hallstein, det var som han rent var tagen i bjerg. Men ud på dagen kom de ind i en trang kløft, med løse småsten på siderne og en brat bjerghammer ovenover. Der stod højvoksen løvskov af birk og asp op under bjerget, og de skred frem her nedenunder mellem ungskovene; men øverst oppe på kammen langs begge hamre arbejdede to, tre mand sig frem. Da for der springende noget ovenfra og tværs gennem birkene, løb sin vej gennem uren; det gik så lynsnart for sig, at de ikke engang øjnede, hvad det var for levende, bjørn eller menneske; men i skind var det. Og trætoppene stod siden og svajede frem og tilbage deroppe en stund og suste. Da vendte de om; for det var nok nu nedenunder dem, det de ledte efter. Men de fandt ingenting alligevel.

Ud på høsten kom så barnet. Det var en velskabt dreng. Og Sæmund bedyrede det skulle sættes ud, skønt moren bad for det og græd og besvor manden: Velstandsfolk gjorde ikke den slags længer! sagde hun. Og en mand med hans mæn i foden kunne være glad for at have en sådan søn. Ingenting hjalp. Men hun sørgede for at hente klerken med ilskyds herind, før det skete; og han øste

vand over barnet og kristnede det og kaldte det Sigurd. Og forinden pyntede hun barnet og beredte det, som den urgamle skik bød, og lagde et stykke flæsk i munden på det. Sæmund var endnu lam, så fårehyrden gik med barnet ud til uren under fjeldet og gemte det vel, lagde store sten rundt om og tunge fliser ovenpå og sten på dem igen, så udyr ikke let skulle nå ned til det og det kunne ligge tørt for regnvejret. Thurid var ude af sig af harme. Og i mørkningen samme aften rejste hun sig af sengen, for til dørs og ilede til skoven i det hårde vejr, blev borte med det samme. Men fårehyrden syntes, drengbarnet var så fagert, at han allerede samme nat hentede det hjem til sin kone; men hun ville ikke vide af en horeunge, svarede hun; og desuden sled de mere end nok for at skaffe føden til det barn, de havde. Dagen efter roede hyrden ud til klerken med drengen; han tog indtil videre imod ungen, og en pige, som folk sagde var hans frille og nylig var nedkommet med et dødfødt barn, gav det bryst og plejede det den første tid. — Atter drev så folk til allevegne fra og gik mandgar ind over fjeldet for at finde Sæmunds kone, for de tænkte sig, at hun sagtens var søgt did for at træffe Hallstein. Men det gik som før, der fandtes ikke spor nogetsteds; og uvejr og efterårsmørke var nu heller ikke de bedste vilkår for at genfinde kvindfolk, som stak af; hun var som bjergtagen. Da så klerken to år efter døde, kom folk roende tilbage med drengen og ledte ham op til gårds; og husbonden på Hovland tog først imod ham og opfostrede ham en tid mellem sine egne børn. Men da nu Sæmund Hundefod sad ene med sin datter Gyda, ændrede han lidt efter lidt sind og blev underlig ligeglad af sig; nogle sagde, han ligefrem var blevet en pjalt. Og en dag bragte Thorgeir Vom drengen ned til ham og sagde, det var den søn, som var sat ud, og hvorledes det gik til, at han blev reddet. Sæmund tog imod sin kone Thurids søn og knæsatte ham. Og der blev han også, efter at han giftede sig igen og fik den arge kvind, han nu havde, Thordis med tilnavnet Stifmor; for højere op i sit giftermål kunne en tandløs huskarl med hans mèn i foden ikke vente at

nå.

Nu er det at fortælle om Thurid, hans første kone. Hun søgte ind i skoven den efterårsaften efter Hallstein, og før morgen havde hun fundet ham; for en nat dernede i madboden i vår havde han betroet hende, hvor hans gemmested var, om hun nogensinde ville besøge ham. Hun kom ind i hin kløft og op på en hammer; der skulle hun bare huje: Ulven er ond! Hun kom imod ham skælvende af harme og fortalte om barnet, som blev sat ud. Han for sammen, den gråhårede, ved hendes stærke, pågående ord og unge lader (**måde at bevæge sig eller opføre sig på, ofte betragtet som udtryk for en holdning, sindstilstand el. lign.**); han havde ikke netop tænkt sig dette; thi han havde nu vænnet sig til skovens ensomhed og til farerne, og de var hans gamle hjertes lyst. Og han skimtede tillige, hvad der drev hende til ødemarken; det var ikke først og fremmest elskoven til ham, men kvindevreden over det udsatte barn. Men han mælede ikke et ord. Hun begyndte igen og udbredte sig om barnet, hvorledes hun pyntede hans og sin søn og stak ham en flæskebid i munden. Han sad dødstille og lod hende snakke. Kommer du nu? spurgte han bare til sidst, sad og svælgede en lang stund.

Men da tågen og ondt vejr satte ind for alvor med efterårsmørket, følte han for første gang i sin fredløshed rædsel, sådan som fredløse gør til sidst; og fordi han nu havde vænnet sig til mennesker igen, tyktes Thurid ham med eet en stor lettelse i ensomheden, og hans sind rettede sig ud som en bue, man sætter bort og slækker strengen i for at give den hvile og ny spændkraft, når den skal bruges næste dag. Det sank så mærkelig dybt i ham. — En klar høstdag var de på vej ind over Femdøgersvidden på multesankning; her var ikke stort af den slags bær så langt til havs, med al vinden og regnen om våren, når de blomstrede; men han vidste af en mose langt inde og i ly. De fulgtes som bjørn og hunbjørn. Pludselig gik han og småsnakkede, tænkte på stranden og glemte sit had til bygden ved fjorden. Nu gulnede agrene dernede, snakkede han; når multen var

kommet så langt, så fik aksene kærne, selv øverst oppe i skovgårdene, sagde han, og gik frem; da var der nok ingen fare for, at kornet frøs længer. Det var, som han seiv skulle eje noget dernede: Når det bare kommer velbjerget på stør! sagde han. Det var som med multen: den tålte også lidt frost, når den først var moden. Således gik han og småsnakkede. „Du Thurid,“ sagde han også hele tiden. Og hun hviskede: „Du Hallstein.“ — „Modent korn tåler kulde,“ sagde han.

— Men en uvejrsaften i bælgmørket, da vilde dyrs skrig og brøl gik hen over lien omkring dem, og hjort trak udåd mod havet og ulv og bjørn fulgte, lå han ved hendes side blandt skindene og undrede sig med eet sagte over, hvad der mon ventede en, når man var død. Hun lyttede. Da er der vel ingenting! sagde han; da var alt forbi. Men så hviskede han pludselig stønnende ind i hendes øre: Ingenting! Du Thurid, jeg frygter det mere end selve helvede! — Og hun talte beroligende som til et barn og skæmtede med hans angst: Modent korn tåler kulde, lo hun.

Hun blev der om vinteren hos ham, og han satte jordhytten i bedre stand, tættede den, så den ikke lækkede i regn. Der var aldrig nød; han slæbte til huse, stjal og fangede vildt. De klædte sig i skind, og deres leje var heller ikke andet end vilde dyrs skind; men der blev et lunt leje af dem. Ild turde han ikke gøre op i klarvejr, for at bygdefolk ikke skulle se røgen eller jægere vejre den; men om nætterne i tykt tågevejr dristede han sig til det. — Vintrene gik i ødemarken, og Thurid fik et nyt barn med ham.

Men de kom hverandre for nær i ensomheden og ligesom ad hinandens sind hult og tomt for eget liv. Det var ligesom med vidden: han begyndte atter at se trolde og høre vætter. — En sommerdag, Hallstein såd på en sten foran jordhytten og Thurid stod over ham, skar hans hår og redte det, stod pludselig en ung mand foran dem; det var endda ved det tidspunkt, hvor Gydas brudehest blev slået ihjel, eller året før. Det var en velvoksen og vakker mand, sort hår og lyst ansigt, mager og med brændende øjne. Hil og sæl, go'e bonde! sagde den fremmede.

Hallstein sprang op, rede at slå til. Men den ukendte bad for sig, og han sagde: Skær du din husbonds hår færdig, kone! Hallstein spurgte, hvad han hed, og han svarede Jon. Da hånlo hin: Hvad slags „Jon“ ? Fiskejon ? . . . For det hedder den, som ikke ejer navn; han måtte nok finde på et bedre. Da sagde han det; og han fortalte, han var dømt til døde af kongen, og nu bare bad om ly. Hallstein satte sig ned igen, og Thurid gav sig påny til at skære hans hår. Den fremmede fortalte, at det var for drab ovre i sidefjorden, han var blevet dømt, og nu havde taget Femdøgersvidden fat; han bad atter om husly her. Det fik han da. Og Thurid tav dødsstille. Hallstein lagde mærke til stilheden, der øgedes og ligesom knugede. — Den fremmede gjorde sig et leje af skind i det andet hjørne af jordhytten. Og de to mænd fulgtes ad, når de var ude på dyrejagt. Men efter den tid talte Hallstein aldrig mere til Thurid. Det hændte siden, da den fremmede var blevet bedre kendt i fjeldet, at de ikke fulgtes, men gik hver for sig. Han søgte også ned til stranden på egen hånd i de mørke nætter,

stjal salt; engang fortalte han, at han havde truffet Gyda, Thurids datter med Sæmund; men mere sagde han ikke. — En uvejrsdag

sent på høsten året efter kom Hallstein først hjem tidlig på formiddagen; han kom slæbende på en hel hjort, som han havde taget i en dyregrav. Den dag havde den fremmede holdt til i dalen og taget rognfisk i åudløbene; men han kom allerede om aftenen med sin byrde og før husbonden. Hallstein blev liggende langt ud på dagen og sov. Thurid sad og prøvede på at gøre ild op, siden det var så tykt i vejret, for at koge af hjortekødet. Da han stod op, hviskede hun som før: Kogt kød, du Hallstein! Da sagde han med eet, og hans stemme var høj og skærende: Si du „Go'e bonde“ som den anden! Ingen hvisken her! — Det gav et sæt i hende, hun så op, men svarede ikke et ord; hun så, at hans blik nu var stærkt og blåt. Ud på dagen sagde han: Det lækker ikke mere, taget over sengen! — og i det samme smældede en kindhest mod Thurids ansigt. Hun gav ikke et kny fra sig; for hun forstod vel, hvad han tænkte: bare *han* kendte til det dryp i de værste regnbyger over deres leje; — og her i går kom hun til at nævne det for den fremmede; så havde han været på taget og bødet på det just der, endskønt hun tiggede ham om at lade være. Nu tænkte Hallstein: hvoraf vidste den fremmede, at der var en læk lige der, medmindre han havde ligget og sovet der i det hjørne? — Og Hallstein går efter den fremmede, søger ind på ham med økse, og denne viger tilbage: Hvad er det, du render efter, din hund? skreg han. Og dermed tog den fremmede vidden fat. — Det er Gyda, han render efter! græd hun. Men det hjalp hende lidet. Modent korn tåler kulde, lo han.

Det lettede i vejret ud på dagen. Fra fjeldet kunne han skelne, at folk drev fiskeri oppe i elven. Og han begav sig på vej skråt ned gennem lien og lurede sig ind på dem; for han var igen blevet mandolm af ensomhed og længsel efter mennesker. Der var Thorgeir Vom og Sæmund Hundefod med sin elleveårige søn og alle Hovlands huskarle. De stod ude i elven og trak vod; herinde på engen lå deres våben, et par blanke økser, og dynger af nytrukken, sprællende laks i græsset. Hallstein stod en stund inde i elleskoven og stirrede på dem. De var alle ude

i vandet, og ingen bar våben. Så bemærkede han, at de pludselig stod og stirrede op mod lien længere inde i dalen, den gjorde netop en drejning der; de så, at der rørte sig noget levende langt derinde, skred ned over den bratte li. Og Hallstein så også derind, og han vidste øjeblikkelig, hvad det var. Det så herfra nærmest ud som et stort udyr, en hunbjørn eller sligt, med noget på ryggen; det var i skind. Og det gik lige ud i elven, lagde sig til at svømme i den stride strøm, drev på skrå ned imod dem; og da det tog land, var det nærmere. Da så også de, at det var et menneske. Det styrede opad på den anden side og blev borte i skoven; det bar en unge på ryggen. Det måtte vist være et kvindfolk, sagde det derude i elven. Fredløs mands viv! skreg Sæmund mod elvesuset, og smilede sit bidske smil til stedsønnen Sigurd. Da sprang Hallstein frem. — Risen! sagde sønnen. Se Risen! — Hun flytter til ny Rise! råbte han med høj latter ud til Sæmund. De for sammen og ville i land til deres våben: Hvad var det for levende med de lange arme? sagde det først højt derude. Lignede en søkrabbe som han stod! . . . Og Thorgeir sagde, at sligt ikke var noget for en fager kone — rimeligt de flyttede! — Vent lidt! skreg han imod dem og greb deres økser, svingede og truede: Ud med jer igen! — Og Thorgeir, som stod inde ved land, drev han ud: Nej, sagde han, da passede vel en Hundefod hende bedre! . . . For så meget arme havde han i al fald, skreg han, at de kunne bruge spyd, om det behøvedes. Og derude i vandet tav de nu alle og dristede sig ikke til at svare eller søge ind imod land. Hallstein råbte: Og så må jeg takke for lånet af Thurid, Hundefod, her du står! og han slængte den ene økse over deres hoveder ud i den dybeste strøm; og de dukkede sig for ikke at blive ramt. Han stod igen med spyd og skældte Sæmund ud for det argeste, han hittede på; Sæmund havde vel ikke savnet hende stort, sagde han, for han var så godt som kvindfolk selv, siden Risen oppe i Vallarenuten gæstede ham hver vinternat og gjorde ham til kælling. Og de måtte stå i vand til midjen og høre hans stygge kæft, og de blinkede for hans stærke

blik. Men da han var færdig, stak han af ind i elleskoven og forsvandt med deres anden økse og så megen fisk, han orkede at bære. — Det var sidste gang, folk så noget til Hallstein is i øje. Og om Thurid hørte man intet mere; hun havde ikke søgt ned til gårdene længere inde i fjorden, og derfor mente folk, at hun vel havde gået sig bort i fjeldet det efterår, eller også var kommet ud for ulv eller sligt, som trak vesterud mod vinteren. Men efter det så de sig altid bedre om på Hovland, når de drog ud på fiskeri og anden fangst.

Da Sæmunds stedsøn den dag kom tilbage til gården, fortalte han sin halvsøster Gyda om Risen og det, han havde hørt. Hun dansede på engen og sang værre end før, og stifmoren æggede hende. Ud på efteråret hørte hun mere af den fremmede selv, som igen opsøgte hende, da nætterne blev mørke. En aften stod en skindklædt yngling og hjalp dem med at vande kvæget. Pas på kalven! sagde også han. Den aften passede de den fremmede op ved et hushjørne; og det var med nød, han slap fra det med livet den gang. Du skal ikke have din gang her! skreg det og slog efter ham med staver; men han rendte bort, og staveren ramte marken i stedet. Det var Sæmund selv og en til. Men hans kone, Thordis stifmor, hjalp siden de to af avindsyge (**misundelse**) og advarede dem i tide, og de mødtes i kostalden på Hovland. Det tyktes hendes onde hu, at bedre kunne det ikke gå, end at hendes steddatter blev dåret (**henrive; fortrylle (bedåre)**) af navnløse uvætter fra skoven. Og nu kendte hundene ham også, så de ikke gøede. Men om vinteren, når der lå sne i lierne, vogtede han sig vel for ikke at efterlade spor; han drog da fra skoven ned til elvemundingen længere inde i fjorden, og der tog han sig en robåd til låns ud af et af badehusene og roede om natten ud til Hovland, gik i land på næsset og søgte op til husene den vej.

En nat fortalte Gyda ham, at til våren ville faren gifte hende med fæstemanden hinsides Femdøgersvidden; brylluppet skulle stå, når han kom tilbage fra byen. Den fremmede var bare skæg og hår og klædt i skind, og hun vidste ikke, hvad han hed. Han havde bare

fortalt hende, at han var dømt fredløs af kongen for et drab på en mand, som han og hans frænder ikke var rige nok til at udrede bod for; og så var han rømt fra sysselmanden. Og mørkt havde det altid været, når han kom, så hun vidste næppe, hvorledes han så ud. En nat inde i laden tog hun ham over ansigtet og ledte rundt øjnene. — Det var den nat, hun meldte ham, at nu troede hun, hun var med barn: Her er et sådant vildnis af hår! hviskede hun. Jeg havde lyst til at vide, hvorledes øjnene sidder dig i hovedet, sagde hun. Og hun spurgte, hvad han hed. Jon svarede han; han svarede ligesom dengang foran Hallsteins jordhytte. Nej, men dit dåbsnavn! mener jeg. „Jon“ hedder de, som intet navn får i dåben. — Jon, Jon! svarede han hårdnakket. Og desuden vidste hun vel, hvem han var, snakkede han: Jeg skød over brudehestens manke! sagde han. Da slog hun ud med armene: Åh, lige meget, hvad i alverden du hedder. Lige meget, om du intet dåbsnavn ejer!

En morgen den vår var Gyda intetsteds at finde. Stedmoren sagde, at hun nok var lokket i bjerg af Jon oppe i Vallarenuten — hun havde ikke sunget og danset mindre til hans ære! — Strandens folk gik igen mandgar ind gennem skoven, og da var halvbroren Sigurd med; men hun var som sunket i jord. Men da de kom ind i kløften, hændte det samme som før: Et lynsnart spring over hovederne, så de ikke skelnede nogen ting; men det var vel Risen, som sprang. Og kløften kaldte de Risekløften efter det. Og siden hørte ingen noget til Gyda.

Så er det en sommerdag nogle vintre senere; mændene var på rejse ud fra skibrederne til høvdingemødet i Bergen, hvor unge kong Erik, Lagabøters søn, skulle krones. Og der sad atter få mandfolk hjemme på gårdene, men blandt dem var Sæmund Hundefod. Men Sigurd, hans stedsøn, Thurid og Hallsteins søn, var med til byen, hvor fosterfaren Thorgeir Vom ville få ham i præstelære. De drev laksefangst med vod inde i elvemundingen. Det er godt vejr om dagen og sol, så den brune søtang er næsten sort i farven. Der ligger en dyngge store, røde

laks i det høje græs, og nogle slår endnu med halen; og der er bredt tang over mod fluerne. Et par økser ligger også i græsset, og æggen blinker i solen. Folk vader ud i vandet og haler; de var heldige og kom ud for en stor stime; og de glemte rent sig selv. De vidste ikke et ord af, så stod der en ung mand på bredden, klædt i skind og væbnet med økse og spyd; hans ansigt var borte i uredt hår og skæg. Han tog deres økser på bredden: Lille Risen! sagde de. — Hvor er Sæmund Hundefod? spurgte det med rustent, groft mæle. — Her står han, svarede det. — Er det dig, der ikke gifter din datter bort til den, som ejede hende? — Og da det ikke knyede derude i elven, sagde han, at så kunne han komme og hente hende hjem igen hos Jon i Vallarenuten, om han var mand for det. Og så lod han følge en utrolig styg kæft og skældte ham ud for det argeste, man kunne hitte på om et mandfolk: at han hver St. Hansnat blev gjort til kvindfolk af den gamle Rise. De ude i elven havde ikke andet at gøre end at stå stille og lytte, til han havde talt færdig. Så greb han den ene økse og slængte den ud i elvedybet over dem, og de dukkede hovederne; men øksen ramte Sæmund i skallen, så han styrtede død om i strømmen. Da råbte han ud mod elvebraget: Jeg, Jon i Vallarenuten, vedkender mig drabet på Sæmund Hundefod. — Men den anden økse tog han til sig. Dermed stak manden af ind i elleskoven og forsvandt op over fyrrelien.

III.

Da Thorgeir Vom ud på sommeren vendte tilbage fra høvdingemødet, havde han gæstet biskoppen og båret sit ærinde frem for ham, at han agtede at bygge en kirke på næsset uden for sin gård. Og biskoppen havde lovet, at der to gange om året, så længe Sigurd var i lære, skulle komme en latinlærd abbed og holde messe. Thorgeir havde også ymtet noget om, at i fjeldet og ind over Femdøgersvidden lå al slags fredløst rak og menvætter, som benyttede enhver lejlighed til at gøre fjordens folk fortræd; han sagde, at der sagtens var meget andet, som ikke gik

efter Hvidekrists rette lære; der levede folk, som drev deres uvæsen og helbredte ved djævelens hjælp. Og her ville nok blive en forandring, når nu kirkeklokkerne kom op og begyndte at ringe ind til nattens fred. — Det blev aftalt, at den ene messe skulle synges julenat, den anden ved midsommertide, den tid omtrent da Gyda, Sæmunds datter, var forsvundet fra gården. — Ved den tid, Thorgeir kom tilbage, havde Thordis stifmor, Sæmunds enke, allerede givet sig i lag med en ny mand, en huskarl og fisker ude på næsset. Folkesnakken gik, at det femårs pigebarn, hun ejede, i grunden havde denne til far, og ikke Sæmund Hundefod, men hun blev alligevel døbt Gyda efter dennes ønske.

Den første tid efter dette lå Thorgeir oppe i lien og huggede fyrretømmer til kirken, styrtede tømmerstokkene ned fra fjeldet; det var malmfyr. Og dernede sled andet mandskab i det med heste og kørte tømmeret ud på næsset. Der stod allerede snedkere, som kløvede stokkene og huggede plankerne til, skar hvidtræet væk, så bare kærneveden blev tilbage. Med Thorgeir var der fra byen fulgt en kendt kirkesmed, som stod for alt arbejdet; han kom sidst fra Voss, men var fra en dal Østen for fjeldet. I følge med ham kom en læresvend, som var fra selve købstaden, han var ung og smuk, og en stor pigejæger. Om aftenerne oplærte han strandens ungdom i den nye danseleg, som var kommet så stærkt i brug nu om stunder, og hvor de dansede lange sagn, som han også kunne synge. Især helligdagsaftenerne var der fuldt af folk; da kom ungdom roende indefra og udefra i fjorden, og i godt vejr holdt de ud til den lyse morgen uden for kirketomten. De dansede Mariaviser først og hellige sagn; det syntes, som var det en art hellig gudstjeneste, de mødte til. Men efterhånden kom også viser om vældige kæmper, som sloges med uvætter og trolde, og om riddersmænd, som løste prinsesser af Risens skød. Og han var med til at lave nye viser. En dag hørte han et pigebarn efterabe den bjergtagne Gyda og trampe takt:

Brureblakkjen dau! Brureblakkjen dau!
Hau, Hau!
Kva leikar deg no i hug!

Da spurgte han sig for og fik sagnet om de to kvinder, mor og datter, som var blevet borte inde i fjeldet. *Han* kunne også en vise om en bjergtagen mø. Men han syntes bedre om det nye omkvæd og satte det ind i stedet for det, han havde. — Der blev flere og flere på næsset de aftener, efter som det rygtedes. Og børn og gamle sad i øksespånerne og så på. Blandt de småpiger, som sad der, var også Lille Gyda, Thordis stfmors datter. — En dag om efteråret stod kirken færdig mod uvætterne, med kors oppe på spiret og med den gabende dragekæft over alle gavle; tilbage var kun at tjære den, og det blev udsat til næste vår. Da skulle de også få en stor klokke hængt op i klokkestabelen. Men den efterårsaften samledes ungdommen om læresvenden fra byen og gennembankede ham, thi så er fortalt, at der var mange piger, han havde dåret den sommer. Kirkebyggeren bar ham ud i båden dagen efter, da de rejste.

Men da havde ungdommen lært danselege og kunne mange viser efter ham. Og skikken greb om sig mere og mere i bygden, den steg til en farsot. Og det hjalp ingenting, at den gamle abbed, som bispen sendte, talte imod dette som en satans rænke og som en ny hedendom. Der var især en gammel mand, som sad og puslede og lavede ny vise; den handlede om de tidender, som her var sket den sidste menneskealder, om Risen i Vallarenuten, der dårede og tog i bjerg. Det gik lidt langsomt med visen, den byggede sig op vers for vers, efter som de dansede sig frem i den; snart kom en med en stump, snart en anden; men det var den samme vise, som læresvenden fra byen begyndte at sætte sammen.

Fra det efterår gik Thorgeir Vom hver morgen med sine husfolk ned på næsset tilottesang og bøn. Og hver aften ringede han

eller en af hans huskarle til Ave Maria, indtil videre med en lille indviet bjælde oppe i klokkestabelen, på det at gården skulle stå i fred for uvætter og trolde. For da han byggede denne kirke, havde han mest tænkt sig den som værn mod dem oppe i Vallarenuten. Og fra bispen kom der en lærd abbed, som aftalt var, to gange om året og holdt messe i kirken på de store højtider, jul og St. Hans.

Nu er det at fortælle om Sigurd, som var i munkelære i byen. Han skikkede sig fremragende godt i de år; han fastede og bad og var på vagt mod onde tanker og mod trolddom. Og især var det hans egen skæbne, som æggede ham: hvorledes han på en underfuld måde var frelst fra døden, da han som spædbarn blev sat ud, og senere hans udødelige sjæl, hvorledes den havde fundet frem til Guds nåde. Han gik frem i lærdom og i Herrens tugt, og han skiftede navn i klostret, hed nu Eusebius. Hans fromhed var vide berømt. Men fremfor alt var han kendt viden om for sin store, fagre røst, når han messede eller sang den latinske kirkehymne om Hellig Olav og hans vidunderlige lys!

*Lux illuxit lætabunda,
Lux illustris, lux jucunda ...*
(Dagen strålerig er runden,
dagen herlig, glædebunden . . .)

De kaldte ham Eusebius Lux efter ordene i hymnens første vers. Det var en stor vinding for klostret at eje en sådan stemme i sit kor. Derfor holdt de også på ham i byen, så længe de kunne. Eusebius Lux blev der i ti år. Men da den tidende nåede ham en vår, at fosterfaren Thorgeir Vom var faret heden i sotteseng, tog han afsked øjeblikkelig. Prioeren i gråbrødremunkenes kloster skænkede ham en korkåbe, da han rejste; den bar et kors sømmet i guld på ryggen. Da var han en syvogtyve vintre, og hans halvsøster, Thordis Stifmors datter, Lille Gyda, en fjorten, femten år. Folk kendte ham dårligt igen; han var

mager og hvid i ansigtet, og hans øjne brændte. Hun stod på engen og dansede og sang omkvædet den forårsaften, da han nåede op til gården fra bådehusene.

Brureblakkjen dau! Brureblakkjen dau!
Jon! Jon!
Kva leikar deg no i hug?

sang hun og stirrede op mod fjeldet. Og så snurrede hun sig rundt, så skørtet stod som et skjold om hofterne. Sigurd mindedes med eet hin vår aften, da han vendte hjem med Sæmund Hundefod fra jordstykket under Vallarenuten, dengang hingsten blev dræbt af stenflisen, som Risen styrtede ned. Det syntes ham, at det var den Gyda om igen så lyslevende, halvsøsteren som blev borte og taget i bjerg; hun havde rige, røde læber og tæt krop; men ellers havde denne brune, blanke øjne. Og han så klart sin gerning her på stranden: det var at kæmpe mod menvætterne og al djævelskab og derved løse sjælene af kødets trældom. Den første aften foran kirkens alter svor han højt og helligt, at her skulle han ingensinde løbe træt. Og han nedbad sig den hellige jomfrus og St. Olavs hjælp i denne kamp. — Han var nidkært på færde tidligt og sent i kirken for at indpode Hvidekrists liflige lære i alle sind. Han optrådte også i nabolaget mod sejd og lammede dens virkning; en nat skulle han have manet djævelen i jorden nede ved bådehusene; han helbredte syge, og han løste kvinder af menrunernes onde vold. Thi megen ugudelighed og verdslig last gik i svang. For at lette menneskene i deres sjælenød messede han de ældgamle hymner. Han messede den til morgenstjernens pris af den hellige Ambrosius, den strenge, fuld af vælde: *Æterne rerum conditor . . .* Men han stod også der foran alteret hver aften, enten folk havde stunder til at komme og lytte eller ej, og sang den til aftenstjernens pris: *O lux beata trinitas . . .* Og halvsøsteren Lille Gyda var ivrig til at

søge derned og lytte til hans vakre sang. Hele efteråret og vinteren arbejdede den fromme munk, fastede og vågede på menighedens vegne. Og bygden forstod nu mere og mere klart, hvorledes et ondt væsen bestandig lå på lur efter hver moders sjæl. Men især stod der et vejr op fra alteret alle nætterne i julen, da uvætter mest er på færde. Og den store klokke i stabelen gik mere end det halve døgn for at drive det onde væk. I løbet af fastetiden holdt han heftige bodsprædikener for folket; han prædikede om den onde, der var som en brølende løve, søgende enhver han kunne opsluge —, som koglede og formørkede deres sind med overmægtige sanser: Satan var som Risen oppe i Vallarenuten. Men kraftigst tog han fat i dansen, hvor den gamle abbed slap; legen var en lastens farsot! ivrede han. Den var satans listigste kneb. — Og Lille Gyda var flittigere end nogen anden til at lytte til hans prædikener.

Det er atter vår på Hovland gård og dens blakkede marker. Og rønnen slipper allerede barken, så fårehyrderne prøver at lave lur af den; seljen har gjort det for længst. Den frosne jord tør i fjeldet; og der styrter små stenskred med iltre skrald, når klippestykkerne når ned og revner i rappe splinter, som flænger ellebarken og susende forsvinder blandt riset. Ungerne rendte rundt og spiste syre, eller ledte efter padderokkens spæde knob mellem det gamle græs, eller fandt sig en nød under det fjorgamle hasselløv. Og når de en sådan dag om aftenen sluttede arbejdet med kreaturerne på hjemmemarken og bålets røg drev lys ind mellem husene, hændte det med eet, at munkens halvsøster stod på engen, trallede himmelhøjt og sang stevet om brudehesten, som blev slået ihjel. Hun hujede og dansede, så det klang; og hendes stemme var stor og fager.

Jon! Jon! Kva leikar deg no i hug?

Og de gamle hjemmemænd stimlede til og så på hende; for jo, det var rigtigt nok: en eller anden havde hørt et par stød i en lur deroppe, hvem det nu kunne være! . . . Og dette gentog sig lørdagaften efter lørdagaften våren igennem. Det nærmede sig højsommer, da i gammel tid sommernatsfest blev fejret. Og fårehyrdernes bål var flyttet nærmere op under lien, og indmarken stod og lyste spraglet af blomster, af læbeløs og syre og hvid kommen og af ildrøde tjærenelliker.

Den aften stod hun på engen og dansede og sang. Munken så det og kom op om engen; han var just på vej til aftensang og gik i den kåbe, som prioren havde skænket ham; i hånden bar han en brændende fyrrespån for at tænde lyset på alteret. Hun satte i et skrig, da hun så ham, og sang så:

Hau! Soleis æ da laga, og soleis hev' da
gjengje:
Eg leikte mæ Risen helde længje.

— Ti, Lille Gyda! sagde han. Ti, med dig!
— Og han tog hende i hånden for at lede hende med sig ned til kirken: Her findes ingen Rise, sagde han. Da skreg hun op: Så! Har du ikke selv sagt det? — Og hun snakkede ivrigt, medens hun fulgte: Er du ikke selv bange for ham? Siden du synger sådan her om dagen! . . . Vist satan findes der Rise! Hør, hvor han spiller på sit gyldne horn! — Bare fårehyrden, som blæser på lur, svarede han og trak hende med sig. — Sit gyldne horn! trodsede hun. Se, hvor det blinker! skreg hun imod ham. — Bare rønnebarken! svarede han. — Han sidder der! trodsede hun, se! ... Gud nåde mig, såvist som jeg ser ham! svor hun: Ved den Onde, om jeg lyver! — Den Onde — ! stammede han forfærdet. Hvem — ! Skal han være dig nådig? — Ved kirkedøren sagde hun rent nej, hun gik ikke ind! nej, ved den Onde, om hun gjorde! svor hun igen. Og hun satte påny i et skrig og sang:

Hau! Soleis æ da laga, og soleis hev' da
gjengje:
Eg leikte mæ Risen helde længje.

Da klemte han fastede om hendes håndled, medens han satte den brændende fyrrespån fra sig ind i væggen. Og så bar han hende indenfor; det var ikke synd, det var sin halvsøster han bar, og knap nok det, for de havde jo hverken far eller mor fælles. Herinde agtede han at uddrive djævle og kæmpe den gode strid med den besatte kvinde. Han tændte de to alterlys med fyrrespånen, som han så slukkede. — Og gårdens folk ser dette, de stimler ned til kirken, står ved døren og glør ind, lytter til den brændende kamp foran alteret derinde i mørket, lytter til bendes skrig og de rolige svar fra munkens dybe røst. De stod med åbne munde, og nu og da svælgede de af bare spænding. For det blev en kamp med den Onde selv og hans hjælpere her på egnen eller Risen. Men desto heftigere blev hun; hun remser og skriger forhærdet imod ham:

Da sevjar i tre og borkjen slepp'!

Han bad Fadervor over hende; bagfra og forfra bad han det, som om han maledede det i pulver og dryssede det ud over hende. Og hans hånd, som havde båret hende, skjalv om den hellige bog, skønt det ingen synd var, men bare sin halvsøster, han bar. Men hun talte imod ham, blev ved om sit:

Sit' ein Rise nor i nut' . . .
Nor i nut' —

— Ti, Lille Gyda! sagde han mildt: Der sidder ingen Rise nor' i nut. — Da smældede en ørefigen som svar: Ka' du ikke høre, dit fæ! — Og han frydede sig ved at lide for Marias og Hellig Olavs skyld. — Han trak hende rundt til de hellige ting på alteret. Han greb krucifikset og holdt det foran hende, bad hende kysse det: Tvi vorde! skreg hun og spyttede. Og nu så de ude i døren, at hans ansigt var hvidt som bast, og hans øjne brændte underligt; han havde hvide skumblærer i mundvigen. Da greb han om hende og bar hende bort til vievandet; stiv som en bjælke var hun med eet at bære. Og der stænkede han hende over ansigtet og over de hovne, røde læber, remsede latinske bønner. Men da hylede hun højt: Spytter du nu også, din satan! — Så gik der krampetrækninger gennem hendes lemmer, og så kom klynkene: hun dånede i hans arme. Og han bar hende længere bort fra alteret, lagde hende fra sig på sidebænken i kirkeskibets mørke. Men der sank hans læber ned på hendes, og deres hede ånde mødtes, og han hviskede: Lille Gyda min! Lille Gyda! — Dig, der er Risen! klynkede hun, og hun sugede hans ånde som barn i svøb.

Da anfaldet var ovre, stod han skamfuld ved alteret, sønderknust af anger over dødssynden og med ryggen urokkelig til hende, messede hymnen *O lux beata trinitas* til aftenstjernens pris, så det rungede oppe under bjælkerne. Og han vendte sig heller ikke, da hun skoggerleende stormede ud af kirken, med udslagent hår, og trallede vildere end nogensinde:

Eg leikte mæ Risen helde længjel

Og folk vendte sig efter hende, medens de lyttede til hans stærke sang, der stundom lød som et råb i havsnød. Han blev stående derinde og messede langt ud på natten, ja lige til den lyse sommermorgen messede han

vesper, da solen randt op over bræen i øst; da var alterlyset brændt helt ned. Og da han steg ud i solen og til alle blomsterne, blev han stående blindet en stund med smertende øjne, og smøg sig så skrutrygget ind i sin stue, krøb under skindet.

St. Hansdag ud på dagen trådte fiskeren ind, som gik for hendes stedfar, og meldte ham, at Lille Gyda var intetsteds at finde; hun var som sunket i jorden; og en af fårehyrderne skulle have set hende danse trallende langs agerrenen og indover skråningen op under fjeldet, der hvor Sæmund Hundefod havde sin bygagerstrimmel og i sin tid fik hesten dræbt. Da sprang han ud af sengen og bad dem sanke folk sammen både indefra og udefra på stranden; så søgte han ud på næsset til kirken og tog igen fat på at messe. Og kirkeklokken gik klemtende med mellemrum, medens almuen drev til Hovland alle vegne fra, unge og gamle, mænd og kvinder. Og da der stod tæt af folk på engen og lyttede, og nogle havde våben med, steg han ud, og han bar da den korkåbe, han havde fået i gave; og krucifikset havde han i den ene hånd, i den anden vievand i en skål. Han bad dem med våben om at sætte disse fra sig igen, eftersom korsets træ sejrede over alt, og heller da tænde kærter og bære. Han gik foran og sang vers af Olavs-hymnen, medens kirkeklokken ude på næsset kimedede uden ophør; flokken fulgte efter med sine tællelys langs den lysegrønne, spirende ager og ind ad stien mod jordstykket oppe under fjeldet. Han stænkede vievand på bjergvæggen, medens kirkeklokken jog og klemtede dernede, og råbte med høj røst Gydas navn. Og de skred forbi bygager-strimlen og videre op mod Femdøgersvidden. De gik mandgar ind over fjeldmarken for fjerde gang, hvor de før havde gået og ledt, og sang salmer undervejs. Og for fjerde gang var det, som om det igen var sunket i jord. De gik og undrede sig: stadig skulle dette hænde ved løvsprings tide, da var det, disse menvætter var ude og dårede kvinder og lokkede i bjerg. For ingen var nu i tvivl om, at der var en Rise til, og at han boede i Vallarenuten. Og de gik og talte

sammen og mindedes, hvad før var hændt. En gammel mand mumlede hen for sig, så ikke munken skulle høre, og prøvede at komme på visestumper, satte en vise sammen af gamle vers, og han lavede også nye. — De gik mandgar langt indover; de var så langt inde, at de ikke hørte kirkeklokken, helt fremme ved Risekløften. De gik hele dagen uden at smage mad, de fandt sig lidt syreblade eller en kvanstilk og drak af bækkene. De mødte solen, som gik bag fjeld, da de kom tilbage og frem på højsletten igen. Og først mod nat var de nede på gården. De skred ind over hjemmemarkerne og langs agerrenen, tunge og tavse over det forfærdelige, som her atter var hændt. Da gik kirkeklokken endne og prøvede at ringe Lille Gyda hjem fra fjeldet; og nu var den blevet så varm, at det røg af klokkeakselens ved, så folk stundom bar vand på gængerne, at den ikke skulle fatte ild.

Eusebius munk skred ned til kirken og bar de hellige ting ind til alteret og satte dem på plads. De tog vågenat med det samme, det var St. Hans i dag; og han bad folk hent ild og tændte to nye lys på alteret, og så istemte han Hellig Olavs hymne:

*Lux illuxit, lætabunda,
Lux illustris, lux jucunda . . .*

Og kirkeklokken fik ny fart og kaldte på den bjergtagne. Almuen steg over dørstokken, de stod inde i kirken eller sad på bænken i sideskibet; det var mest de gamle. Men de unge hang ude ved kirkevæggen og lyttede derfra til sangen og gloede ind i mørket, hvor munken stod i sin korkåbe mellem de to lys, som skælvede skræmte, og løftede sine bønfaldende arme op mod hvælvet. Derinde gik hymnen uden hvile, så tung og mørk. Nu så munken sit eget liv, lige fra dengang han blev sat ud som spædbarn og frelst; han så den blakkede, fattige indmark med de små syreblade og padderokkens spæde od, så

Vallarenuten med de to sorte portaler i bjergvæggen, og Risen som hin vårdag slå halvsøsterens brudehingst ihjel; han mindedes Store Gydas endeligt og bjergtagningen og deres søgen; han så for sig buskene, som suste over deres hoveder i Risekløften efter utyskets ridt; og han mindedes den fæle stund ved elvebredden, så den røde laks og bredøksens stål, som blinkede i det grønne græs —, så Risen, som hånede Sæmund Hundefod, dengang hans rette mor Thurid som et vilddyr i skind, en hunbjørn, for over åen og op ad den anden li. Alle de onde tidender levede op igen. Og han så det allersidste — dødssynden i nat! — lige på randen af blodskammens afgrund! — følte påny sin halvsøsters søde læber, mindedes duften af hendes ånde! . . . Hymnen gik vers for vers; han gentog og gentog. Men især gentog han slutningen, det sidste vers om frelsen ud af kødets fristelser og fra dødens pest —, at Hellig Olav skal tage os alle under sine vinger:

*Quos injestat vis carnalis
Corruptela generalis,
Pestis potens et letalis,
Nos sub tuis tutos alis
Tua salvet dextera!*

Os, hvem kødets magt nu kuer,
hvem fordærvels' altid truer
med al brøden og al døden,
gem os under dine vinger,
bær os på din stærke hånd!

(Overs.: Herman Lunde)

Hans sjælenød steg i vælde op mod det høje og flammede, som soldamp gør en vårdag fra nyvendt muld, svøbte hans sjæl og alteret ind.

Det var stor sommernat herude. Fjorden lå spejlblank. I sydvest viste fuldmånen sig langsomt ude mellem skærene, en stor rød sommermåne, tittede frem som en vætte og fyldte himmelranden; og fjeldsider og holme og næs stod underlig mørke mod månens runde, røde glød, syntes blå som hærdet, nysmedet stål. — Udenfor og op ad kirkevæggen stod ungdommen målløs, de stod så tunge og mod i hu og lyttede. For nu hørte de alle af hans rædde røst, piger og drenge, at Risen var til, og var stærkere end korsets træ, end viet vand. Det var nu slået fast en gang for alle, og de behøver ikke tro, de *ved* det nu. Da var der med eet en pige, som brast i at synge og sprang frem på engen:

Brureblakkjen dau! Brureblakkjen dau!
Jon! Jon!
Kva leikar deg no i hug?

Hun ludede sig frem som for at tage tilløb, trampede takt og stirrede i trods op mod fjeldet, svingede sig så rundt. Det var som et herråb for ungdommen. Da kom de løs fra kirkevæggen, trampede ligesom hun og trallede hendes omkvæd, stirrede op mod fjeldet og skreg højt, svingede sig rundt. Det lattede underligt sindene at danse stevet. Og den gamle mand, som havde mumlet den hele dag ind over vidden, da de gik mandgar,

tog nu visen op, sang mellem omkvædene vers for vers som læresvenden fra byen havde sat det sammen, om hende Gjøa på Hovlands gård, som Risen dårede og lokkede fra hendes fæstemand, da han lå i leding ude. Men ellers vidste man knap, hvem der sang for; det blaffede op —, som når tørre kviste kastes på bål. Og flere og flere kastede sig ind i dansen mod Risen og de onde vætter:

1.

Fraa Hovland laa dei i hærfærd ute
— Brureblakkjen dau! Brureblakkjen dau! —
baae husband aa kvar dan nyt'e gut'e.
— Jon, Jon! Kva leikar deg no i hug ?

Paa Hovland va ingjen karfolk inne,
anna so kvende aa bonn i linde.

Da va so bjart ei jonsok-nott,
kom risen sigand or nut.

Da va jonsok-notti dan ljose,
skrei trollefærd ne myllo huse.

„Eg tok heim kalven, du mysste i aa:
no gjeng' han aa gneg' vene kveite-saa.

Svar meg, møi 'nonde Hovlands-lie:
vil du heim te kalven din rie?

Svar meg, Gjøa i Hovlands-gar'e:
vil du sova up paa min arme?“

Te so svara ho Gjøa i Hovlands-bur,
ho sat mæ harm i sin hug:

„Neinei, du Jon i Vallarenut!
Eg svor mi tru aat ein kristna gut'.

Neinei! Min festarmann for i ledingsfærd:
Di maa eg 'kje rie mæ deg i bærg.“

2.

Stjukmori skoa seg attyve hærd:

„Eg, trur lel, du hev' deg ein hjartans kjær!

Paa bringeklut ter, du leikar mæ kar:
Kven æ din ungjes far?“

„Da sevjar i tre, aa borkjen slepp':
daa gjeng' eg meg ut, skjer' siljekjepp'.

Slepp' gjer' borkjen, aa søtjørki dryp':
daa lyster meg gaa 'nonde nip'.

Borkjen slapp, aa søtjørki draup:
dar saa eg bærgjekongjens rakkje laup.“

„Eg ottast, du saa bærgjekongjen sjøle;
eg ottast, tvo eine de reidde dykk bøle.“
„Hau! Soleis æ da laga, aa soleis hev' da
gjengje:
Eg leikte mæ risen helde længje!“

3.

Risen blæs' lur fraa nutann ikring,
dei aaspebla skjælv', dei hellune spring'.

Aa Gjøa ho fer' paa vollen aa dansa:
Da monne Vallarerisen ansa.

Gjøa het paa bærgkongjen hera:
Da slap ho fulla te inkjes gjera.

Gjøa ho skreik bærgjekongjens namm:
da slap ho gjera foruta gagn:
„Høir meg, Jon, kor i nuten du sit!
du tar' 'kje bea meg længje dit.

Eg hev' vore dar førr, aa eg længtar dit att':
dar hev'e tvo sove so hjarteleg gott.

Eg hev' vore dar titt, aa eg finn' dit att':
dar hev' eg sove so mang ei nott.“

„Gjøa, Gjøa, dans i min gar!
Her skal me leika, nær soli glar.“

Risen rei yve gjel aa urd,
aa alle smaa aaspebla skolv, dar han for.

Risen skrei ner i mannaheim,
han fann mæ spitord aat deim.

Risen sto mæ sit sværd or slira;
aa laksen laa, spratla i gras aa syra.
Risen stod uppaa elva-bard,
tala te bonde aa hans heimekar:
„Eg takkar deg, bonde, fø dotteri di!
Mi va ho alle dei maanane ni.

Eg takkar, du festarman', deg fø laan:
Her greier i gjæld eg eit baan“.

Risen kvarv nor i nuten kvasst.
Laa att' eit reivabaan, gret i gras.

Aa Gjøa slo rim mæ fotom i bakkje,
aa høgt gjøidde kvar dan Hovlands rakkje.

Ho dansar i li aa ho dansar i urd,
ho dansar dit, bærgkongjen bur.

Ho dansar fraa bloma, ho dansar fraa straa,
— Brureblakkjen dau! Brureblakkjen dau! —
ho dansar seg aav i bærgje da blaa.
— Jon, Jon! Kva leikar deg no i hug?

De ældre, som sad inde i kirken, blev var dem derude på engen og søgte stimlende ud, blandede sig med dem og begyndte at trampe takten i bakken som de. Og munken mærkede til sidst, at han stod her alene foran alteret; han kom ud med krucifikset i sin hånd — et ansigt som bast i den sorte døråbning; og nu var det hvide skum langs læben blevet til brun skorpe: Nej nej! skreg han. Det er satans værk! Er I afsindige, folk? — Men ingen hører på ham nu. Og han måtte ind igen til sit alter. Og farsotten herude tog bare til ved synet af den skrækslagne munk. De så spøgelser og hørte toner oppe i fjeldet, trampede sammen med de unge deres trods mod Risen. Højere og højere lyder visens forfærdelige ord. Og farsotten smitter; flere og flere hægter sig på — et helt tog af dansere,

gamle og unge, hele almuen. De danser sin gru af sig. Det øger i vildskab. De unge piger får, flere og flere, udslagent hår, og når de rettede deres hoved i trods, var det, som hestemanker fæg. Dansen går op mellem husene, ind over tunet; og kommer så ned igen til kirken, farer ud over den bratte hasselli ned til strandkanten, følger stranden rundt næsset og tilbage op til kirken, hen over dens viede eng. De begynder visen forfra, så snart den er slut, danser og synger. Og stemmerne stiger. De danser, til nogle falder om mellem gravene, ligger besvimet; og nogle piger brækker sig også. Men kirkeklokken går uden ophør. Og sommernattens måne stirrer ned. Og Eusebius Lux bræger derinde mellem de to talgkærter, som skælver skræmte:

Quo injestat vis carnalis . . .

(Oversættelse af balladen s. 192 ff.: Se s. 219).

I omtrentlig prosagengivelse lyder balladen side 192—95 således på dansk:

1

Fra Hovland lå de i hærfærd ude / —
 Brudehesten død! Brudehesten død! /
 både husbond og alle raske drenge. /
 — Jon, Jon! Hvad leger dig nu i sinde?
 //På Hovland var ingen mandfolk
 hjemme, / alene kvinder og børn i
 svøb. // Det var så klar en St. Hans-
 nat, / kom risen skridende ned fra
 fjeld. // Det var St. Hans-nat den lyse,
 / gik et tog af trolde ned mellem huse.
 // „Jeg tog hjem kalven, du tabte i å:
 /nu går den og gnaver godt hvedekorn.
 // Svar mig, mø under Hovlands li: /
 vil du hjem til kalven din ride? // Svar
 mig, Gjøa i Hovlands gård: / vil du sove
 på min arm?“ // Dertil svared Gjøa i
 Hovlands bur, / hun var så harm i

sinde: // „Nejnej, du Jon i Vallarenut!
 / Jeg svor mig tro mod en kristen gut.
 // Nej-nej! Min fæstemand for i
 ledingsfærd: / Ej kan jeg ride med dig i
 bjerg.“ //

2

Stifmoren så sig tilbage over skulder: /
 „Jeg tror, du har dig en hjertenskær!
 // Din brystklud viser, du leger med
 mænd: / Hvem er din unges far?“ //

„Saften stiger i træet, og barken løsner:
 / da går jeg mig ud, skærer seljekæp.
 // Barken brister, og birken drypper: /
 da lyster mig gå under fjeldet ind. //
 Barken brast, og birken drypped: / der
 så jeg bjergkongens hund løbe.“ //

„Jeg frygter, du så bjergkongen selv; /
 jeg frygter, I redte jer leje I to.“ // „Hå!
 Således er det mager, og således er det
 gået: / Jeg leged med risen for længe!“

3

Risen blæser lur fra fjeldene omkring, /
 de aspeblade skælver, klipperne
 brister. // Og Gjøa går på engen at
 danse: / Det monne Vallare-risen
 bemærke./ Gjøa kaldte bjergkongen
 herud, / det gjorde hun dog rent
 omsonst. // Gjøa hun skreg
 bjergkongens navn: / det slap hun at
 gøre foruden gavn: // „Hør mig, Jon,
 hvor i bjerget du sidder! / du skal ikke
 bede mig længer did. // Jeg har været
 der før, og did længes jeg igen, / der
 har vi to sovet så hjertelig godt. // Jeg
 har været der tit, og jeg finder tilbage
 dertil, / der har jeg sovet så mangan en
 nat.“ // Gjøa, Gjøa, dans i min gård!! /
 Her skal vi lege, når solen går ned.“ //

Risen red gennem kløft og ur, / alle de
 små aspeblade skjælv, der han for. //
 Risen skred ned til menneskenes
 verden, spotted med hånsord over dem.
 // Risen stod med sværd af skede; /
 laksen lå sprællende i græs og syre. //
 Risen stod på elvens bred, / talte til
 bonden og hans hjemmemand: // „Jeg

takker dig, bonde, for datteren din! /
 Min var hun alle de måneder ni. // Jeg
 takker, du fæstemand, dig for lån: / og
 skænker til gengæld dig et barn.“ //
 Risen forsvandt nord i fjeldet brat. / I
 græsset lå et grædende svøbelsesbarn.
 // Og Gjød sparked med foden i
 bakken, / højt gød' alle Hovlands
 hunde. // Hun danser i li og hun
 danser i ur, / hun danser did, hvor
 bjergkongen bor. // Hun danser fra
 blomster, hun danser fra strå, / —
 Brudehesten død! Brudehesten død! —
 / hun danser sig bort i bjerget det blå /
 — Jon, Jon! Hvad leger dig nu i sinde?

Færden,

eller om ham, som skulle føre
 sin stamme ud af
 de febergiftige sumpe.

MYTE

Der var engang en stamme. Den boede i syden ved havets bred. Det var en lille stamme, bare på et eller et halvt hundrede hoveder, med kvinder, oldinge og børn. Og bredden rundt golfen var over al måde frugtbar, og årstiderne skiftede rask, jog på

arbejderne; men her var sumpet, og sletten lå lige under en høj fjeldryg, vendte imod vest; og det var som alle jordens små kilder havde sat hinanden stævne her inde ved fjeldets fod: det piblede op i lyset langs hele bjergvæggen, og hver kilde lavede en pøl med slam, giftig grønt som ir. Så den smalle strimmel land ned imod havet var usund for mennesker at bo på. Især var morgenerne med deres skygge uglade og feberfarlige med den drivende, klamme dug. Men her var stammen nu engang standset og havde slået sig ned med sine geder, det var så langt tilbage i tiden, at folk ikke kunne mindes det. Her var blandt andet fiskeri at gribe til, om det kneb, og alle havets frugter, østers og muslinger og de mange andre forunderlige smådyr, som lå og krøb i sandet, hver gang havet sugedes tilbage ved ebbe.

En dag døde stammens gamle far af feber. Han hørte til de stærke og hærdede mænd, som følte skam ved at være syg. Han stampede imod så længe som muligt og skjulte sin sot og fulgte gedehjorden som de andre mænd for at værgе den mod ulv og udyr, indtil han nu en aften ravede ind i sin rørhytte for aldrig mere at komme ud igen på egne ben. Da sønnen grov ham ned og væltede sten ovenpå, for ikke at hunde og andre ådselsdyr skulle sparke jorden bort og nå ned til liget, lovede han i sin sorgfuldhed højt og helligt, at her på den usunde stribe ved havet kunne stammen ikke længere blive boende. Men så kom gravøllet og den muntre vin. De åd og de drak. Og stammen krøb glad i seng. Og han selv glemte i øjeblikket sit løfte over farens grav. Men om natten vågnede han af en ond drøm og rejste sig overende, han skjælv over hele sit legeme, da han vågnede, af drømmens alvor og dens skærende klarhed — den kom klar som et febersyn. Thi han tyktes i et glimtende nu, at han så alle stammens kendte ansigter ligge på bære i rad og række; de lå der med gul ansigtshud og med magre udbrændte øjne. Og der blussede i dette samme røde nu en stor plan op i ham.

Om morgenen kaldte han sine stammefæller sammen som sin fars søn og deres nye overhoved; han fortalte dem sin

drøm om de gustne ansigter på båre. Og så nævnte han det livsfarlige ved et sligt bosted i sumpene her inde under det høje fjeld mod øst: Duggen — et skyggernes rige! og den glødende sol lidt over middag. Et dødens rige. Intet under, at man tidlig vandrede heden på et sådant sted! Hans drømmesyn i nat var et jærtegn: i det bares det ham før, at dette til slut blev selve stammens død! Thi menneskene blev jo her bare en mandsalder gamle; så bukkede de under og døde . . . Da nævnte han sin store plan: Stammen skulle straks bytte bopæl, bytte jord, udsigt, himmel! Man var blevet boende her i de giftige sumpe af bare vane og af dvaskhed; men nu agtede han at rykke dem op. Thi en mandsalder var dog mere end tredive somre sådan som hidtil.

Mændene kom i tung tvivl ved hans ord. Thi det var ikke faldet nogen i stammen ind at tænke sådan. Men nu måtte de i grunden give ham ret, når de tænkte sig om: ingen her levede jo længere end een mandsalder! Hans far var en af de få stærke, som gjorde det. Men der var de kvinder, som straks forstod ham og helt; det var blandt de unge især sådanne lige før deres svagheds dag, da de bliver svulmende og ustyrlige af mod. Og han mødte her en sådan og nævnte nøjere sin plan. Op over bjerget der i øst, videre gennem skov og sumpe, over elve og søer ind mod de feberfrie lyse fjelde, hvor solen ikke brændte og årstiderne ikke jagede en som her! Hun smilede i samme øjeblik og fik ild i øjet: Ja, så huede hende den store færd! Der stod tre sådanne kvinder foran ham og lyttede, med bare atten grønne somre i deres hjerte. Og han talte med voksende mod til hele den forsamlede stamme; han beredte dem på, at færden kom til at friste deres evne, det blev måske en ond prøvelsens nat, den tid den stod på; men stammens evne ville vokse ved rejsens strabadser. Og når de først var fremme, lyste jo nye bopladser og nye tider rundt om dem. Og før han sluttede, følte de alle i sig den samme mandens trang som han til storværk og til viljens udfoldelse, det som menneskene kalder mod.

Allerede den dag gik de i gang med

forberedelser til færden. De slagtede en oksekalv, rev dens kød ind med havsalt fra stranden og tørrede det så på bjerget i aftensolens stråler. Næste morgen var der opbrud; det var midt i foråret. Man førte stammens gudebillede med sig, nogle lerpotter og kar, en skindsæk med sædekorn til den nye hjemstavn, en malkeko samt trækoksen og hele flokken af geder. De stævnede op mod åsryggen i øst, ud af skyggens og duggens rige mod den opgående sol, som bjerget endnu skjulte. Og luften dirrede af munter udve fra mennesker og dyr — bræg og latter og brøl, som blandede sig; hundene bjæffede og snøftede i hver busk. Man tog det med mag opover. Thi der var flere svangre kvinder i stammen. Men i skumringen nåede de op over bjergets ryg og gjorde sig leje der for natten. Næste morgen stod stammen på åsryggens kam og tog afsked med sin gamle boplads dernede: Sumpenes giftigt grønne slam ... de blågrå agaver med blade, som løb ud i hornede spidser, sylskarpe som rovfugleklør ... og de høje siv, som ludede våde og grågrønne under den tunge dug. . . det blege lysegrønne hav udenfor, som myldrede af fisk under de smægtende bølger . . . ude i disen en ø, hvor vulkanens bål blæste brun røg op mod den blændende hvide solluft. En blomst op af en håret figenkaktus stod lige her yderst på skrænten, tegnede sig som et blodrødt sprøjt, og nær mod det fjerne blege hav og den blændende himmel; den syntes ham at ligne drømmen forleden nat, da udfærdsplanen for i ham. Men til den anden side lå deres nye land; her fra kammen så de også østover og hilste det: skov, slette, siv, vand, nye åse, dale, — så langt ens øje kunne nå; og så de feberfrie lyse fjelde, færdens stolte mål. Der var langt dertil; ja, der var nogle her, som allerede drog et dybt suk ved synet.

Først gik færden ned over en skråning og frem til en slette. Det var en over al måde uvejsom strækning. Der var egeskov med et net af efeu op over grenene, sumpe og svære træstammer, som stormen havde væltet og nu lå overende og rådne; og op af deres indvolde groede slyngplanter og kalaer, og dør

krøb store myrer og rendte fede kæmpefirben rundt. De vadede frem gennem krattet, plumpede i, sank dybt. Skoven fyldtes med fortvivlet, spørgende brægen og det sørgmodige brøl fra koen. De havde økser med og måtte stundom fælde træer for at komme videre. Men det skred dog fremad. Det var vanskeligt at finde natteleje her; man huggede grene og kviste til det og sov derpå om natten for at slippe for den våde jord. Og det vrirlede af fluer og myg og bremses, så folk og dyr var ved at blive ædt op og ikke vidste deres arme råd. Den første dag mistede de et kid, ingen kunne sige, hvorledes det var blevet borte. Og så blev en mand bidt af en giftig orm, da han vadede frem i de blå siv. Allerede om eftermiddagen blev han syg; ud på natten døde han.

Det blev slidsomme dage. Der gik dage, hvor man ikke mødte en åben plads. Men de skimtede himlen og så, hvor solen stod, så de hele tiden vidste, hvor øst var. De jog vilde dyr op i krattet; der var vildsvin, ulve, og to hunde blev dræbt, så nu holdt resten sig tæt ind til flokken, pibende og med halen mellem benene. Og om natten skiftedes unge mænd til at stå vagt. Til sidst kaldte de sumpen Tolvdagesskoven. Og han støttede sin kvinde og hjalp hende, eftersom også hun var blandt dem, som var med barn. Og stundom satte hun sig op på oksens ryg. Han havde givet hende navnet Stjerne, thi hun hørte hans nat til og var hans elskede, stammens vordende mor. Ingen malkede som hun; der blev altid een skål mere, når hun gjorde det, thi for

hende holdt ikke koen og ikke geden sin mælk tilbage. Man fortalte, at en bjørn var set, den fulgte langsomt efter stammen; han vidste det var, fordi den vejrede frugtsommelige i følget. Men han svang sit spyd og hujede imod den, og holdt den således på afstand.

En morgen, da de gjorde sig rede til at drage videre, klagede Stjerne sig syg. Hun blev syg for tidlig. Men hans gamle mor hjalp hende. Det var første gang hun fødte, og veerne gik så højlydt gennem Tolvdagesskoven, at småfuglene oppe i træerne tav. Ved middagstid blev hun forløst, og det var en søn. Den dag hvilede stammen og holdt fest for det nye høvdingemne. Næste morgen drog de videre, for insekter og skorpioner vejrede blod, samlede sig og gav dem ingen fred. Stjerne var endnu svag, og hun sad på oksens ryg med den nyfødte i skødet, medens manden drev dyret. Men om aftenen ville drengen ikke suge, og ved morgengry var han kold og død. Et giftigt insekt måtte have stukket ham alligevel.

Faren gravede ham ned ved en eg og lagde en sten over, at ikke vilde dyr skulle komme til; og så blinkede han trøstefuldt til den unge mor, at det havde ingen nød: før året var omme, havde de to nok skaffet sig en ny søn. Så brød de atter op og drog videre. Da var de ude af den første slette og styrede ind i en dal, som gik ret mod øst. De vadede hele dagen i bare kalabægre. Og de kaldte stedet Kaladalen. Balsampopler stod og åndede sødt langs bækken op i den lyse luft. Nu gik moren. Men hun havde feber og ravede ustøt på sin fod, så manden sagde, hun skulle gå bag oxen og holde sig i dens hale. Det lattede og styrede hendes skridt. Men feberens brand voksede, og hendes øje blev underlig fedt i blikket, som det var dyppet i olie. Efter middagstid sad hun atter oppe på oksens ryg. Men han gik ved siden af og støttede hende; thi stundom faldt hun sammen, det var, som hun ikke bar sin egen ryg. Men engang farer hun pludselig i vejret, rejser sig helt op på oksens ryg, galer ud i den tomme luft og vil plukke hvide kalaer ned fra skyen; thi i vildelse ser hun for sit øje

intet uden store og små kalaer. Det lød uhyggeligt som et traneskrig; og atter tav småfuglene. I det samme nåede de en egegren; den greb hende og fejede hende af oksens ryg. Da tog han Stjerne på sin egen ryg og bar hende. Men han følte, hvor hun sank sammen, og hendes hænder magtede slet ikke at fatte om hans hals, ja, hun svarede ham ikke, når han talte til hende. Den nat lå hun ved hans side, vissen som en knækket kala, huggede sig stundom fast i ham med hænderne i rædsel for febersynerne og skreg om hjælp. Stammen lå over en dag for hendes sots skyld; og de unge mænd nyttede tiden, drev rundt i skoven med spyd og fældede vildt. Da aftenen kom, var hun uden stemme. Og om natten døde Stjerne ved hans side. Han lå en stund og så i stedet for op på himlens høje stjerner, og trøstede sig seiv: Der var det, tænkte han. Thi alle stammers gamle sange fortalte om det selvsamme: Om vandringen gennem lidelser og savn frem mod nye lyse egne, til død for nogle, men til genfødsel for andre, eftersom ingen nåede store mål uden gennem prøvelser. Og den færd lutrede viljen og gjorde dem til herlige mennesker; bare det at nå til bunds i sig seiv og fatte sin egenart var jo allerede som at finde ny bopæl, dyrke nyt land . . . Således trøstede han sig i sin kvide. Og tidligt om morgenen grov han hende ned. Så drog de videre, medens han talte til dem om stammers færd mod fjerne, skønne mål. Hele to dage vadede han med sin kvide i stille, hvid kala. Men da dalen bøjede af, forlod de den og fortsatte mod øst. De nåede over et højedrag, og så lå der en ny slette foran dem; langt derinde på hin side rejste fjeldet sig med sne øverst, tindrende gylden i solen. Ved det fjerne syn var der nogle som mukkede, thi de kunne ikke glemme, at stammens unge søn var død; de mumlede noget om, at den slags fjerne mål og ubestikkelige, vilde vilje bare var ungdommelighed: Dette ligner jo gedebukkens jag i brunsttiden, sagde de. Han svarede dem dette, at på en slig færd lærte de at kende sin egen kraft, og derved at tro på sig seiv. Og andre hånede ham rent ud: Hint

drømmesyn dengang, da han så hele stammen på ligbåre, skrev sig nok bare fra maven: i gravøllet over sin far havde han drukket for megen vin oven på den ferske gedeost. . . Således talte de. Det var første gang, stammen knurrede. Men andre støttede ham. Og især gjorde de tre unge kvinder sig umage for ham; de kappedes om at lære at malke som Stjerne.

Nu arbejdede de sig frem gennem bare slåentorn og hybentorn. En hel slette af tæt hybentorn! Der hang totter tilbage af ulvehår; og de små kid sad gang på gang fast, medens deres spæde brægen skar gennem luften. Og inde i krattet lå de vilde dyr, som ikke ænsede torne; og der var giftigt kryb og orme. Man stred sig frem; stundom huggede de sig igennem det tætte hegn. Blodet silede, og flængerne sved; og nogle blev øre af smerten. Det blev en drøj slette, den tog sit halve måneskifte, før de var igennem; og der var nok ingen tvivl om, at denne slette var fuldt så ond som Tolvdagesskoven. Det var til sidst som brægene og brølene tørrede ind i dyrestruberne. Og man kaldte stedet Tornesletten. Det begyndte også at blive knapt med rejsekost, så man måtte gøre holdt for at jage, og det sinkede yderligere. Og dertil var der dybe, stride elve at vade over. Her gik folk til i begyndelsen. For de vadede dumdristigt ud. Men bunden var slibrig og fuld af grønske, så der ikke var fodfæste, og strømmen tog dem, og de måtte følge med nedover et langt stykke, før de fik baksat sig ind til bredden igen; men nogle blev borte i hvirvlerne, således den unge mand, som bar stammens gudebillede. Men også en kone forsvandt sammen med oxen, hun sad på dens ryg; kun en ensom vandringsstav flød derude efter hende, hvirvlede rundt sammen med gudebilledet. Senere blev man mere varsom, prøvede sig frem; de måtte ofte i land igen og gøre lange omveje op langs elven for at finde nyt vadested.

Han følte, hvor stammens mod og vilje hver dag blev sat på prøve. Men de stred for de kommende slægter, sagde han og pegede: Derinde i øst lå de feberfrie fjelde i gylden aftensol. Og han hørte ikke på dem, som

knurrede og svarede, at solen på sneen derinde lignede offerblod, spildt på alterets gule tuf. Foran dem alle gik han. Og lige i hælene fulgte de tre unge kvinder, som alle drømte om at blive hans næste Stjerne; de lignede ham med solen, og i de tavse nætter kaldte de ham også således i deres hjerte. Og følelsen af egen styrke berusede ham. Han skar sig i denne sejrusrus en fløjte af bark, med små huller i til fingrene, for at den skulle få skiftende toner; og når stammen om aftenerne sad mødig og flænget, thi dagene var som en ond drøm for dem, så spillede han på fløjten for at dulme deres sind. Han tænkte på de store dybe kalabægre, medens han spillede, og på slåentornens hvide blomsterdrys og på kaktusblomstens blod. Stammen lyttede og faldt i søvn. Især de tre unge kvinder lyttede til hans spil. Og når han var færdig om aftenen og alle sov undtagen de tre unge kvinder, så lagde han fløjten i vand til næste dag. Men om natten gjorde han dagens regning op med stjernerne og mindedes dem, der døde: et barn bidt af en skorpion, en kone druknet og manden med gudebilledet, en yngling spidet af et mandolmt vildsvin . . . det var så lang en regning. Men hver morgen vakte han dem til ny dåd ved fløjtens toner. Og han bare glædede sig i sindet til den nye dags genvordigheder.

Thi færden blev for ham mere og mere et sindbillede; dens mål var at rense stammen for giftigt slam. Derfor var han øjeblikkelig over dem, når han skintede egennytte eller andre fejl; han lagde således mærke til grådighed, hvorledes de uden blu åd maden fra hverandre, og han sagde dem andre sandheder lige op i ansigtet for det. Og da mukkede de aldrig; for den forseelse, som hver gang gik forud, beviste jo til fulde, at han talte sandt. Og de unge kvinder hjalp ham at opspore syndere. En dag blev atter en yngling sønderrevet af et rasende vildsvin, de havde fældet dets ene unge. Om aftenen sad stammen modløs og mindedes ynglingen. Men da han mærkede det, skældte han dem først ud for blødagtighed ved synet af døde: De kommende slægter! sagde han. Men så ser

han, at det jo bare er en lille klynge, som sidder her rundt om vildsvin-spiddet og æder af stegen. Og han benytter lejligheden, kaster sig glubsk over dem: Hvor er samfølelsen! skreg han. Og de sidder tavse og duknakkede, fordi han havde så evig ret i hvert ord . . . Og en dag var der to, som havde skudt en trane, den stod på eet ben og sov i elvens sand. De gemte den for at have den for sig selv, men en af de unge kvinder meldte det. Og det blev igen den samme historie. Han kom over dem, da de just var i færd med for vingestykket at tilbytte sig en herlig gul og sprød salat, som en pige havde fundet på en skråning; og han skreg, at i denne hæslige stamme købslog man jo bare med hverandre, byttede, men skænkede aldrig noget bort uden vederlag! så den, som intet vildt nedlagde, sov ind på tom mave. Vanskabninger! kaldte han dem. Den slags forseelser opdagede han hver dag, da hans øje først var opladt. Og han sagde dem kun onde sandheder, de fik aldrig en opmuntring, hørte ikke så meget som et godt ord, han bare rakkede ned og revsede, og pegede så østover mod det nye rige.

En aften nåede de ned til en sø, hvor der var fladt, og elven fligede sig ud i mangfoldige løb som trevlerne i et palmeblad; og grunden var våd og leret. Der sank koen i. Og de arbejdede i deres ansigts sved for at hale den op igen; de fældede træer, så de havde noget at stå på, lagde grene rundt om, huggede stave til og prøvede at stikke dem ind under dyret og veje det op. Men koen bare sank. Til sidst måtte de gå fra den for at finde sig selv et brugbart natteleje længere oppe, før mørket faldt på. Nogle slagtede den i huj og hast, huggede den op der i dyndet og bar de blodige kødstykker med sig; for blev den der natten over, ville den enten blive borte i æltet, eller rovdirene ville have ædt den op. Og de mistede også de tre bedste malkegeder i sumpen samme aften. Men han sagde, at det tab gjorde ingenting; for havde han ikke set, hvorledes de under hele færden uset stjal sig til at malke både dem og koen? Så når de små børn skulle have, var yverne tømte. De kommende slægter! hånede han. Og de tav

atter, duknakkede af bare synd.

Men koen var radmager og kødet kun sejge trevler, så nogle søgte i stedet op i bækken, hvor fiskene allerede var gået til ro; de behøvede blot at stikke deres arme ind under stenene, så kom de frem igen med en fed sprællende fisk i næven. Og derved mindedes de med bitterhed den gamle boplads nede ved havet, hvor de også bare behøvede at stikke hænderne ned i dybet for at hente en fisk op. Da de havde beredt fisken, satte de sig for sig selv på skråningen for at æde den i fred. Men han var straks over dem: Del med stammen! skreg han. Og de måtte lystre. Men de knurrede, alle knurrede: Åh! sagde de bare. Men da rystede de på hovedet — lignede koen, når den arrig slog med nakken imod hvepsens stik. Og han så deres tanke og sagde: Da kunne vi ligeså godt være blevet dernede ved golfen og i feberslammet. Bare en mumlede et par ord til svar: Akkurat, hvad vi kunne! sagde det. Da kom han igen: Men det er de høje fjelde og den klare luft, som vi unge flyttede for. Thi sind ændrer sig med bostedet. — De svarede ham ikke. Men de lå og mumlede natten igennem: Hvor skulle de få salt fra her efterdags ? Og de nye vinrankeskud, som de førte med sig i våde klude, hvornår ville de vel bære? Hvorfor skulle de videre? Og de forbandede hans lyse, feberfrie fjelde. Der var en, som højlydt håned ham rent ud: Bare bukkens jag i brunsttiden! og så tror han, det er ungdom! Og en anden fniste: Der kan man se, når en mand ikke har andre at tale med om natten end himlens stjerner!

Stammen havde fundet sig natteleje på en skråning ved en bæk med balsampopler ned langs løbet. Og der voksede jordbær på åbne pletter; de stod så tæt, at det var, som om et uhyre havde blødt. I morgensolen lå søen foran dem med ænder og blågrønne siv. Den lå som et øje og spejlede himlen, som om her intet ondt var hændt. Den morgen gav de misfornøjede sig gode stunder ved opbrudet, og blev tilbage, medens de andre drog videre. De kom ikke efter senere ud på morgenen. De kom heller ikke efter ud på dagen. De kom ikke efter den hele dag, heller ikke den næste. Da forstod han. Det var et par snese ialt, med kvinder og børn, som blev borte i det kast.

Men han sparede heller ikke sin egen mor i denne jagt efter fejltrin. Samme dag dette hændte, var hun kommet over en fuglerede fuld af æg. Dem gemte hun. Og om aftenen satte hun sig for sig selv og drak dem rå. Hvorfor deler du ikke? sagde han. Og næste morgen gav hun sig gode stunder, blev tilbage, stak sig bort i krattet, thi hun orkede ikke mere, lagde sig ned for at dø. Men hendes datter ledte og fandt hende. Gå, bad moderen hende. Gå! Og sig ikke, hvor jeg ligger. Så jeg kan dø her i fred. Men de vilde dyr — ? svarede datteren. De er ømmere end han, den forfærdelige.

Da blev også datteren tilbage for at dø her. Først to dage senere spurgte han efter hende. Og da meldte man ham, at hverken hun eller søsteren var set på det sidste. Hans øje blev underlig lyst under tåren: De kommende slægter! bare mumlede han denne gang. Men den aften spillede han fløjte som aldrig før; han tog det tilbage i spil og hærdede således sit sind mod sorgen.

Så han mistede ikke modet, slappedes ikke i sin iver for dem. Den øgedes tværtimod. For hver dag så han blot klarere målet og meningen med deres færd: Stammen skulle tugtes til at finde sig selv, *sin* kraft, kærnen. Han så nok, at nogle blev tilbage med deres del af fæet; andre søgte op gennem sidedale efter fremmede nabostammer for at gå over til dem; atter andre segnede simpelthen om af

udmattelse. Men just ved det syn blev målet ham tydeligere, det vinkede herligere ved hvert frafald. Og især de tre unge kvinder syntes som han. Han trøstede sig hver dag med, at det jo bliver de bedste som fortsætter, de stærke og de viljestore; på denne vis foregår der i stammen af sig selv ustandselig en sigtning, og de mindre gode udskilles, så der bare bliver uovervindelige kærnemennesker tilbage til at befolke den lyse fjerne fjeldslette. Så han dem ikke? Her stod de! De dueligste elvevadere, de modigste ulvedræbere, de smidigste bjergklatrere, de fodrappeste sletteløbere, de spændstigste bækkkehoppere. En nat, medens stammens åndedrag gik rundt om ham som tunge sukke, vågnede han rigtignok af en ond drøm og skælvede over hele sit legeme, ganske ligesom hin nat efter farens gravøl, da han syntes han så alle stammens gustne ansigter på bære. Men denne gang var drømmen et højlydt spørgsmål: Havde man fået livet for at øde det i storværk og i vansmægtelser? Var målet, var de lyse feberfrie fjelde virkelig kampen og ofrene værd?

Og han satte sig lysvågen på sit leje, lyttede til spørgsmålet, som blev borte i natten ligesom en myg, der summer sin vej efter at have bidt. Ja, for det strejf af tvivl var vist også bare et virkeligt myggestik. Og i morgenlysningen kaldte han resten af stammen sammen om sig, og han talte dem slet ikke: Nu er der kun lidt igen derop, snakkede han trøstefuldt. Bare en eller to eller måske tre dage, så er vi fremme ved målet deroppe, målet I ser.

Og nu begyndte de på selve fjeldene. Men derinde blev det først til gavns vanskeligt at vinde frem. Her var for det første hybentorn og tjørn som på sletten, så de rev deres klæder og legemer som aldrig før og hver aften var blodige om anklerne og i ansigterne. Men dertil var her nu dybe bjergpas og farlige kløfter og lodret, glat bjergvæg, hvor solen bagte. Det blev så galt, at pludselig løsnedes i svælgene påny hele gedeflokkens bræg; stundom måtte der klatres fra afsats til afsats. Og på disse lå tit giftige orme og solede sig, eller der løb vævre skorpionunger

frem under stenene, når man strakte hænderne ud for at få tag. Folk faldt fra, og stammen mindskedes som gedernes tal. En kom og meldte ham det. Men han hørte ikke efter og undersøgte ikke flokken; han havde andet at gøre nu end at tælle døde. De stærkeste blev altid tilbage, det stod fast. Og hans vilje sprøjtede mod himlen som en blodrød kaktusblomst. Han blev stadig blindere af vilje. For hver dag blev hans øje lysere i smilet og hans knogler hvidere om vandringsstaven. Og de tre unge kvinder jubler; for aldrig havde han på sin fløjte spillet så smukt som i disse dage, medens han stirrede mod de svale snefjelde deroppe med den grønne skråning vinkende nedenunder, hvor året ikke jagede en til døde, men alt endnu lå tindrende under himlen og groede af al sin evne i forårsdisen. Det syntes ham, at det ulmede af vår. Ja, det var et eventyr, det hele, af lyd og duft og syn. Og han holdt kortere og kortere natterast. Således længtes han mod dette eventyr.

En morgen nåede han en væg af tæt krat i den bratte bakke. Bag krattet lyste blå himmel højt deroppe. Og han huggede sig vej op gennem krattet. Den aften stod han der, i yderkanten af en vældig slette, medens sveden drev af hans lange, uredte hår. Han var fremme på den lysegrønne feberfrie skråning under de hvide snefjelde. Her var gamle træer; her stod kastanjer og popler og store pinier; men her var ikke længere ufremkommeligt; imellem lundene lå åben eng. Og her blomstrede endnu anemoner, thi årstiderne jagede ikke væksterne som dernede ved golfens pestsvangre strand. Han så sig rundt i den rene højfjeldsluft, og hans øjne stod underlig hvide og langsynede, da han så sig om. Det var i grunden første gang under færden han så sig roligt tilbage. Selv nedenfor sin fod bag krattet havde han liggende det, de havde besejret; åsene og skovene og dalene, de små søer og de bundløse sumpe; milelangt ude i vest dirrede en tynd sølvtråd i aftenens soldis — vel havet uden for stammens gamle giftsvangre bopæl. Og her i græsset mellem skøre anemoner hoppede og sprang harer som frøunger; inde

ved træstammerne sad tjur med sit halvvoxne kuld og stirrede forundret på den fremmede. Og han lagde sin fløjte i vand for at give dens toner fylde.

Dernæst så han sig rundt efter sit folk, som han havde ført herop, og som nu skulle dele al denne sunde herlighed med ham — de stærkeste, som var blevet tilbage, og de viljestore med lutrede sind.

Først står han ganske alene her. Så ser han, det rører sig dernede i krattet, hvor han nys havde hugget sig vej: en kvinde slæber sig derop i aftensolen, hun holder sig fast i en radmager gedebuks hår. Og han ser, hvor hendes ansigt er senet og indtørret. Det var den ene af de tre unge kvinder, som først af alle lyttede til hans store plan. Men der kommer ikke flere; der slæber sig bare en hvid hyrdehund haltende op efter hende. Han venter. Og medens han gør det, vil han tage sin fløjte op af bækken: da kommer hans øje til at hvile og stirre ned i vandspejlet; der ser han sit eget ansigt: også det var blevet senet af slid og savn. Og da syntes han med eét at fatte det hele: Der var det! Sådant var den livets færd, hvorom alle stammers store kvad sang. Og det er kun ælden, som melder sig i dette jag. Al hans ufølsomhed under færd, og hans langsyn nu, er heller ikke andet. Thi livet fik vi, på det at vi skal leve det...

Men da hun nåede frem, slog hun festligt ud med sin nøgne, blodige arm; thi hun var ved godt mod, fordi hun nu omsider stod ved færdens herlige mål. Han smittedes af det, men hans lystighed blev ond, og han slog også ud med armen som hun: De stærkeste er blevet tilbage! råbte han imod hende.

Og derved blev hendes gang atter spændstig; hun kom springende op til ham. Men da mumlede han pludselig stille: Man skal være varsom med at flytte stammer. Vælger en stamme sumpen, er det, fordi sumpen passer den; og har den først vænnet sig til giftig jordbund, bør ingen røre den. Stammer flyttes aldrig!

Hun ler: Du har da heller ikke flyttet stammen. Se! hvor mange af den står her nu?

Men han mumler som før: Jeg søgte stammens styrke — så fandt jeg dens grundskade. Thi en stammes vilje flyttes ikke.

Men hun er ved lyst mod, og slår atter jublende og stort ud med sin unge, blodige arm: Til nyt liv! siger hun.

— Til nyt liv ? spørger han. Og han ser smilende på gedebukken, som står her. For der er bare den tilbage af hele hjorden; og så en gildet hyrdehund. Og ellers er der ingen mand her af dem, som fulgte dem, og ingen kvinde står her foruden denne. Hvad mener du ? spørger han. Stammen er død! — Og han bliver bønlig og undskylder sig: Jeg ville bare stammen det, som godt er.

Da går hun heftig ind på ham, og er ved alt sit hede mod: Jeg så det! Jeg har set det al denne tid. Du ville kun stammens vel. — Og hun går tættere og tættere ind på ham, og øjet brænder mod ham: Solen! hvisker hun. Spil, viljestore!

Han viger skræmt, thi han ser, hun vil være hans nye Stjerne; og siger først: Ser du ikke, at mine hænder allerede er gamle og visne?

— Men din vilje er ung!

Han bare viger og ber for sig: Ser du ikke, hvor tynde mine nakkesener er blevet?

— Men du holdt ud og undkom ene af dem alle.

Han peger ned i bækkens spejl og trygler om frelse for hendes ild: — Ser du ikke furerne i mit ansigt? Ser du da ikke, at mit hår og mit skæg er hvidt?

Da først fattede hun færden. Hun standsede op og faldt sammen: Åh, sagde hun, viljen dræber! — Da fattede hun også det.

S L U T !